

Referanser: KM 18/84, KM 18/86, KM 18/87, KM 09/88, KM 18/96, KM 10/00, KM 11/00, KM 06/03, KM 13/03, KM 05/04, KM 11/08, KM 12/08, KM 11/10, KM 12/12, KM 04/13, KM 10/13, KM 05/14, KR 34/12, KR 50/12, KR 30/13, KR 49/13, KR 67/13, KR 47/14, KR 48/14, KR 15/15, KR 15/16, KR 53/16, KR 12/17, KR 4/17

Arkivsak: 17/02759-387

Saksdokumenter:

Høringsoppsummering - forslag til nye kirkevalgregler.docx
Regelutkast per 27. mars 2017.pdf

Regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet (kirkevalgreglene) - 1. gangs behandling

Sammendrag

Kirkerådet har lagt opp til at Kirkemøtet i 2018 skal vedta nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet. Denne saken er Kirkerådets første av to behandlinger som skal munne ut i en innstilling til Kirkemøtet. Saken her inneholder ikke konkrete forslag til bestemmelser, men til overordnede føringer som skal ligge til grunn for utarbeidelse av et forslag til regelverk. Forslag til regelverk legges frem til behandling på Kirkerådets møte i desember.

Kirkerådet gjennomførte våren 2017 en bred høring på forslag til nye valgeregler og Kirkerådet mottok totalt 325 høringssvar. Disse høringssvarene er oppsummert i et eget sammendrag som følger med saken og ligger til grunn for de vurderinger Kirkerådet har gjort. Kirkerådets forslag bygger også på en evaluering av kirkevalget i 2015, *Polarisering og kontinuitet – En analyse av kirkevalget 2015*, som ble utført av KIFO – Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning.

Innledningsvis redegjøres det for det rettslige grunnlaget for Kirkevalget 2019 og føringer som Kirkerådet har lagt til grunn for utformingen av regelverket. Kirkerådet har videre sett behov for å foreta en større revisjon av reglene og det foreslås å gjøre ordningene for menighetsrådsvalg og valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet så like som mulig for velgeren. Kirkerådet fremmer derfor forslag om å slå to regelverk sammen til ett felles regelverk for disse to valgene. Kirkerådet har også foreslått visse tilpasninger med sikte på at reglene for kirkevalg legges så tett opp til valglovens bestemmelser som mulig.

Foruten en rekke mindre endringer redegjør Kirkerådet i saken for noen overordnede problemstillinger knyttet til bispedømmerådsvalet. En av disse er forslaget om å at de kirkelige valgene gjennomføres som direkte valg. Når det gjelder hvordan ordningen for flertalls- og forholdstallsvalg skal organiseres, foreslås det at Kirkerådet i denne behandlingen samler seg om to ulike alternativer det går videre med til Kirkemøtets behandling. I neste behandling i Kirkerådet legges det opp til at Kirkerådet innstiller på ett

av de to foreslåtte regelforslagene. Det foreslås også å opprette en tilskuddsordning til nomineringsgrupper.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet ber sekretariatet arbeide videre med regelutkastet av 27. mars 2017 ut fra følgende føringer:
 - a. Valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet gjennomføres som et direkte valg.
 - b. Det utarbeides to alternative regelforslag til paragrafer knyttet til flertalls- og forholdstallsvalg, henholdsvis bygd på alternativ 2 med nominasjonskomiteens liste og andre lister – samtidige frister og et nytt alternativ 3b) omtalt i saksorienteringen.
 - c. Det etableres en tilskuddsordning i to alternativer som følger ordningene i vedtaks punkt 1 b).
 - d. Det videreføres at velgeren kan avgi tre tilleggsstemmer.
 - e. Strykning gjeninnføres ikke.
 - f. Dersom det blir en ordning med utgangspunkt i selvstendige lister, gis det åpning for at inntil én kandidat kan gis et stemmetillegg. Dersom det blir en ordning med utgangspunkt i nominasjonskomiteens liste og andre lister – samtidige frister, fastsettes det i stedet en sperregrense med krav om fem prosents stemmeandel.
 - g. Valgkretsene videreføres som i dag.
 - h. Når det gjelder om det kan åpnes for stemmegivning i andre sokn på valgdagen enn sitt eget, åpnes det for at valgstyrene i fellesrådsområdet kan bestemme at det skal være mulig å kunne avgi stemme i hele fellesrådsområdet. Dersom et flertall av valgstyrene i fellesrådsområdet går inn for en slik åpning, plikter alle valgstyrene å tilrettelegge for dette.
 - i. Forslagene om stemmerett og valgbarhet ved menighetsrådsvalg opprettholdes.
 - j. Forslagene om stemmerett og valgbarhet ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet opprettholdes.
 - k. Forslagene om stemmerett og valgbarhet ved valg av prest til bispedømmeråd og Kirkemøtet bearbeides slik at det presiseres at prester i fast ordnet kirkelig prestestilling er stemmeberettigede, uavhengig av hvem som er arbeidsgiver, i tråd med saksorienteringens presiseringer.
 - l. Forslagene om stemmerett og valgbarhet ved valg av lek kirkelig tilsatt opprettholdes, med noen små justeringer.
 - m. Skjæringsdato for manntall fastsettes til 30. juni.
 - n. Frist for å oppdatere medlemskapsstatus fastsettes til 1. september.
 - o. Det gis regler om at det skal etableres et manntall for prester og leke kirkelige tilsatte.
 - p. Forslaget om registrering av nomineringsgrupper opprettholdes med noen presiseringer.
 - q. Ved eventuell nominasjonskomitéliste kalles denne *Felleslisten*.
 - r. Krav om antall kandidater ved valg av menighetsråd videreføres.
 - s. Krav om antall kandidater ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet videreføres.
 - t. Krav om antall underskrifter ved valg av menighetsråd videreføres.
 - u. Krav om antall underskrifter ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet settes til 100 stemmeberettigede medlemmer. Det etableres samtidig en ordning med forenklet registrering for registrerte grupper.
 - v. Forslaget om at valglovens bestemmelser om tillitsvalgte og tillitsutvalg legges til grunn for kirkevalgreglene, opprettholdes.
 - w. Supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg gjennomføres ikke. Det videreføres mulighet for supplerende nominasjon ved flertallsvalg i det tilfelle det er en nominasjonskomitéliste, både ved valg til menighetsråd og ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet.
 - x. Forslaget om at bispedømmerådet skal få ansvar for å trykke stemmesedler ved valg av bispedømmeråd, opprettholdes.

- y. Det presiseres at forhåndsstemmegivningen *skal* kunne skje i hvert sokn og at det bør kunne skje i hvert sokn og det bør legges til rette for at forhåndsstemmegivning kan foregå både på dag- og kveldstid, på de institusjoner som geografisk hører til det enkelte sokn og på sentrale møteplasser for unge i regi av menigheten.
 - z. Det åpnes opp for at valgstyret kan gjennomføre ambulerende stemmegivning.
 - æ. Det blir gitt hjemmel til Kirkerådet slik at Kirkerådet *kan* åpne opp for elektronisk forhåndsstemmegivning.
 - ø. Bestemmelsene om stemmegivning på valgtinget presiserer at velgeren «i enerom og usett» skal brette sammen stemmeseddelen slik at det ikke er synlig hvilken valgliste velgeren stemmer på.
 - å. Forslaget om mandatfordeling og kandidat kåring opprettholdes.
 - aa. Forslaget om foreløpig og endelig opptelling opprettholdes.
 - bb. Valg av prest og leke kirkelige ansatte skjer ved preferansevalg.
 - cc. Spørsmålet om valg av samiske representanter koordineres med saken om ordning for samisk kirkelig valgmøte til neste gangs behandling av saken.
 - dd. Valg av døvemenighetenes representant skjer på ved indirekte valg på bakgrunn av en kandidatliste med fem kandidater utarbeidet av en nominasjonskomité bestående av Døvekirkenes fellesråds leke medlemmer. Det åpnes for supplerende nominasjon.
2. Kirkerådet går inn for at Kirkemøtets forretningsorden endres slik at første varamedlem for døvemenighetenes medlem i Oslo bispedømmeråd blir gitt møte-, tale- og forslagsrett i Kirkemøtet.

Saksorientering

Innholdsfortegnelse

Regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet (kirkevalgreglene) - 1. gangs behandling	1
Saksorientering	4
Del 1. Bakgrunn.....	6
1.1 Innledning	6
1.2 Det rettslige grunnlaget for Kirkevalget 2019	7
1.3 Føringer for utformingen av nye regler	8
1.3.1 Innledning.....	8
1.3.2 Ett felles regelsett	8
1.3.3 Valgloven som utgangspunkt for valgreglene	9
Del 2. Overordnede problemstillinger	10
2.1 Direktevalg eller kombinasjonsvalg av direkte og indirekte valgogang ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet	10
2.1.1 Forslag i høringsnotatet	10
2.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger	12
2.1.3 Kirkerådets vurderinger	13
2.2 Flertalls- og forholdstallsvalg	14
2.2.1 Forslag i høringsnotatet	14
2.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger	17
2.2.3 Kirkerådets vurderinger	18
2.3 Tilskuddsordning for finansiering av nomineringsgrupper m.m.....	23
2.3.1 Forslag i høringsnotatet	23
2.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger	25
2.3.4 Kirkerådets vurderinger	26
2.4 Personvalgregler	28
2.4.1 Personstemmer og strykninger	28
2.4.2 Personvalgregler internt på listene.....	30
2.4.3 Stemmetillegg.....	32
2.4.4 Kirkerådets vurderinger av personvalgreglene.....	34
2.5 Valgkretser og stemmekretser	35
2.5.1 Valgkretser	35
2.5.2 Stemmegivning begrenset til eget sokn på valgdagen.....	36
Del 3: Innledning til reglene, stemmerett, valgbarhet, valgorganer m.m.....	39
3.1 Reglernes formål, virkeområde og organenes sammensetning	39
3.1.1 Forslag i høringsnotatet	39
3.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger	39
3.1.3 Kirkerådets vurderinger	40
3.2 Stemmerett og manntall	40
3.2.1 Stemmerett.....	40
3.2.2 Manntall.....	48

3.3 Valgbarhet	53
3.4 Valgorganene	58
Del 4: Valg av medlemmer til menighetsråd og valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet	60
4.1 Valgform	60
4.2 Nærmere bestemmelser ved forholdstallsvalg	60
4.2.1 Registrering av nomineringsgrupper	60
4.2.2 Krav til og behandling av listeforslag	63
4.2.3 Supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg	66
4.2.4 Stemmesedler. Velgernes adgang til å endre stemmesedler	67
4.2.5 Mandatfordelingen og kandidatkåringen	69
4.3 Nærmere bestemmelser ved flertallsvalg	70
4.3.1 Innledning	70
4.3.2 Nominasjonskomité	70
4.3.3 Krav til og behandling av listen	73
4.3.4 Supplerende nominasjon ved flertallsvalg	74
4.3.5 Stemmesedler. Velgernes adgang til å endre på stemmesedler	75
4.4 Forhåndsstemmegivningen	75
4.4.1 Generelt om forhåndsstemmegivningen	75
4.4.2 Internettstemmegivning i perioden for forhåndsstemmegivning	79
4.4.3 Tidligstemming, ambulerende stemming og forhåndsstemmegivning ved Svalbard kirke og Sjømannskirken	80
4.5 Tidspunkt og sted for valg. Stemmegivningen på valgtinget	82
4.5.1 Tidspunkt og sted for valg	82
4.5.1.1 Forslag i høringsnotatet	82
4.5.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger	82
4.5.1.3 Kirkerådets vurderinger	82
4.5.2 Stemmegivningen på valgtinget	83
4.5.2.1 Forslag i høringsnotatet	83
4.5.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger	83
4.5.2.3 Kirkerådets vurderinger	83
Del 5: Valg av andre medlemmer til bispedømmerådet og Kirkemøtet	84
5.1 Valg av prest til bispedømmeråd og Kirkemøtet og valg av lek kirkelig tilsatt til bispedømmeråd og Kirkemøtet	84
5.1.1 Forslag i høringsnotatet	84
5.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger	84
5.1.3 Kirkerådets vurderinger	86
5.2 Valg av døvemenighetenes representant til bispedømmeråd og Kirkemøtet	88
5.2.1 Forslag i høringsnotatet	88
5.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger	88
5.2.3 Kirkerådets vurderinger	89
5.3 Valg av samiske representanter til bispedømmeråd og Kirkemøtet	90
Del 6: Felles bestemmelser	90

6.1	Prøving av stemmegivninger og stemmesedler, opptelling, protokollering, m.m.	90
6.1.1	Godkjenning av stemmegivning	90
6.1.2	Godkjenning av stemmeseddel.....	91
6.1.3	Opptellingsprosedyrer.....	91
6.1.4	Protokollering	94
6.2	Prøving av valgets gyldighet. Klage.....	94
6.2.1	Forslag i høringsnotatet	94
6.2.2	Høringsinstansenes tilbakemeldinger	94
6.2.3	Kirkerådets vurderinger	95
6.3	Nytt valgoppgjør i perioden. Suppleringsvalg.....	95
6.3.1	Forslag i høringsnotatet	95
6.3.2	Høringsinstansenes tilbakemeldinger	96
6.3.3	Kirkerådets vurderinger	96
6.4	Forskjellige bestemmelser	97
6.4.1	Forslag i høringsnotatet	97
6.4.2	Høringsinstansenes tilbakemeldinger	98
6.4.3	Kirkerådets vurderinger	98
6.5	Andre tilbakemeldinger fra høringsinstansene.....	98
Del 7:	Konsekvenser	98
7.1	Konsekvenser for kjønn og likestilling	98
7.2	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	99
7.2.1	Innledning.....	99
7.2.2	Tilskuddsordninger	100
7.2.3	Valgmannfall og medlemsregister (valgmodul)	100
7.2.4	Valgkort – elektronisk valgkort	101
7.2.5	Særlig om valgopplæring	101
7.2.6	Samisk kirkelig valg møte	102

Del 1. Bakgrunn

1.1 Innledning

Det kirkelige demokratiet har vært i utvikling over tid, særlig som følge av demokratireformen fra og med kirkevalget i 2009. Kirkerådet sendte 27. mars 2017 et forslag til nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet (kirkevalgreglene) på høring til alle menighetsråd, kirkelige fellesråd, biskoper, bispedømmeråd og andre høringsinstanser. Det ble sendt ut en fullversjon, en kortversjon samt et regelutkast. Høringsfristen ble satt til 14. juni. Noen høringsinstanser fikk utsatt høringsfrist.

Kirkerådet mottok hørings svar fra 220 menighetsråd,¹ 71 kirkelige fellesråd, 20 biskoper og bispedømmeråd, samt 14 andre instanser. Totalt har Kirkerådet mottatt 325 svar. Alle hørings svarene er lagt ut på Kirkerådets nettside.

Det er kommet tilbakemeldinger på at ikke alle menighetsråd og fellesråd mottok invitasjon til å svare på denne høringen. Det er beklagelig. Kirkerådet sendte høringen til alle de elektroniske adressene Kirkerådet har registrert på de enkelte høringsinstansene. Hvorfor ikke alle høringsinstansene mottok dokumentet som ble sendt dem, har Kirkerådet ikke klart å bringe i erfaring. Kirkerådet vil gjennomgå sine rutiner for å søke å hindre at tilsvarende skjer ved fremtidige høringer.

Det er lagt opp til at Kirkerådet i sitt møte 13.–15. september 2017 ved sin første gangs behandling foretar noen avklaringer og gir noen føringer til det videre utrednings- og regelutformingsarbeidet som vil gjøres i forkant av Kirkerådets andre gangs behandling. Til septembermøtet har det ikke latt seg gjøre å utarbeide ett eller flere regelforslag på bakgrunn av tilbakemeldingene fra høringsinstansene. Dette vil foreligge til rådets andre gangs behandling.

I saksdokumentet er det tatt opp en rekke forslag hvor det finnes ulike alternativer. En kan se for seg at Kirkerådet vil kunne dele seg i et flertall og et mindretall på noen prinsipielle spørsmål. Det vil kunne medføre noen utfordringer med tanke på regelutformingen, da noen av spørsmålene nedenfor vil kunne ha store konsekvenser for en rekke bestemmelser i reglene. Spørsmålene hvor det eventuelt bør utformes to eller flere regelalternativer bør derfor helst reduseres, da arbeidet med å utforme konsistente regler tar mye tid og ikke bør gjøres unødvendig. Det er lagt opp til at Kirkerådet i septembermøtet kan gi føringer for hvilke spørsmål som er av en slik art at det bør utformes ulike alternative regler.² I neste behandling i Kirkerådet legges det opp til at Kirkerådet innstiller på ett av de foreslåtte regelforslagene.

Regelforslaget som ble sendt på høring er vedlagt dokumentet i ubearbeidet form. Det presiseres at Kirkerådet, på bakgrunn av høringen, ser behov for å foreta en rekke språklige endringer og mindre justeringer. Regelforslaget per 27. mars 2017 er derfor kun vedlagt til orientering for oversiktens skyld.

1.2 Det rettslige grunnlaget for Kirkevalget 2019

Kirkelovens bestemmelser om valg og sammensetning ble ikke endret fra 1. januar 2017. Kulturdepartementet har bebudet at lovgivningen for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn bør gjennomgås samlet i en senere reformfase. Departementets mål er én helhetlig lov for alle tros- og livssynssamfunn. Det er forventet at endringene i reformfase to vil være vedtatt før kirkevalget i september 2019, men først tre i kraft fra 2020. Det innebærer at Kirkemøtets nærmere regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet for Kirkevalget i 2019 må holde seg innenfor de føringer som ligger i dagens vedtatte kirkelov. Det betyr blant annet at valget skal skje samtidig med, og i umiddelbar nærhet til, valg til kommunestyre og fylkesting, jf. kirkeloven § 4 og at «sju andre leke [skal velges] ved

¹ Menighetsråd med fellesrådsfunksjoner (ettsoknsråd) er i denne høringen søkt kategorisert i samme kategori som menighetsråd uten fellesrådsfunksjoner. Dette er fordi disse ettsoknsrådene – på tilsvarende måte som andre menighetsråd – gjør tjeneste som valgstyre etter de gjeldende valgreglene.

² I tillegg kan en se for seg at noen på Kirkemøtet eller i Kirkerådet vil gi uttrykk for sitt primære standpunkt ved å votere for f.eks. et forslag om kombinasjonsvalg med direkte og indirekte valg, uten at det nødvendigvis av den grunn utformes et fullstendig regelforslag for kombinasjonsvalg med direkte og indirekte valg.

flertalls- eller forholdstallsvalg, hvorav minst fire velges direkte av bispedømmets stemmeberettigede medlemmer», jf. kirkeloven § 23.

Den nye lovgivningen vil ventelig overlate spørsmål om organisering, sammensetting og valg til Kirkemøtet selv. På bakgrunn av disse tidsrammene, legges det til grunn at Kirkemøtets sammensetning, tid og sted for valg m.v. videreføres fra dagens kirkelov for valget i 2019 og valgperioden 2019–2023. For ordens skyld understrekes det at dette vil være avhengig av den videre utvikling av statens lovgivning om Den norske kirke, blant annet om og når Kulturdepartementet sender det varslede høringsnotatet om en felles tros- og livssynssamfunnslov på høring.

1.3 Føringer for utformingen av nye regler

1.3.1 Innledning

Valgordningen er et sentralt element i det kirkelige demokratiet. I valgforskningen understrekes det at en valgordning er et resultat av kompromisser mellom partier som kan ha svært ulike interesser knyttet til utformingen. Det finnes imidlertid ingen ordning som fullt ut tilfredsstillende alle ideelle krav.³ Uansett hvilken ordning man velger, vil det kunne dukke opp effekter som man ikke har tenkt på, eller som er i strid med det man ønsker. Det vil derfor kunne være behov for å vedta noen justeringer fra valg til valg.

Det har i Kirkerådets arbeid med valgeregler vært lagt vekt på at ordningene for menighetsrådsvalg og valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet gjøres så like som mulig for velgeren. I enkelte forhold vil det imidlertid kunne være behov for noen forskjeller mellom de to regelverkene.

1.3.2 Ett felles regelsett

1.3.2.1 Forslag i høringsnotatet

Det er i dag to sett med regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet, henholdsvis regler 8. april 2014 nr. 1369 for valg av menighetsråd og regler 8. april 2014 nr. 1370 for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. De ulike regelsettene henger tett sammen og må ses i sammenheng. Det er for eksempel sju bestemmelser i reglene for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet som viser til reglene for valg av menighetsråd. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å slå disse to regelsettene sammen til ett sett regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet.⁴

1.3.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant høringsinstansene som uttalte seg om dette, var det bred oppslutning om å slå sammen de to regelsettene til ett. 67 av 79 høringsinstanser som uttalte seg til spørsmålet, støttet Kirkerådets forslag. Det var imidlertid noen få høringsinstanser som gikk imot dette. *Presteforeningen* går ikke inn for en slik sammenslåing, men viser til at «det er grenser for hvor langt det er mulig å samordne ordningene for valg

³ Bernt Aardal (2010). «Den norske stortingsvalgordningen og dens politiske konsekvenser» i *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* nr. 2, 2010, s. 75–104.

⁴ Til sammenligning var det tre lover som ble slått sammen til én valglov i 1985. Dette dreide seg om en stortingsvalglov av 1920, en nominasjonslov av 1920 og en kommunevalglov av 1925, jf. NOU 2003:1 side 26.

til menighetsråd og valg til bispedømmeråd og Kirkemøte». *Hamar biskop og Hamar bispedømmeråd* ga uttrykk for at de «er i tvil om det er ønskelig med et samlet regelverk for de kirkelige valgene. Til sammen blir regelverket meget omfattende».

1.3.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om å slå sammen regler for valg av menighetsråd og regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet til ett regelsett med navnet *regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet (kirkevalgreglene)*.⁵ Samtidig vil Kirkerådet i forkant av neste gangs behandling gjennomgå reglene med tanke på mulig forenkling.

1.3.3 Valgloven som utgangspunkt for valgreglene

1.3.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet at reglene for de kirkelige valgene som et utgangspunkt legges så tett opp til valglovens bestemmelser om valg til kommunestyre, fylkesting og Stortinget som mulig. Bakgrunnen for dette er et ønske om å ivareta velgerne ved at den kirkelige valgordningen gjennomføres på en måte som er mest mulig kjent fra alminnelige valg.⁶ Det må likevel gjøres noen unntak der det er særlige kirkelige forhold som gjør det vanskelig å overføre prinsipper fra valgloven.

1.3.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Forslaget om at reglene for de kirkelige valgene som et utgangspunkt legges så tett opp til valglovens bestemmelser som mulig fikk bred tilslutning blant høringsinstansene. 54 av 67 høringsinstanser som uttalte seg til spørsmålet, gikk inn for dette. Samtidig var det noen høringsinstanser som var skeptiske eller imot at kirkevalgreglene legges tett opp til valglovens bestemmelser. *Presteforeningen* uttalte:

at de kirkelige valgordninger primært må ta utgangspunkt i hva som kjennetegner Den norske kirkes kirkestyre (...). Presteforeningen mener at det overordnede målet må være å lage en valgordning som reflekterer kirkedemokratiets egenart, framfor å lage en valgordning som har som overordnet mål å ligge tettest mulig på de politiske valg som reguleres av valgloven. Hvis det gjøres til et overordnet mål at valgordningen skal likedannes med det politiske demokratiet, frykter Presteforeningen at dette setter det kirkelige og teologiske grunnlaget for det kirkelige demokratiet og utforming av styringsstrukturen under press.

1.3.2.3 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen opprettholder Kirkerådet vurderingen av at reglene for de kirkelige valgene som *et utgangspunkt* legges så tett opp til valglovens bestemmelser om valg til kommunestyre, fylkesting og Stortinget som mulig. Samtidig vil

⁵ *Kirkevalgreglene* vil være reglenes foreslåtte korttittel. Se til sammenligning *lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeloven)*.

⁶ Med alminnelige valg menes det i dette dokumentet valg til kommunestyre, fylkesting og Stortinget.

Kirkerådet understreke dette bare vil være et utgangspunkt og ikke et *overordnet mål*. Der det er særegne kirkelige forhold som tilsier at en ikke kan følge valgloven, vil de særegne kirkelige forhold få forrang. Det overordnede målet med reglene er «å legge forholdene til rette slik at medlemmene av Den norske kirke ved frie og hemmelige valg skal kunne velge sine representanter til menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet», jf. formålsparagrafen i regelutkastet § 1-1.

Kirkerådet understreker at der kirkevalgreglene bygger på valgloven vil valgloven, valglovens forarbeider og Kommunal- og moderniseringsdepartementets valghåndbok og forvaltningspraksis få rettskildemessig betydning ved en tolkning av kirkevalgreglene.

Del 2. Overordnede problemstillinger

De overordnede problemstillingene er i særlig grad rettet mot valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dette fordi reglene knyttet til bispedømmeråds- og kirkemøtevalget er de som etter Kirkerådets vurderinger har størst forbedringspotensial.

2.1 Direktevalg eller kombinasjonsvalg av direkte og indirekte valgomgang ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet

2.1.1 Forslag i høringsnotatet

Når det gjelder spørsmålet om direkte valg eller kombinasjonsvalg med kombinasjon av direkte og indirekte valg, viste Kirkerådet til at det over tid har vært ulike oppfatninger om spørsmålet om direkte valg og indirekte valg i kirkelige organer, men at utviklingen i forbindelse med demokratireformen i Den norske kirke har gått i retning av økt grad av direkte valg.

Kirkerådet viste i høringsnotatet til at utredningen *Styrket demokrati i Den norske kirke* drøftet argumenter for henholdsvis direkte og indirekte valg:

«Som argument for en ordning med direkte valg kan det gjøres gjeldende at en slik ordning styrker det enkelte kirkemedlems medansvar og medinnflytelse for kirkens øverste organer. En slik ordning vil kunne føre til større engasjement og oppslutning i forhold til de kirkelige valg. En slik ordning vil derfor kunne sies å bedre den demokratiske legitimiteten til de kirkelige organer på regionalt og nasjonalt nivå.

Som argument for en ordning med indirekte valg kan det gjøres gjeldende at en slik ordning søker å ivareta tanken om at det er soknene som er grunnenheten i kirken, og at de enkelte kirkemedlemmer er medlemmer i nasjonalkirken gjennom å høre til i soknet. En slik ordning søker også å ivareta sammenhengen mellom de ulike nivåene i kirkeorganisasjonen, der de regionale og sentrale organer har sin forankring i lokalmenighetene. Det kan hevdes at soknenes interesser vil være mer tydelig representert i bispedømmeråd og Kirkemøte gjennom en indirekte valgordning» (side 51–52).

Den ordningen som Kirkemøtet valgte i 2013 og 2014, kan karakteriseres som et kompromiss hvor bispedømmerådene selv kunne bestemme om valget i bispedømmet skulle foregå ved at alle leke medlemmer ble valgt direkte eller at fire ble valgt direkte og tre ble valgt indirekte.⁷

For ordens skyld presiserte Kirkerådet at valget av ordning også vil kunne få betydning for valgresultatet. Det kan illustreres med at dersom det kun var en direkte valgomgang i bispedømmene Agder og Telemark, Tunsberg og Møre ved kirkevalget i 2015, ville nominasjonskomiteens liste ha tapt ett mandat i hvert bispedømme, mens Åpen folkekirkes liste ville ha vunnet ett mandat i hvert bispedømme.⁸

På denne bakgrunn, tegnet Kirkerådet i høringsnotatet tre alternative modeller for fremtidige valg:

1) Videreføring av dagens ordning.

Bispedømmerådet avgjør om valget skal foregå ved direkte valg av sju leke medlemmer, eller ved kombinasjonsvalg hvor fire medlemmer velges direkte og tre medlemmer velges indirekte. På den ene siden kan det argumenteres med at denne ordningen åpner for en regional tilpasning. Noen vil kunne hevde at ordningen med en indirekte valgomgang også vil kunne bidra til en klarere sammenheng mellom bispedømmeråd, Kirkemøtet og menighetsrådene, ved at de nyvalgte leke menighetsrådsmedlemmene velger inntil tre medlemmer av bispedømmerådet og Kirkemøtet i en egen valgomgang.

På den andre siden innebærer ordningen at kirkemedlemmene vil kunne ha ulik innflytelse på valget avhengig av hvilket bispedømme de hører til. I tillegg vil det ta lang tid fra valgdagen til det endelige resultatet blir kjent. Med dagens ordning blir valgresultatet fra andre valgomgang klart i underkant av tre måneder etter valgresultatet fra første valgomgang. Dette innebærer at det går lang tid mellom valgdagen og tidspunktet for når det endelige resultatet er klart, noe som er en kommunikasjonsmessig utfordring. Det kan også anføres som problematisk at noen velgere, det vil si de som blir valgt som menighetsrådsmedlemmer, får anledning til å stemme to ganger i samme valg.

2) Direkte valg på alle leke medlemmer.

Dette alternativet innebærer at Kirkemøtet fastsetter at alle de leke medlemmene til bispedømmerådet og Kirkemøtet skal velges direkte av kirkemedlemmene i bispedømmet. En slik ordning vil tydeliggjøre det enkelte kirkemedlems medansvar og medinnflytelse for kirkens øverste organer. Et argument for en slik ordning er at det vil sikre en lik ordning for hele landet,

⁷ Den samme kirkemøtekomiteen som behandlet saken i 2013, uttalte i sine merknader til de endelige reglene i 2014 at dette var et kompromiss:

«Komiteen har diskutert muligheten for at det i de bispedømmer der det fremmes alternative lister kun gjennomføres direkte valgomgang, uavhengig av hvilket vedtak bispedømmerådet har gjort angående indirekte valgomgang. Komiteen går ikke inn for en slik løsning, men velger å være lojal mot det kompromiss som ble vedtatt på Kirkemøtet 2013» (KM 05/14 merknad 5).

⁸ Dette går frem av en simulering av et valgoppgjør som kun bygger på stemmetallene fra den direkte valgomgangen.

hvor kirkemedlemmene i større grad får lik innflytelse uavhengig av hvilket bispedømme man bor i. En fordel med denne ordningen er at valgresultatet vil bli kjent kort tid etter valggjennomføringen. Noen vil kunne hevde at en ulempe med ordningen vil kunne være at det blir en mindre klar sammenheng mellom bispedømmeråd, Kirkemøtet og menighetsrådene.

3) Kombinasjonsvalg i alle bispedømmer.

Dette alternativet innebærer at Kirkemøtet fastsetter at det i alle bispedømmene skal være kombinasjonsvalg med en kombinasjon av direkte og indirekte valg. Et argument for en slik ordning er at det vil sikre en lik ordning for hele landet. Samtidig rammes også denne ordningen av utfordringer knyttet til sent valgresultat som er nevnt i alternativet for videreføring av dagens ordning. Ved forrige valg var det kun fire bispedømmeråd som valgte å benytte seg av muligheten med kombinasjonsvalg, mot sju bispedømmeråd som ønsket å gjennomføre valget ved direktevalg. En slik ordning vil derfor kunne oppfattes som uheldig for de bispedømmer som har ønsket å gjennomføre valget ved direktevalg av alle de leke medlemmene.

Ordningene må ses i sammenheng med at det ved valget vil være anledning til å gjennomføre forholdstallsvalg (listevalg), jf. avsnitt 2.2. I bispedømmer der det stilles to lister, vil et kombinasjonsvalg med direkte og indirekte valgogangere innebære at muligheten for mindretallsrepresentasjon svekkes, fordi terskelen for å få inn en kandidat blir høyere.

Kirkerådet hadde i høringsnotatet ikke tatt stilling til hvilken ordning som bør gjøres gjeldende for kirkevalget fra og med 2019, men ba om høringsinstansenes tilbakemelding på ordningene.

2.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

De fleste av høringsinstansene var opptatt av spørsmålet om direkte valg eller kombinasjonsvalg med direkte og indirekte valgogang ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Tabellen under viser fordeling av hvilke alternativ høringsinstansene foretrekker.

	Menighetsråd	Fellesråd	Biskoper og bispedømmeråd	Andre	Totalt
Videreføre	13	5	2	0	20
Direkte valg	119	39	13	9	181
Kombinasjonsvalg	47	17	2	2	68
Annet	21	5	3	1	30

119 menighetsråd og 39 kirkelige fellesråd går inn for direkte valg. Det samme gjør *Borg bispedømmeråd, Hamar biskop, Hamar bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd, Nidaros bispedømmeråd, Nidaros biskop, Preses i Bispemøtet, Stavanger bispedømmeråd, Sør-Hålogaland biskop, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd, Oslo bispedømmeråd, Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, Fagforbundet teoLOGene, KA, Nord-Hålogaland ungdomsråd, Presteforeningen, Kirkerådets utvalg for ungdomsspørsmål, Åpen folkekirke, to andre høringsinstanser.* Et

simpelt flertall i *Bjergvin bispedømmeråd* går også inn for direktevalg.⁹ Det innebærer at et flertall innen alle undergruppene ønsker direkte valg, og følgelig har også direkte valg flertall samlet sett med støtte fra over 61 prosent av høringsinstansene.

19 høringsinstanser, inkludert *Møre biskop*, går inn for å videreføre dagens ordning hvor bispedømmerådet avgjør om valget skal avholdes som direkte valg eller kombinasjonsvalg.

66 høringsinstanser, inkludert *Bjergvin biskop*, *Nord-Hålogaland biskop*, *Prosten i Åsane* og *Fagforbundet*, går inn for kombinasjonsvalg i alle bispedømmer.

Blant de som er kategorisert som «annet», er det mange som prinsipielt ønsker indirekte valg. Disse kan det tolkes dithen at de subsidiært ønsker kombinasjonsvalg dersom primærstandpunktet ikke lar seg gjennomføre. Noen uttrykker dette ønsket også eksplisitt. Et lite antall høringsinstanser gir uttrykk for at de ønsker «gjennomgående representasjon», uten at de nødvendigvis gjør rede for hva de legger i begrepet.¹⁰

Nord-Hålogaland bispedømmeråd er delt mellom de som ønsker direktevalg (4 stemmer) og de som ønsker å videreføre dagens ordning hvor bispedømmerådet avgjør om det skal være direktevalg eller kombinasjonsvalg (4 stemmer). *Agder og Telemark bispedømmeråd* er delt i sitt syn på kombinasjonsvalg eller kun direktevalg. Halvparten av rådets medlemmer (5 medlemmer) ønsker at det fremdeles skal være en kombinasjon av direkte og indirekte valg av kandidater til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Den andre halvparten (5 medlemmer) ønsker kun direktevalg. *Agder og Telemark biskop* har sluttet seg til høringsuttalelsen fra bispedømmerådet, uten å gi uttrykk for hvilket syn biskopen går inn for. Disse er derfor kategorisert under kategorien «annet».

For nærmere argumentasjon om de enkelte forslagene, vises det til høringsoppsummeringen.

2.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet går inn for at alle de leke medlemmene av bispedømmerådet velges gjennom direkte valg. Kirkerådet viser til det var en bred oppslutning i høringen om at valgreglene bør bygge på direkte valg. Ved å fastsette at det skal være direkte valg på alle leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet i alle bispedømmer, sikrer en at det blir en lik ordning for hele landet. Det vil tydeliggjøre det enkelte kirkemedlems medansvar og medinnflytelse for kirkens øverste organer, og sikre at valgresultatet blir klart nokså kort tid etter valget.

⁹ I avstemningen i bispedømmerådet stemte fem medlemmer for direkte valg av alle leke medlemmer, fire medlemmer stemte for kombinasjonsvalg i alle bispedømmer og ett medlem stemte for videreføring.

¹⁰ Gjennomgående representasjon innebærer at valgbarhet i et organ forutsetter medlemskap i et annet organ. For eksempel vil det være gjennomgående representasjon når noen kommunale utvalg bare kan bestå av kommunestyremedlemmer eller når kirkelig fellestråd består av menighetsrådsmedlemmer. Se f.eks. Innst.O. nr. 8 (1996–1997) avsnitt 1.3.

2.2 Flertalls- og forholdstallsvalg

2.2.1 Forslag i høringsnotatet

Etter kirkelovens bestemmelser skal valget av leke medlemmer holdes som «flertalls- eller forholdstallsvalg», jf. § 23 første ledd bokstav d). I lovens forarbeider er det presisert at Kirkemøtet er pålagt å ha en ordning hvor det er anledning til å stille flere lister, jf. Prop. 78 L (2012–2013) side 5. Gjennomføringen av Kirkevalget 2015 avdekket noen svakheter med ordningen som var fastsatt i regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. I høringsnotatet pekte Kirkerådet særlig på to forhold ved denne ordningen som bør vurderes nærmere til neste valg. For det første at listene har ulike utgangspunkt, og for det andre at listene skal fremmes til ulike tidspunkt. Kirkerådet viste i høringsnotatet til at KIFO-evalueringen kommer inn på det samme i sin vurdering av valgordningen:

«Vårt hovedinntrykk er at kirkevalgene er basert på solide demokratiske ordninger, som i stor grad er de samme som ved de politiske valgene. Asymmetriene mellom listene og ulike frister for innmelding av ulike lister er utslag som synes å være uheldige og har skapt grobunn for uro og skepsis».¹¹

Når det gjelder listenes ulike utgangspunkt, dreier dette seg om at nominasjonskomiteens liste tilstreber bredde i kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål, mens lister fra andre grupper vil karakteriseres av at kandidatene står samlet om et program med likt syn på aktuelle kirkelige spørsmål. Dette har blitt omtalt som asymmetriske lister.¹² KIFO-evalueringen peker blant annet på at selv om det var mange kandidater på nominasjonskomiteens liste som hadde et «ja-standpunkt» i spørsmålet om vigsel av likekjønnede i kirken, var det 75 prosent av kandidatene med et «nei-standpunkt» som ble valgt (side 36).

Dette innebærer at velgere som valgte nominasjonskomiteens liste, med sikte på å få inn personer på denne listen som ønsket å åpne for vigsel av samme kjønn, bidro til valg av kandidater som gikk imot likekjønnet vigsel, selv om de ga tilleggsstemme til personene som var for vigsel av samme kjønn. Dette fordi listestemmene deres bidro til at nominasjonskomiteens liste ble sikret et antall mandater, uten at de kandidatene de gav tilleggsstemmer nødvendigvis ble valgt i personvalget på listen. Velgerne risikerte derfor at deres stemme på kandidater som var for likekjønnet vigsel, kunne føre til motsatt effekt, ved at deres stemme kunne bidra til valg av kandidater som var imot likekjønnet vigsel. Se nærmere om listestemmer og personstemmer i avsnitt 4.2.4.

Valgresultatene fra kirkevalget i 2015 viste at 75 prosent av de som ble valgt fra nominasjonskomiteens lister, i de bispedømmer der det var to lister, var mot

¹¹ Holberg, Mortensen og Botvar (2016), *Polaritet og kontinuitet*, KIFO-rapport 2016:1, side 38.

¹² Kirkemøtekomiteen som behandlet en saken om hovedlinjer i nominasjons- og valgordning ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2013, uttalte i merknad til sak KM 10/13:

«Komiteen ser at denne modellen kan gi asymmetriske forholdstallsvalg, da nominasjonskomiteens liste vil ha et annet utgangspunkt enn de andre listene. Komiteen anser ikke dette som noe stort problem, og viser til at denne ordningen fungerer ved menighetsrådsvalg.»

Det er grunn til å stille spørsmålstegn ved om komiteen ville opprettholdt sine vurderinger etter valget i 2015.

kirkelig vigsel av likekjønnede.¹³ En stor andel av disse var anbefalt av Levende folkekirke. Bare 18 prosent av de som ble valgt fra disse listene, var uttalt for likekjønnet vigsel, mens 7 prosent ikke hadde gitt et klart uttrykk for sitt standpunkt i spørsmålet om likekjønnet vigsel i kirken.¹⁴

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å innføre begrepet *nomineringsgrupper* som betegnelse for de grupper som stiller selvstendige lister, det som etter gjeldende rett er omtalt som *andre grupper av forslagsstillere*. I Svenska kyrkan er dette betegnelsen på gruppene som fremmer liste i kyrkovalet.

I det følgende skisseres det noen alternative løsninger. Kirkerådet vil igjen understreke at hvert av disse alternativene – på samme måte som andre valgordninger – vil ha noen fordeler og noen ulemper. Hva slags valgordning en velger, vil videre ha noe å si for hva slags kirkelig demokrati en ønsker seg.

1) Videreføring av dagens ordning

Ett alternativ er å videreføre dagens ordning. En fordel med denne ordningen er at den vil være kjent for velgerne. Ordningen gir også ulike grupperinger anledning til å stille en egen liste dersom de ikke oppfatter seg representert av nominasjonskomiteens liste, som en slags sikkerhetsventil.¹⁵ Utfordringen med asymmetriske lister og forskjellige frister for listene løses imidlertid ikke.

2) Ordning med nominasjonskomiteens liste og andre lister – samtidige frister

Denne ordningen tar utgangspunkt i dagens ordning, men med noen justeringer. Det etableres en nominasjonskomité som fremmer en liste innen en frist. Andre nomineringsgrupper gis også adgang til å fremme liste til samme frist. Reglene for begge typer lister gjøres i størst mulig grad like, herunder bestemmelser om tillitsvalgte som kan representere kandidatene på listen. Denne ordningen vil langt på vei tilsvare dagens ordning for forholdstallsvalg ved valg av menighetsråd.

Ved å ha samtidige frister vil de ulike listene ha likere betingelser. Et argument for en slik ordning er at endringen ikke vil være altfor omfattende, noe som i norsk valgtradisjon har vært ansett som et viktig prinsipp. De kirkelige valgreglene har gjennomgått omfattende endringer ved de siste valgene, noe som i liten grad har gitt velgerne mulighet til å tilvenne seg og tilpasse seg til ordningen. Ordningen vil være rimelig kjent for velgerne ved at den ligner den ordningen som gjaldt ved kirkevalget i 2015, og den vil dessuten være forholdsvis enkel å forholde seg til. Dersom det videreføres regler om at nominasjonskomiteens liste bør ivareta et mangfold av synspunkter, videreføres imidlertid problematikken med asymmetriske lister. De samtidige fristene innebærer også at ulike grupper som ikke oppfatter seg representert av de listene som fremmes innen fristen, ikke vil ha noen muligheter i etterkant til å fremme andre kandidater.

3) Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister – intensjonsfrist og listefrist

¹³ Holberg, Mortensen og Botvar (2016), *Polaritet og kontinuitet*, KIFO-rapport 2016:1, tabell 5, side 36.

¹⁴ Samme sted.

¹⁵ Dette var et av poengene som lå til grunn for utformingen av dagens valgordning, se saksorienteringen til sak KM 10/13 side 14.

Ordningen tar utgangspunkt i at det først går ut en henstilling om å melde interesse for å stille liste. Ordningen har fire scenarier.

1. Det ene scenariet er at en eller flere nomineringsgrupper melder intensjon om å stille liste innen en frist satt tidlig i nominasjonsløpet. I så tilfelle skal valgrådet ikke ta initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité. I stedet gis det anledning til å stille flere lister innen en ny frist. Hvis det ved endelig frist foreligger minst to godkjente lister, gjennomføres valget som forholdstallsvalg.
2. Dersom det ikke er noen nomineringsgrupper som melder intensjon om å stille liste, skal valgrådet ta initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité som fremmer en liste. Valget gjennomføres da som flertallsvalg.
3. Dersom det ved endelig frist foreligger kun én godkjent liste, skal valgrådet se til at det blir oppnevnt en nominasjonskomité som fremmer en bredt sammensatt kandidatliste, for å sikre at det blir minst to lister og dermed forholdstallsvalg.
4. Dersom det ved endelig frist ikke foreligger noen godkjente listeforslag, oppnevnes en nominasjonskomité som utarbeider en bred kandidatliste. Valget gjennomføres da ved flertallsvalg.

En slik ordning vil være en åpen invitasjon til ulike grupper om å stille lister, noe som kan stimulere til et åpent og levende kirkelig demokrati. En fordel med en slik ordning er at det vil kunne gi velgerne klarere alternativer å velge mellom, i hvert fall dersom det fremmes mer enn én liste. En annen fordel med ordningen er at den et stykke på vei ligner andre valg. Den blir imidlertid litt mer komplisert ved at det er to frister å forholde seg til, og gjennom etableringen av en nominasjonskomité dersom det ikke fremmes mer enn ett listeforslag. Dersom det ikke fremmes mer enn ett listeforslag, vil ordningen ikke løse utfordringen med asymmetriske lister. Nominasjonskomiteens liste vil dessuten kunne fremstå som en reaksjon på det allerede godkjente listeforslaget. Så lenge dette bidrar til at velgerne får ulike kirkepolitiske alternativer å velge mellom, er det ikke gitt at det er altfor problematisk. Dersom det åpnes for muligheten til å fremme kandidater gjennom supplerende nominasjon, slik det foreslås i avsnitt 4.2.3, vil en samtidig kunne ivareta en bredde i aktuelle kirkelige spørsmål.

4) Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister, uten en nominasjonskomité – intensjonsfrist og listefrist

I en slik ordning inviteres nomineringsgrupper til å stille lister. Nomineringsgrupper kan innen en frist gi melding om de har intensjon om å stille liste ved valget. Dersom det er minst én nomineringsgruppe som gir slik melding, vil valgrådet ikke ta initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité. I stedet gis det anledning til å stille flere lister også fra andre nomineringsgrupper innen en ny frist. Dersom det i et bispedømme kun foreligger ett godkjent listeforslag fra én nomineringsgruppe etter listefristen, blir det den eneste listen ved valget.

Dersom det ikke foreligger noen godkjente listeforslag etter fristen, oppnevnes en nominasjonskomité som utarbeider en bred kandidatliste. Valget gjennomføres i så fall som flertallsvalg med nominasjonskomiteens liste.

En slik ordning vil være en åpen invitasjon til ulike grupper om å stille lister, noe som kan stimulere til et åpent og levende kirkelig demokrati. Dersom det

fremmes flere lister enn én, vil ordningen også kunne gi velgerne klarere alternativer å velge mellom. Forslaget gir sterke incentiver til etablering av faste grupperinger i det kirkelige demokratiet. Valgteknisk gir denne ordningen en oversiktlig og klar løsning som ligner andre valg, forutsatt at det stilles minst to lister, men den blir litt mer komplisert ved at det er to frister å forholde seg til. Den løser utfordringen med asymmetriske lister, som følge av at det ikke oppnevnes noen nominasjonskomité med mindre det ikke blir godkjent noen listeforslag.

Hensynet til reelle valgmuligheter og ivaretagelse av mindretallsrepresentasjon vil ikke bli ivare tatt *i det tilfelle* det bare blir levert én liste. Hvis bare én liste stiller til valg, vil grupper som er i mindretall i sentrale spørsmål kunne bli helt uten representasjon.

Kirkerådet ba også om innspill fra høringsinstansene til andre mulige ordninger enn de som her er skissert.

2.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Mange av høringsinstansene var opptatt av spørsmålet om flertalls- og forholdstallsvalg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Tabellen under viser fordeling av hvilke alternativ høringsinstansene foretrekker. Et flertall innen alle undergruppene ønsker alternativ 2 med nominasjonskomiteens liste og andre lister, men med samtidige frister.

	Menighets- råd	Fellesråd	Biskoper og bispedømme- råd	Andre	Totalt
1 Videreføre	28	11	0	0	39
2 Nominasjonskomité og andre lister – samtidige frister	77	21	12	3	113
3 Selvstendige lister – intensjon og listefrist	32	12	4	1	50
4 Selvstendige lister – uten nominasjonskomité	5	1	3	3	13
Alternativ 3 eller 4	7	6	1	1	14
Annet	37	13	0	0	50

28 menighetsråd og elleve kirkelige fellesråd går inn for alternativ 1) videreføring av dagens ordning.

77 menighetsråd, 21 kirkelige fellesråd, *Agder og Telemark biskop, Agder og Telemark bispedømmeråd, Bjørgvin biskop, Bjørgvin bispedømmeråd, Møre biskop, Møre bispedømmeråd, Nord-Hålogaland biskop, Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Stavanger bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Sør-Hålogaland biskop, Preses i Bispemøtet, Nord-Hålogaland ungdomsråd, Presteforeningen og Prosten i Åsane* går inn for 2) ordning med nominasjonskomiteens liste og andre lister med samtidige frister.

32 menighetsråd, tolv kirkelige fellesråd, *Nidaros biskop, Nidaros bispedømmeråd, Tunsberg biskop og Tunsberg bispedømmeråd* går inn for alternativ 3) med en ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister, med intensjonsfrist og listefrist.

Fem menighetsråd, *Sørums kirkelige fellesråd, Hamar biskop, Hamar bispedømmeråd, Det teologiske fakultet og Fagforbundet teologene* går inn for alternativ 4) med en ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister, uten en nominasjonskomité.

I tillegg anbefaler *Oslo bispedømmeråd, Åpen folkekirke* og enkelte andre høringsinstanser et *justert* alternativ 4 eller et nytt alternativ som blir en mellomting mellom alternativ 3) og 4).

15 høringsinstanser gir også uttrykk for at de går inn for alternativ 3 eller alternativ 4, uten nødvendigvis å presisere hvilken av disse de går inn for.

Kirkerådet oppfordret høringsinstansene til å komme med innspill til andre alternative ordninger som kunne være aktuelle og som ikke var en del av høringsnotatet. Her har det kommet inn noen ulike variasjoner. Eksempelvis har noen menighetsråd og fellesråd spilt inn følgende, her representert ved *Mjømna sokneråd*:

Tilråding: Alle bør ha samme frist til å levere lister. De ansvarlige for listene (tillitsvalde for lista) får en frist etter innlevering til å saman vurdere om det er opning for å samle seg om ei liste, og har fullmakt til å gjere endringar. Om ein ikkje vert samde om felles liste, vil valet gå føre seg med det talet lister som er levert inn, som eit forholdstalsval.

Det er også kommet tilbakemeldinger på et ønske om en variasjon i det tredje alternativet, der det uansett opprettes en nominasjonskomite uavhengig av hvor mange lister som leveres inn.

Elleve fellesråd har gitt indikasjoner på at de ønsker like frister, uten å spesifisere hvilke(n) ordning som er å foretrekke. Andre har gitt ønske om at det uansett opprettes nominasjonskomite.

For nærmere argumentasjon om de enkelte forslagene, vises det til høringsoppsummeringen.

2.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at høringsinstansene er delt i synet på hvordan reglene skal organisere fremgangsmåten for å fremme lister ved valget. Siden dette er en av de overordnede problemstillingene som har store konsekvenser for utformingen av kirkevalgreglene, legger Kirkerådet til grunn at det vil være hensiktsmessig å legge frem to alternative regelforslag til behandling på Kirkemøtet. Det vil innebære at antallet alternativer reduseres sammenlignet med det antallet alternativer som har vært på høring. For å skille de nye alternativene fra de som var i høringen, foreslås det å omtale de alternative regelforslagene for *Modell med nominasjonskomiteens liste og andre lister* og *Modell med utgangspunkt i selvstendige lister*.

Modell med nominasjonskomiteens liste og andre lister

Flest høringsinstanser går inn for alternativ 2) med en ordning med nominasjonskomiteens liste og andre lister og samtidige frister. Det tilsier etter Kirkerådets vurdering at det til Kirkemøtets behandling bør utformes et fullstendig regelforslag for dette, som ett av alternativene. Det er forholdsvis få høringsinstanser (39) som har gått inn for å videreføre dagens ordning (alternativ 1). Ettersom alternativ 2) ikke er så veldig forskjellig fra dagens ordning, legger Kirkerådet til grunn at det er mindre aktuelt å gå videre med dette alternativet.

Alternativ 2) løser utfordringen med ulike tidsfrister evalueringen av kirkevalget i 2015 problematiserte, ved at det blir samtidige frister for begge typer lister. Samtidig er ordningen forholdsvis enkel gjennom at det kun er én frist for å levere listeforslag å forholde seg til. Ordningen bidrar også til at menighetsrådene har en viss formalisert innflytelse gjennom adgangen til å foreslå kandidater til nominasjonskomiteen og deltakelse i valget av nominasjonskomiteen.

Et mindretall i Sør-Hålogaland bispedømmeråd har anbefalt en løsning innenfor dette alternativet hvor det blir en felles nominasjonsprosess for alle grupper som vil stille liste, ved at det settes en frist til å melde seg for grupperinger som har intensjon om å stille liste og som ønsker å delta i en felles nominasjonsprosess. Samtlige menigheter kan da få en henvendelse fra bispedømmerådet med opplysninger om at eksempelvis Åpen folkekirke har varslet at de vil stille liste i tillegg til nominasjonskomiteens liste, og be om at menighetene foreslår kandidater til de to listene – i tillegg til kandidater til samiske representanter til bispedømmerådene. Samtidig og parallelt med dette står selvsagt listene fritt til å rekruttere på egenhånd og kjøre sine kampanjer. Forslaget innebærer at det settes opp en endelig listefrist, der også andre grupperinger kan stille liste uten å ha deltatt i en felles nominasjonsprosess. Mindretallet i Sør-Hålogaland bispedømmeråd mener at en slik modell vil bidra til å garantere for at det stilles minst én liste i alle bispedømmer, uten kompliserende ekstrarunder, det vil sikre likebehandling av listene, styrke menighetenes rolle i nominasjonsprosessen og sette en lav terskel for å stille alternative lister.

I utgangspunktet er det nærliggende å tenke at kirkevalgreglene ikke bør detaljregulere hvordan de ulike nomineringsgruppene organiserer sine nominasjonsprosesser, med unntak av de krav som stilles til listeforslag for at de skal godkjennes. Med en ordning som viderefører praksisen med en nominasjonskomité, er det imidlertid nærliggende å videreføre reguleringen av denne komiteens nominasjonsprosess. I lys av prinsippet om likebehandling av listene, kan det vurderes om en også for andre nomineringsgrupper skal gå lenger i å regulere nominasjonsprosessen enn det en ellers ville ha gjort.

Utfordringen med asymmetriske lister blir ikke løst i dette alternativet. Det innebærer at velgere som velger en bredt sammensatt liste fra nominasjonskomiteen, med sikte på å få valgt inn personer på denne listen som har en oppfatning i tråd med deres syn, vil kunne bidra til at kandidater som har motsatt syn på samme liste, blir valgt. Det medfører altså en risiko for motsatt effekt sammenlignet med det velgeren ønsker.

Det anbefales at Kirkerådet på dette punkt tar stilling til ett av alternativene nedenfor:

Alternativ 2) ordning med nominasjonskomiteens liste og andre lister – samtidige frister

Som i forslaget i høringsnotatet.

Alternativ 2a) justert ordning med nominasjonskomiteens liste og andre lister – samtidige frister

Som i forslaget i høringsnotatet, men med en regulering av en felles nominasjonsprosess i bispedømmet for alle som vil stille liste. Nomineringsgrupper som ønsker å stille liste, kan melde fra til valgrådet. Valgrådet sender en oversikt til menighetsrådene over de ulike gruppene som stiller liste, nominasjonskomiteen og andre grupper, med oppfordring til å fremme inntil to kandidater til hver liste. Nomineringsgruppene står også fritt til å nominere andre kandidater enn de som er foreslått, men menighetsrådene gis en anledning til å delta i nominasjonsprosessen for alle lister.

Det anbefales at Kirkerådet velger å gå videre med ett av disse alternativene innenfor modellen med nominasjonskomiteens liste og andre lister. Det utarbeides et regelforslag basert på hvilket av disse alternativene Kirkerådet går inn for.

Modell med utgangspunkt i selvstendige lister

50 høringsinstanser har gått inn for alternativ 3) Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister – intensjonsfrist og listefrist, 13 høringsinstanser har gått inn for alternativ 4) Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister, uten en nominasjonskomité – intensjonsfrist og listefrist, mens 14 høringsinstanser har gått inn for enten alternativ 3) eller 4). Det er forholdsvis få som går inn for alternativ 4 i sin rene form, mens alternativ 3 har større støtte. Et lite antall høringsinstanser har sterkt frarådet alternativ 4). I høringen var det noen høringsinstanser som tok til orde for å justere alternativ 4) slik at det gikk noe i retning av alternativ 3.

Både alternativ 3) og alternativ 4), slik de er redegjort for i høringsnotatet, tar utgangspunkt i at det oppfordres til å komme flere selvstendige lister. Begge alternativene gir en åpen invitasjon til ulike grupper om å stille lister, noe som kan stimulere til et åpent og levende kirkelig demokrati. Begge ordningene har en intensjonsfrist og en listefrist. Som et utgangspunkt vil det ikke være en egen nominasjonskomité for noen av disse ordningene. Det er også slik at både i alternativ 3) og i alternativ 4) vil det bli opprettet en nominasjonskomité dersom det ikke blir godkjent noen listeforslag til listefristen.

Det er først dersom det ikke fremmes mer enn ett godkjent listeforslag at ordningene skiller seg:

- Alternativ 3) innebærer at det i så tilfelle vil bli oppnevnt en nominasjonskomité som utarbeider ett bredt sammensatt listeforslag, slik at valget kan gjennomføres som et forholdstallsvalg med to lister, selv om disse listene da vil være asymmetriske.
- Alternativ 4) innebærer at dersom det bare fremmes ett godkjent listeforslag, vil denne listen være den eneste ved valget. Valget vil da avholdes som et flertallsvalg.

Noen av alternativene mellom 3) og 4) prøver å finne andre formaliserte tiltak for å hindre at valget gjennomføres med bare én liste, dersom det bare er én nomineringsgruppe som får godkjent sitt listeforslag:

- Et forslag er at dersom det ved listefristen bare er fremmet et godkjent listeforslag, *kan* valgrådet eller bispedømmerådet vurdere om det er mulig å nedsette en listekomité som får i oppdrag å bringe frem en liste med en annen kirkepolitisk profil enn den ene som er innlevert.
- Et annet forslag er at valgrådet eller bispedømmerådet, i lys av sitt kjennskap til de kirkepolitiske forhold i bispedømmet, skal drøfte den situasjon som foreligger, og *kan* iverksette konsultasjoner med individer og organisasjoner for å søke å frembringe en liste som fremtrer som et alternativ til den foreliggende. Dersom dette ikke lykkes, blir det bare den ene listen, og valget gjennomføres som et flertallsvalg.
- I tillegg kan en tenke seg at valgrådet uansett *må* oppnevne en listekomité som får i oppgave å fremme en liste som fremtrer som et alternativ til den foreliggende, altså uten kravet om at listeforslaget skal representere en bredde.

Betegnelsen *listekomité* kan benyttes for å skille det fra en *nominasjonskomité* som har i oppdrag å fremme et bredt sammensatt listeforslag.

Etter kirkevalgreglenes system er det i utgangspunktet nærliggende at det er valgrådet som ivaretar en eventuell oppnevning, ettersom det er valgrådets ansvar å styre valget av bispedømmeråd og Kirkemøtet. En utfordring med et slikt *justert* alternativ 4 er at en komité oppnevnt gjennom valgsystemet får i oppdrag å favorisere en enkelt kirkepolitisk gruppe og samtidig motvirke innflytelsen fra en etablert kirkepolitisk gruppe. Hensynet til velgeren, hvor velgeren slipper problematikken med asymmetriske lister, vil på den ene siden kunne tale for en slik løsning. Samtidig er det et viktig prinsipp at valgorganiseringen skal være upartiske tilretteleggere av demokratiske valg.¹⁶ Dersom valgrådet får i oppgave å favorisere enkelte kirkepolitiske grupper, vil det stride mot dette prinsippet og samtidig gi valgrådet forholdsvis stor makt til å definere hva slags kirkepolitiske temaer som det bør etableres alternativer til.

En kan se for seg at det foreligger et godkjent listeforslag fra en nomineringsgruppe som har etablert et kirkepolitisk program som samler kandidatene om flere kirkepolitiske prioriteringer. Innenfor rammen av at det skal fremmes et alternativ til den foreliggende listen, vil det derfor kunne være et handlingsrom til valgrådet og listekomiteen til hvilke kirkepolitiske temaer som disse kan prioritere å fremme alternativer til. For eksempel vil valgrådet, hvis valgrådet er opptatt av ulike forhold ved finansieringsordningen for Den norske kirke, kunne velge å finne kandidater som har et annet standpunkt enn den foreliggende listen sitt program. Velgeren vil med dette kunne få et klarere alternativ på dette spørsmålet, men det kan være andre spørsmål velgeren synes er viktige ved et kirkevalg enn dette. Dette er et eksempel på hvordan en slik ordning vil kunne åpne opp for muligheter til kirkepolitisk motivert manipulasjon av valgprosessen, selv om eksempelet ikke nødvendigvis er realistisk. Samtidig peker KIFO i sin evaluering av kirkevalget i 2015 på at:

¹⁶ Venezia-kommisjonens regler for god praksis i valgsaker pkt. 68 slår fast at:

«Det er kun gjennomsiktighet, upartiskhet og uavhengighet fra politisk motivert manipulasjon som kan sikre korrekt administrasjon av valgprosessen, fra perioden før valget til opptellingen er fullført og resultatet klart.»

Kirkevalget i 2015 har demonstrert at det eksisterer holdningsmessige skillelinjer i det kirkepolitiske landskapet, som likner dem man har på politisk nivå. Ved dette valget var det ekteskapsspørsmålet som bidro til å skape det skarpeste skillet blant kandidater og velgere. Det kan også tenkes at andre spørsmål, på et senere tidspunkt, kan danne grunnlag for kirkepolitiske skillelinjer. Det kan for eksempel dreie seg om forholdet mellom kirke og stat, om kirkenes samfunnsengasjement, om ansettelsespolitikk osv. (KIFO-evalueringen, side 171).

Det organet som eventuelt oppnevner en listekomité vil kunne påvirke hvilke skillelinjer som blir aktivert ved valget.

Dersom en går inn for en løsning hvor det skal gjøres tiltak for å søke å bringe frem en liste med en annen kirkepolitisk profil enn den ene som er innlevert, kan det være mer aktuelt å la beslutningen eller vurderingen av dette ligge til bispedømmerrådet. Mens valgrådet er oppnevnt av bispedømmerrådet for å styre valget av bispedømmerråd og Kirkemøtet, og dermed skal sikre en upartisk gjennomføring av valget, vil bispedømmerrådet i større grad være et politisk organ. Valgrådet har – i henhold til forslaget – fem medlemmer, mens bispedømmerrådet er bredere sammensatt. I bispedømmerrådet vil det også kunne sitte medlemmer som ikke vil være representert på det godkjente listeforslaget, som vil kunne la seg oppfordre til å ta initiativ til å bidra til å få seg selv gjenvalgt eller andre med samme kirkepolitiske ståsted valgt. Samtidig vil det kunne være en utfordring at et bispedømmerråd, hvor et flertall av medlemmene stiller på eller sympatiserer med en liste, skal kunne ha influere hvem som skal utgjøre et kirkepolitisk alternativ til den listen de sympatiserer med.

Det anbefales at Kirkerådet på dette punkt tar stilling til ett av alternativene nedenfor:

Alternativ 3) ordning med utgangspunkt i selvstendige lister, intensjonsfrist og listefrist

Som i forslaget i høringen: Utgangspunktet er at det går ut en henstilling om å melde interesse for å stille liste. Dersom det ved den endelige listefristen kun foreligger én godkjent liste, *skal* valgrådet se til at det blir oppnevnt en *nominasjonskomité* som fremmer en bredt sammensatt kandidatliste, for å sikre at det blir minst to lister og dermed forholdstallsvalg. Oppnevningen av nominasjonskomiteen skjer i tråd med dagens prosedyrer, med noen mindre justeringer.

Alternativ 3a) justert ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister, intensjonsfrist og listefrist.

Noen justeringer sammenlignet med forslaget i høringen: Utgangspunktet er at det går ut en henstilling om å melde interesse for å stille liste. Dersom det ved den endelige listefristen kun foreligger én godkjent liste, *skal* bispedømmerrådet oppnevne en *listekomité* som får i oppdrag å bringe frem en liste med en annen kirkepolitisk profil enn den ene som er innlevert. Forskjellen fra alternativ 3) i sin rene form er at det er bispedømmerrådet som oppnevner en komité som kalles en listekomité i stedet for en nominasjonskomité, samt at listekomiteens oppgave er å fremme en liste som fremtrer som et alternativ til den foreliggende.

Alternativ 4a) justert ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister, uten en nominasjonskomité – intensjonsfrist og listefrist

Noen justeringer sammenlignet med forslaget i høringen. Utgangspunktet er at det går ut en henstilling om å melde interesse for å stille liste. Dersom det ved den endelige listefristen kun foreligger én godkjent liste, *skal* bispedømmerådet drøfte situasjonen som foreligger. I lys av drøftingen *kan* bispedømmerådet iverksette konsultasjoner med individer og organisasjoner for å søke å frembringe en liste som fremtrer som et alternativ til den foreliggende. Dette kan gjøres ved hjelp av en listekomité. Dersom det ikke lykkes å fremme en alternativ liste, gjennomføres valget som flertallsvalg med den godkjente listen.

Alternativ 4) ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister, uten en nominasjonskomité – intensjonsfrist og listefrist

Som i høringsforslaget: Utgangspunktet er at det går ut en henstilling om å melde interesse for å stille liste. Dersom det ved den endelige listefristen kun foreligger én godkjent liste, gjennomføres valget som flertallsvalg med denne listen.

Det anbefales at Kirkerådet velger å gå videre med ett av disse alternativene. Det utarbeides et regelforslag basert på hvilket av disse alternativene Kirkerådet går inn for.

2.3 Tilskuddsordning for finansiering av nomineringsgrupper m.m.

2.3.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet viste til at det ved kirkevalget i 2015 ikke var en sentral tilskuddsordning som ga støtte til grupper som fremmet lister eller andre aktører, men valgrådene i seks bispedømmer utbetalte totalt kr 250 000 til henholdsvis Nominasjonskomiteens liste¹⁷ og Åpen folkekirkes liste. Kirkerådet vedtok 19. mars 2015 å be om å få tilbake en utredning om eventuell tilskuddsordning på bakgrunn av evalueringen av Kirkevalget 2015, i forkant av budsjettprosessene før Kirkevalget 2019.

Høringsnotatet inneholdt derfor en kort utredning som presenterte tilskuddsordningene ved valg av kommunestyre, fylkesting og Stortinget, samt ordningen i Svenska kyrkan.

Ved valg til kommunestyre, fylkesting og Stortinget er det etablert to ulike typer tilskuddsordninger. Den første tilskuddsordningen er partipolitisk nøytral og åpner for at organisasjoner som er registrert i Enhetsregisteret kan søke om tilskudd til informasjonstiltak om valget. Målet med tiltakene må være å bidra til økt valgdeltakelse og de stemmeberettigetes kunnskap om valget. Den andre tilskuddsordningen er tilskuddsordningen for politiske partier som er regulert gjennom lov 17. juni 2005 nr. 102 om visse forhold vedrørende de politiske partiene (partiloven). Politiske partier kan søke departementet om statlig støtte til partiets

¹⁷ Nominasjonskomiteens liste – Mangfoldig folkekirke i Borg og Hamar.

organisasjon på nasjonalt nivå. Støtten ytes som stemmestøtte og grunnstøtte. Stemmestøtte gis som et likt kronebeløp per stemme oppnådd ved siste stortingsvalg. Grunnstøtte gis som et likt kronebeløp til alle partier som ved siste stortingsvalg mottok minst 2,5 prosent av stemmene på landsbasis, eller som fikk innvalgt minst én representant i Stortinget. Av den samlede støtten fordeles 9/10 som stemmestøtte og 1/10 som grunnstøtte. Tilsvarende gjelder for fylket og kommuner, med unntak av at det der er krav om minst 4 prosent oppslutning i valget i fylket eller kommunen, eller minst én innvalgt representant i fylkestinget eller kommunestyret for å motta støtte.

Svenska kyrkan gir nomineringsgrupper støtte til trykking av valgsedler til de nomineringsgrupper som er representert i Kyrkomötet eller blir representert gjennom valget. Det henger sammen med at nomineringsgruppene selv har ansvar for å bestille valgsedlene som skal benyttes ved valget, se kyrkoordningen 9 kap. 33 §. I tillegg gir Svenska kyrkan støtte til nomineringsgruppene ut fra antallet innvalgte mandater de enkelte nomineringsgrupper har i Kyrkomötet. Beløpet gis både i valgår og i årene mellom valg, men varierer fra år til år. I 2016 var beløpet i overkant av kr 31 000 per mandat, eller ca. 8 millioner kroner. Tilskuddsordningen er ikke regelfestet, men budsjettstyrt.

Et viktig prinsipp fra Demokratifinansieringsutvalget, som utredet endringer i partiloven, var at støtteordningen skulle søke å sikre partiene likeverdige vilkår i konkurransen om stemmer, uten å bidra til ubegrunnet konkurransevridding (NOU 2004: 25). I den kirkelige konteksten er demokratiet dessuten fortsatt i utvikling. Dette tilsier at man på nåværende tidspunkt ikke bør utarbeide støtteordninger som favoriserer de som sitter ved makten, for eksempel gjennom å gi stemmestøtte, da det kan bidra til en konkurransevridding. Partilovens inndeling i grunnstøtte og stemmestøtte vil dessuten innebære en mer komplisert tilskuddsforvaltning som vil kreve større saksbehandling enn om støtten ikke kobles til mottatte stemmer. Det anbefales derfor ikke å legge partilovens støtteordning til grunn.

Den svenske ordningen med mandatstøtte favoriserer også de som allerede sitter med mandater i Kirkemötet. Dersom en ønsker å legge til rette for et åpent og levende kirkelig demokrati hvor ulike aktører kan slippe til, vil en slik ordning i liten grad stimulere til dette. Så lenge tilskuddsordningen for de kirkelige valgene er en del av det særskilte kirkevalgtilskuddet som ikke mottas hvert år, vil det dessuten ikke være mulig å betale årlige mandatstøttebeløp, men kun kunne utbetale støtte i valgåret.

Det foreslås derfor i stedet at støtteordningen bygges opp slik at alle som er berettiget til å motta midlene, får støttebeløp på samme nivå. Det kan tenkes et par alternative ordninger:

1) Tilskuddsordning for nomineringsgrupper delt i en nomineringsfase og en valgfase

Denne ordningen tar utgangspunkt i at det etableres en tilskuddsordning for nomineringsgrupper som deles i to faser.

- a. *Intensjonsstøtte*: Den første fasen utløses etter en intensjonsfrist. De nomineringsgrupper som melder sin intensjon om å fremme lister ved valget innen fristen, blir berettiget til å motta støtte til å gjennomføre nominasjonsarbeidet med rekruttering av kandidater og forslagsstillere, formulering av kirkepolitiske program og avholdelse av nominasjonsmøte. Ubrukte midler kan overføres til neste fase, under forutsetning av at nomineringsgruppen klarer å stille liste. Hvis ikke må de tilbakebetales.

Det kan vurderes å sette et tak på hvor mye en nomineringsgruppe kan motta i støtte i intensjonsperioden, for eksempel maksimum kr 20 000. Målet for denne fasen kan formuleres slik: «Å sette organiserte nomineringsgrupper av stemmeberettigede i stand til å stille lister i valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet.»

- b. *Listestøtte*: Den andre fasen utløses etter fristen for å fremme lister. De nomineringsgrupper som har fremmet lister, blir berettiget til å motta støtte til å formidle informasjon om sine lister og kirkepolitiske programmer, slik at velgerne blir klar over valgmulighetene sine. Dersom det er en ordning med lister både fra selvstendige nomineringsgrupper og en nominasjonskomité, vil også nominasjonskomiteen være berettiget til støtte på tilsvarende nivå til denne fasen. Det bør vurderes å sette et tak på maksimalt beløp for hvor mye en liste kan motta i støtte, for eksempel maksimum kr 100 000 per liste i et bispedømme. I tillegg kan det vurderes om en nomineringsgruppe som stiller lister i minst seks bispedømmer, kan få rett til å motta kr 100 000 til sentralt nivå. Målet for denne fasen kan formuleres slik: «Å sette de nomineringsgruppene som fremmer lister i valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet i stand til å informere velgerne om hva de står for.»

2) Tilskuddsordning hvor nomineringsgrupper og andre aktører kan søke Kirkerådet eller valgrådet om midler til informasjonstiltak i forbindelse med valget

Denne ordningen tar utgangspunkt i at det settes en eller flere fastsatte søknadsfrister for nomineringsgrupper og andre aktører til å søke Kirkerådet eller valgrådet om midler til informasjonsarbeid og andre demokratiske aktiviteter i forbindelse med valget. En slik ordning vil være mer åpen for ulike aktører til å søke om støtte, så lenge det faller inn under tilskuddsordningens målsetning. Det vil også innebære at regelverkets utforming kan være forholdsvis enkel. En utfordring med en slik ordning, i hvert fall når det gjelder Kirkerådet som tilskuddsforvalter, er at et kirkepolitisk styrt organ vil kunne stå relativt fritt til å bestemme om ulike tiltak bør motta støtte eller ikke.

Kirkerådet la i høringsnotatet til grunn at det kan være fornuftig på nåværende tidspunkt å avgrense tilskuddsordningen til valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet, eventuelt også til de menigheter der det stilles flere lister. Som ansvarlig for økonomistyringen og økonomiforvaltningen til Den norske kirke, vil det være nødvendig for Kirkerådet å føre kontroll og oppfølging med de som mottar støtte.

2.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

	Menighets- råd	Felles- råd	Biskoper og bispedømmeråd	Andre	Totalt
For	148	36	14	4	203
Mot	17	9	2	1	29

Som det fremgår av tabellen ovenfor, er det bred oppslutning om å etablere en tilskuddsordning for nomineringsgrupper både blant menighetsråd, kirkelige fellesråd, biskoper, bispedømmeråd og andre høringsinstanser.

Et mindretall av høringsinstansene, herunder *Presteforeningen, Møre biskop og Møre bispedømmeråd*, ønsker primært at det ikke etableres tilskuddsordninger knyttet til grupper som stiller listeforslag.

Av de som støtter å etablere en tilskuddsordning, fordeler høringsinstansene seg slik:

	Menighets- råd	Felles- råd	Biskoper og bispedømmeråd	Andre	Totalt
Tilskudd i nomineringsfase og valgfase	37	14	6	1	58
Tilskudd etter søknad	33	10	3	0	46
Støtter tilskuddsordning (uspesifisert)	29	12	6	1	48
Annet	12	0	4	3	19

Det er stor variasjon i hva slags form ordningen skal ta og i størrelsen på støtten blant de som støtter forslaget om å etablere en tilskuddsordning. Som det fremgår av tabellen ovenfor er det et lite flertall som går inn for alternativet 1) med tilskudd i nomineringsfase og i valgfase.

Av de som støtter alternativet «tilskudd etter søknad» er det tre ulike alternativer som gjør seg gjeldende. En sentralisert søknadsprosess der Kirkerådet er ansvarlig for tildeling,¹⁸ en «regional» søknadsprosess der valgrådet i bispedømmet har ansvaret, samt en løsning der det er mulig å søke til begge instansene.

Til gruppen av høringsinstanser som er kategorisert som andre, hører blant annet et forslag om en fast sum til hver liste i hvert bispedømme og presiseringer av at det må være likebehandling mellom ulike typer lister.

Noen høringsinstanser presiserer at «støtten må være avgrensa til ei listestøtte med eit maksimalt beløp på kr. 75.000 pr liste pr. bispedømme» (*Bore sokneråd*).

Enkelte høringsinstanser understreket at det er viktig at tilskuddsordningen ikke går på bekostning av tilskudd til lokale organer.

Åpen folkekirke peker også på at det vil «være naturlig om sammenslutninger som får valgt inn medlemmer i bispedømmeråd og Kirkemøtet, får en årlig støtte per rådsmedlem» i tillegg til støtten i valgåret.

For nærmere argumentasjon om de enkelte forslagene, vises det til høringsoppsummeringen.

2.3.4 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet går inn for å etablere en tilskuddsordning for lister. Det er en forutsetning at det er budsjettmessig dekning for å utbetale støtte. Det vil avhenge av de ordinære budsjettprosesser i Kirkemøtet og Kirkerådet. Kirkerådet vil jobbe ovenfor bevilgende myndigheter for å sikre finansiering av de kirkelige valgene. Kirkerådet

¹⁸ Det som har vært krevende å kategorisere når menigheter har uttalt at de ønsker at et sentralt nivå skal stå for utdelingen av midler. Det kan tolkes dithen at Kirkerådet selv skal være ansvarlig, mens det kan fra et menighetsperspektiv også forstås som det regionale bispedømmeleddet. Kirkerådet har forsøkt å kategorisere dette på best mulig måte.

legger også til grunn at midlene ikke bør gå på bekostning av tilskudd til den lokale gjennomføringen av kirkevalget, men det vil være et budsjettspørsmål en vil måtte komme tilbake til.

Når det gjelder den nærmere utformingen av tilskuddsordningen, vil det til en viss grad være avhengig av hvilken ordning for å fremme lister en går inn for. Alternativ 1) i høringsnotatet med en tilskuddsordning med intensjonsfrist og listefrist bygger på at det blir valgt et alternativ som har intensjonsfrist og listefrist, dvs. alternativ 3) og 4). Dersom en går inn for en ordning med nominasjonskomiteens liste og andre lister med en samtidig frist vil en tilskuddsordning uavhengig av slike tidsfrister, være nærliggende.

Dersom en går inn for alternativet med nominasjonskomiteens liste og andre lister, skissert i avsnitt 2.2.3, er det mest nærliggende å gå inn for en tilskuddsordning etter alternativ 2 ovenfor. Det foreslås at Kirkerådet er tilskuddsforvalter og kan gi tilskudd til nomineringsgrupper og andre som søker om det i tråd med forslaget som er beskrevet i høringsnotatet og forslag til § 6-3 alternativ 2). Det innebærer at Kirkerådet etter søknad kan gi tilskudd til nomineringsgrupper og andre som søker om støtte til å sette organiserte nomineringsgrupper av stemmeberettigede i stand til å stille lister i valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet, samt å sette nomineringsgruppene som fremmer lister i valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet, i stand til å informere velgerne om hva de står for.

Dersom en går inn for alternativ utgangspunkt i selvstendige lister, skissert i avsnitt 2.2.3, foreslås det at en også går inn for en tilskuddsordning med intensjonsstøtte og listestøtte, som beskrevet i høringsnotatet, med noen justeringer. Det innebærer at registrerte nomineringsgrupper vil være berettiget til intensjonsstøtte dersom de melder intensjon om å fremme liste innen fristen og listestøtte dersom de fremmer liste innen listefristen. Det er altså et krav om at de er registrert som nomineringsgruppe etter forslag til § 6-2, med krav om organisasjonsnummer.

Den støtten som tildeles etter intensjonsfristen eller i forkant av at en gruppe har klart å fremme en liste, utbetales etter regninger som dokumenterer hva utgiftene går til. Det kan være reiseutgifter, utgifter i forbindelse med avholdelse av nominasjonsmøter, innsamling av underskrifter eller lignende. På bakgrunn av Kirkerådets ansvar for kontroll med Den norske kirkes økonomiforvaltning, anses dette som et nødvendig krav.

For tildeling vil det ligge et krav til likebehandling av både nomineringsgrupper, eventuell nominasjonskomité eller eventuell listekomité. Det forutsettes at søknadene behandles administrativt på bakgrunn av de kriterier som er fastsatt i valgreglene og de budsjettmidler som er stilt til disposisjon.

Når det gjelder *Åpen folkekirkes* innspill om at det vil være naturlig at sammenslutninger som får valgt inn medlemmer i bispedømmeråd og Kirkemøtet, får en årlig støtte per innvalgte medlem, er det et spørsmål som må vurderes i budsjettmessig sammenheng utenfor rammen av denne saken.

2.4 Personvalgregler

2.4.1 Personstemmer og strykninger

2.4.1.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet viste i høringsnotatet til at det i forkant av endringene av valgreglene gjennom vedtak av Kirkemøtet i 2013 og 2014, gjennomførte en valgkonsultasjon hvor valgekspertes var invitert til å respondere på Kirkerådets utkast til kirkemøtesak om hovedlinjer i valgordning ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Et av temaene ved konsultasjonen var utfordringer i tilfeller der det var en ren ordning med flertallsvalg hvor det er tilstrekkelig med simpelt flertall for å vinne. En utfordring med en ordning for flertallsvalg er risikoen for at «vinneren tar alt», slik at valgordningen i liten grad ivaretar prinsippet om at valgordningen skal være representativ.

Et tenkt eksempel kan illustrere dette: Gruppe A anbefaler sju kandidater ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Gruppe B anbefaler sju andre kandidater. Gruppe A klarer å mobilisere 23 prosent velgere til å stemme på sine sju anbefalte kandidater. Gruppe B, på sin side, mobiliserer 20 prosent av velgerne til å stemme på sine sju kandidater. Resultatet blir at alle mandatene går til kandidatene som er anbefalt av gruppe A, fordi disse har simpelt flertall ved valget. Selv om kandidatene anbefalt av gruppe B har støtte av et stort mindretall, blir dette mindretallet ikke representert i bispedømmerådet. Dersom valget hadde vært gjennomført som et forholdstallsvalg etter St. Lägues metode, hvor gruppe A og gruppe B fremmet hver sin liste, ville fordelingen mellom gruppene være mer proporsjonal. Gruppe A ville da ha fått fire mandater, mot gruppe B sine tre mandater.

Kirkemøtet 2013 og 2014 forsøkte å motvirke dette ved å innføre begrensninger på antallet personstemmer (tilleggsstemmer) velgerne kunne gi til kandidatene, ved at det kun var anledning til å gi personstemme til tre kandidater.

Kirkemøtet 2013 og 2014 drøftet også muligheten for å kunne stryke kandidater. Kirkemøtekomiteen som ga innstilling i saken om nye valgeregler i 2014 hadde følgende merknad til problemstillingen:

«2. Anledning til å stryke kandidater og å gi tilleggsstemmer

(MR § 6-2, § 6-3, § 10-5, § 11-4 og § 11-5, BDR § 2-5, § 2-13 og § 2-15)

Kirkemøtet vedtok i sak KM 10/13 at det ikke skal være anledning til å stryke kandidater ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet. I Kirkerådets fremlagte forslag til regler er det likevel foreslått å gi anledning til å stryke tre kandidater i alle valg. Dette er det argumentert omfattende for i saksframlegget etter høringsrunde og behandling i Kirkerådet. Komiteen ønsker i utgangspunktet ikke å gi anledning til å stryke kandidater. **Flertallet** i komiteen ønsker å fastholde vedtaket fra Kirkemøtet 2013, og mener at det kun skal være anledning til å gi tilleggsstemmer slik som ved andre offentlige valg. **Mindretallet** i komiteen ser det nødvendig å tillate et begrenset antall strykninger ved flertallsvalg for å sikre en balanse mellom hensynet til et mest mulig representativt valgresultat og velgerens mulighet til å kunne levere en stemmeseddel som gir uttrykk for dennes mening.

Kirkemøtet 2013 vedtok at antallet tillatte tilleggsstemmer skulle fastsettes av Kirkemøtet 2014. Komiteen ser at antallet tillatte tilleggsstemmer og anledning til å stryke kandidater henger sammen. Begge former for endring øker velgerens mulighet til å påvirke valgresultatet, men med de opptellingsreglene som ble vedtatt i sak KM 10/13 (der alle kandidater på listen får 1 stemme hver) øker også mulighetene for at en aksjon kan få uforholdsmessig stor uttelling. En samlet komité mener at antall tilleggsstemmer derfor skal begrenses til tre (og at tilsvarende antall strykninger eventuelt også begrenses til tre)» (KM 05/14 komitémerknad 2).

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å videreføre en begrensning i antallet mulige tilleggsstemmer til inntil tre. Begrensningen i antallet mulige tilleggsstemmer til *tre* har til hensikt å gjøre det vanskeligere for et mindretall av velgere som retter på en systematisk måte å oppnå et resultat av personutvelgelsen som kan stride mot ønskene til et flertall av velgerne.

Kirkemøtet har både i 2013 og 2014 gitt uttrykk for at det ikke ønsker å åpne for strykninger i de kirkelige valgene. Ved kommunestyre- og fylkestingsvalgene er det i dag ikke adgang til å stryke kandidater på listene. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet ingen endringer på dette punkt, men ba likevel høringsinstansene vurdere om strykninger bør gjeninnføres.

2.4.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det er bred støtte fra høringsinstansene om at velgerne skal kunne gi tilleggsstemmer til kandidatene. Kirkerådet har ikke registrert at noen av høringsinstansene er imot dette. Blant de som har uttalt seg om antall tilleggsstemmer, er det også bred oppslutning om at dette skal begrenses til tre. Et lite antall høringsinstanser (åtte menighetsråd og kirkelige fellesråd) har gått inn for at det skal være ubegrenset antall tilleggsstemmer eller presisert at det skal følge offentlige valg.

Det er også et stort flertall av høringsinstansene som gir uttrykk for at de er mot en innføring av strykninger. Det er 99 menighetsråd, 26 kirkelige fellesråd, *Agder og Telemark biskop, Agder og Telemark bispedømmeråd, Borg bispedømmeråd, Møre biskop, Møre bispedømmeråd, Nidaros biskop, Nidaros bispedømmeråd, Preses i Bispemøtet, Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd, Oslo bispedømmeråd, Presteforeningen* og en annen høringsinstans. En del høringsinstanser sier eksplisitt at noe av bakgrunnen for at de går inn for ikke å tillate strykninger, er at det heller ikke er tillatt med strykninger ved alminnelige valg. En høringsinstans pekte på følgende:

Stryking ble ikke tillatt da Kirkemøtet fastsatte valgreglene i 2014, og det foreslås i høringsnotatet heller ikke å åpne for dette nå, blant annet med begrunnelsen at dette ikke er tillatt i kommune- og fylkestingsvalget. Stortinget vedtok imidlertid 16.05.2017 å be regjeringen fremme forslag om å gjeninnføre velgernes mulighet til å stryke listekandidater ved fylkestings- og kommunevalget. Argumentasjonen for og imot stryking framgår av www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2016-2017/inns-201617-306s/ Dersom kirkevalget i størst mulig grad skal følge de offentlige valgene samme valgdag, bør man vurdere spørsmålet om stryking på nytt, forutsatt at en slik lovendring blir vedtatt. Jeg mener imidlertid Kirkemøtets

argumenter for ikke å tillate strykinger, fortsatt står seg. Å innføre rett til å stryke, vil også komplisere valgoppgjøret.

27 menighetsråd, 15 kirkelige fellesråd, *Hamar biskop*, *Hamar bispedømmeråd*, *Sør-Hålogaland biskop*, *Sør-Hålogaland bispedømmeråd*, *Fagforbundet teOLOGene*, *Kirkerådets utvalg for ungdomsspørsmål* og *Kirkevergen i Oslo* går inn for at det skal være mulig å stryke kandidater. Bjørgvin bispedømmeråd og Bjørgvin biskop går inn for det samme, men kun ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. De peker på at «[strykning] er særleg sårbart i soknerådsvalet der det ikkje er ønskeleg å «kåra den minst populære kandidaten».

2.4.2 Personvalgregler internt på listene

2.4.2.1 Forslag i høringsnotatet

Valgordninger med flertallsvalg bygger på personvalg. Valgordninger med listevalg kan enten ha et svakt eller et sterkt innslag av personvalg avhengig av hvor stor innflytelse velgerne har over kandidatvalget. I høringsnotatet viste Kirkerådet til at det ved kirkevalget i 2015 var et personvalg internt på de ulike listene i de bispedømmene hvor det var flere lister, hvor de som fikk flest personstemmer internt på listen fikk listenes mandater.

Dersom alle bortsett fra én leverer urettede stemmesedler, vil i teorien den ene som leverer rettet stemmeseddel kunne bestemme rangeringen av de tre øverste kandidatene på listen som blir valgt. Det medfører at organiserte kumuleringsaksjoner har store muligheter for å få gjennomslag for sine kandidater.¹⁹

Ved fylkestingsvalg settes det en sperregrense som gjør at kumuleringsaksjoner er nødt til å ha en viss oppslutning av velgerne for å få gjennomslag.²⁰ Ved fylkestingsvalg er det krav om at kandidater må ha oppnådd et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens stemmetall for at de skal kåres før rekkefølgen på listen, jf. valgloven § 11-10 annet ledd. Med andre ord må minst åtte prosent av listens velgerne ha gitt sin tilslutning til dem, for at det skal ha innflytelse på kandidatkåringen. Ved kommunestyrevalg er det ikke satt tilsvarende sperregrense, men til gjengjeld er det der en ordning hvor partiene kan gi stemmetillegg til enkelte kandidater, jf. ovenfor.

Kirkerådet stilte i høringsnotatet spørsmål om det bør introduseres en sperregrense ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dersom dette skulle være aktuelt kan enten en sperregrense på åtte prosent legges til grunn i tråd med valglovens sperregrenser, eller så kan det settes en sperregrense på fem prosent i tråd med Valglovutvalgets forslag for Stortings- og fylkestingsvalg (NOU 2001:3 side 175). En eventuell sperregrense vil sørge for at det er en større oppslutning blant velgere som må til for å endre rekkefølgen på listen, enn det ville være om det ikke var en slik grense. Det vil kunne bidra til at innflytelsen til de velgerne som leverer urettede stemmesedler styrkes, sammenlignet med dagens ordning.

¹⁹ Et eksempel på dette fra kommunevalg, var da 17 velgere gjennom en retteaksjon i Modum kommune i 1967 avgjorde mandatfordelingen til 14 av 43 kommunestyrerepresentanter (NOU 2003:3 *Velgere, valgordning, valgte* side 144).

²⁰ Regjeringen ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet foreslo i 2016 å legge personvalgreglene ved fylkestingsvalg tilsvarende til grunn for stortingsvalget, men Stortinget vedtok ikke de foreslåtte lovendringene, jf. Innst. 405 L (2015–2016), jf. Lovvedtak 107 (2015–2016).

En gjennomgang av valgresultatene fra 2015²¹ viser at 77 innvalgte kandidater (kandidater som ble valgt til medlem eller varamedlem) fikk personstemmer fra over fem prosent av de som stemte på listen, mot 49 kandidater som fikk personstemmer fra over åtte prosent av de som stemte på listen.

Kirkerådet pekte på noen aktuelle alternativer:

(1) Sperregrense med krav om åtte prosents personlig stemmetall

I dette alternativet stilles det krav om at kandidater må ha oppnådd et personlig stemmetall på minst *åtte* prosent av listens stemmetall for at de skal kåres før rekkefølgen på listen. Dette tilsvarer ordningen ved fylkestingsvalg og vil derfor kunne være kjent for velgerne.

Kravet om minst åtte prosent innebærer at det må være ganske mange velgere som gir personstemmer til de samme personene, for at kandidater skal kåres før rekkefølgen på listen. Dette reduserer muligheten for utslag av små kumuleringsaksjoner. Samtidig styrkes innflytelsen til nominasjonskomiteen eller den nomineringsgruppen som fremmer listeforslaget ved at det skal mer til for å endre listens prioriterte rekkefølge.

(2) Sperregrense med krav om fem prosents personlig stemmetall

I dette alternativet stilles det krav om at kandidater må ha oppnådd et personlig stemmetall på minst *fem* prosent av listens stemmetall for at de skal kåres før rekkefølgen på listen.

Kravet om minst fem prosent innebærer at det er satt et krav om oppslutning, uten at dette kravet er satt altfor høyt. Det er fortsatt en del velgere som må gi personstemme til de samme personene. Dermed er det et krav om en viss oppslutning før kandidatene kåres før rekkefølgen på listen. Alternativet balanserer derfor hensynet til velgerinnflytelse mot hensynet til å forhindre små kumuleringsaksjoner som får uforholdsmessig påvirkning på valgresultatet.

Alternativet er i tråd med Valglovutvalget forslag om et krav på minst fem prosent for Stortings- og fylkestingsvalg i sin utredning (NOU 2001:3 side 175). Svenska kyrkan benytter seg også av denne samme sperregrensen, jf. kyrkoordningen 38 kap. 77 §.

(3) Ingen sperregrense

Dette alternativet viderefører dagens ordning, hvor det ikke settes noen sperregrense. Dette åpner for at kumuleringsaksjoner i teorien kan få stor innflytelse på hvilke kandidater på listen som blir valgt. Gjennomgangen av antall innvalgte kandidater som hadde oppnådd et personlig stemmetall på minst fem prosent av listens stemmetall, viser imidlertid at kandidater som kåres før rekkefølgen på listen i praksis allerede har en større oppslutning. En fordel med denne ordningen er at den gir velgerne større innflytelse enn nominasjonskomiteene eller gruppene som fremmet listeforslaget sin rangering av kandidatene.

²¹ Se tabellene 43, 44, 53, 54, 60, 61, 69, 70, 76, 77, 83, 84, 90, 91, 99, 100, 108 og 109 i KIFO-evalueringen.

Kirkerådet viste i høringsnotatet at det vurderte å foreslå en sperregrense med krav om fem eller åtte prosents personlig stemmetall i personvalget.

2.4.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

	Menighetsråd	Fellesråd	Biskoper og bispedømmeråd	Andre	Totalt
For	72	27	5	2	106
5%	32	9	4	2	47
8%	21	8	3	0	32
Annet	4	7	3	0	14
Mot	38	14	8	1	61

72 menighetsråd, 27 kirkelige fellesråd, fem biskoper/bispedømmeråd og to andre høringsinstanser går inn for en ordning med en sperregrense av personlig stemmetall ved opptellingen.

Av disse går 32 menighetsråd, ni kirkelige fellesråd, *Møre bispedømmeråd* og *Stavanger bispedømmeråd* inn for en sperregrense på fem prosents personlig stemmetall. *Nord-Hålogaland biskop*, *Nord-Hålogaland bispedømmeråd*, *Presteforeningen* og *Det teologiske fakultet* støtter en sperregrense på fem prosents personlig stemmetall, dersom det innføres en sperregrense.

21 menighetsråd, åtte kirkelige fellesråd, *Nidaros biskop*, *Nidaros bispedømmeråd* og *Preses i Bispemøtet* går inn for en ordning med sperregrense på åtte prosents personlig stemmetall.

38 menighetsråd, 14 kirkelige fellesråd, *Hamar biskop*, *Hamar bispedømmeråd*, *Sør-Hålogaland biskop*, *Sør-Hålogaland bispedømmeråd*, *Tunsberg biskop*, *Tunsberg bispedømmeråd*, *Oslo bispedømmeråd* og *en annen høringsinstans* går imot en ordning med sperregrense. Det samme gjør *Borg bispedømmeråd*, som presiserer at det ikke støtter «krav om sperregrenser på personlige stemmetall dersom det blir stemmetillegg/forhåndskumulering. Dersom det ikke blir stemmetillegg/forhåndskumulering ønsker Borg bispedømmeråd sperregrenser.»

Møre biskop, *Bjergvin biskop* og *Bjergvin bispedømmeråd* mener at spørsmålet om en sperregrense må utredes mer.

For nærmere argumentasjon om de enkelte forslagene, vises det til høringsoppsummeringen.

2.4.3 Stemmetillegg

2.4.2.1 Forslag i høringsnotatet

Ved kommunestyrevalg kan et visst antall av de øverste kandidatene på listeforslaget gis et stemmetillegg, jf. valgloven § 6-2. Kandidatene får i så fall et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 prosent av det antall stemmesedler som kommer listen til del ved valget. Kirkerådet viste til at det er et spørsmål om en skal introdusere en form for forhåndsstemmetillegg til kandidater ved de kirkelige valgene, ettersom velgerne er vant til en slik ordning ved kommunestyrevalget. Fordi

det er så få mandater i et bispedømmerådvalg, ville det i så fall være mest nærliggende at det ble gitt stemmetillegg kun til én kandidat per liste.

På grunn av stemmetillegget er det svært sannsynlig at en kandidat med stemmetillegg vil få ett av listens mandater. Det vil derfor være en avveining mellom nomineringsgruppens mulighet til å bestemme hvem fra listen som skal velges og velgernes innflytelse over hvem som blir valgt fra listene.

Kirkerådets foreløpige vurdering i høringsnotatet var at en ordning med stemmetillegg vil gi uforholdsmessig mye innflytelse til nomineringsgruppen eller en eventuell nominasjonskomité. Kirkemøtet har tidligere lagt vekt på at nominasjonskomiteens innflytelse på valget bør begrenses, og mest mulig innflytelse gis til velgerne. Kirkerådet ba høringsinstansene om tilbakemelding på spørsmålet om det bør innføres en ordning med stemmetillegg ved de kirkelige valgene.

2.4.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

	Menighetsråd	Fellesråd	Biskoper og bispedømmeråd	Andre	Totalt
For	30	14	5	3	52
Mot	82	23	8	2	115

80 menighetsråd, 23 kirkelige fellesråd, *Bjørgvin biskop, Bjørgvin bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd, Nidaros biskop, Nidaros bispedømmeråd, Preses i Bispemøtet, Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd, Utvalg for ungdomsspørsmål og Det teologiske fakultet* går imot stemmetillegg.

30 menighetsråd, 14 kirkelige fellesråd, *Borg bispedømmeråd, Hamar biskop, Hamar bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Oslo bispedømmeråd, Presteforeningen, Åpen folkekirke* og en annen høringsinstans. Høringsinstansene som går inn for dette, deler seg mellom de som ønsker at det skal være mulig å gi stemmetillegg til én toppkandidat, to toppkandidater eller tre toppkandidater.

Oslo bispedømmeråd, Hamar biskop, Hamar bispedømmeråd går inn for at det er mulig å gi én kandidat stemmetillegg.

Sør-Hålogaland bispedømmeråd mener det bør være mulighet til å gi stemmetillegg til inntil to kandidater på listen. En av høringsinstansene uttaler:

Lister som fremmes av grupperinger i kirken bør få mulighet til å sikre én eller to toppkandidater ved stemmetillegg (forhåndskumulering). Siden det bare skal velges sju leke medlemmer, er det urimelig å gi stemmetillegg til flere enn maksimalt to.

Åpen folkekirke uttaler:

Åpen folkekirke mener det bør være mulig for en liste å sikre sine fremste kandidater med et stemmetillegg, men maksimalt tre kandidater.

For nærmere argumentasjon om de enkelte forslagene, vises det til høringsoppsummeringen.

2.4.4 Kirkerådets vurderinger av personvalgreglene

Personvalgreglene med bestemmelser om tilleggsstemmer, strykninger, sperregrense og stemmetillegg henger sammen. Disse spørsmålene behandles derfor samlet i dette dokumentet.

Når det gjelder antallet tilleggsstemmer, viser Kirkerådet til at det var bred oppslutning i høringen om å fastsette det antallet til tre. Kirkerådet går derfor inn for å videreføre ordningen med inntil tre tilleggsstemmer.

Det var også bred oppslutning om at en ikke skulle innføre en ordning med strykninger. Noe av bakgrunnen for dette – i hvert fall fra en del høringsinstanser – var at en ønsker å følge reglene ved alminnelige valg. Spørsmålet kompliseres derfor ved at Stortinget den 23. mai 2017, etter at høringsnotatet ble sendt ut på høring, fattet et anmodningsvedtak om at «Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gjeninnføre velgernes mulighet til å stryke listekandidater ved fylkestings- og kommunestyrevalg», jf. Innst. 306 S (2016–2017) og Referat fra Stortinget 23. mai 2017 sak nr. 13.²² Strykning av listekandidater vil gi velgerne større påvirkningsmuligheter på valget. Samtidig muliggjør det at et begrenset antall velgere kan rette på en systematisk måte for å oppnå et resultat som kan stride mot ønskene til et flertall av velgerne. Dette kan motvirkes av at antallet tillatte strykninger, som antallet tillatte tilleggsstemmer, begrenses til tre.

En fordel med innføring av strykninger er at det vil gi velgerne større innflytelse over sammensetningen ved valg av menighetsråd og bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dersom det bare er en liste, vil velgerne ellers kun ha anledning til å påvirke kandidatene på listen ved å gi inntil tre tilleggsstemmer. Strykning er tillatt ved stortingsvalg, og Stortinget har anmodet regjeringen om å fremme forslag om å gjeninnføre velgernes mulighet til å stryke listekandidater også ved valg til kommunestyre og fylkesting. En ulempe med innføring av strykninger er at det vil kunne holde enkelte kandidater vekk fra å stille til valg. Utsikten til å kunne bli strøket fra listene hvis de velger å stille opp, kan medføre at det blir vanskeligere å rekruttere personer til menighetsråd, enn det ellers ville vært. Kirkerådet går ikke inn for å gjeninnføre strykninger på dette tidspunktet. Samtidig vil det være naturlig å eventuelt komme tilbake til spørsmålet ved en senere anledning i forkant av kirkevalget i 2023.

Når det gjelder sperregrense, må dette spørsmålet ses i sammenheng med spørsmålet om stemmetillegg. Sperregrense og stemmetillegg er begge virkemidler som har som hensikt å redusere risikoen for at et begrenset antall velgere retter på en systematisk måte for å oppnå et resultat som kan stride mot ønskene til et flertall av velgerne. Stemmetillegg bidrar også til å sikre at nomineringsgruppen som har fremmet liste er mer eller mindre sikret at toppkandidaten(e) på listen blir valgt.

Kirkerådet viser til at et flertall av høringsinstansene gikk imot stemmetillegg og for en sperregrense. Av de som går inn for en sperregrense, er det flest som går inn for fem prosent. Ordningen med et krav om at kandidater må ha oppnådd et personlig stemmetall på minst fem prosent av listens stemmetall for at de skal kåres før rekkefølgen på listen vil sikre at det er et krav om en viss oppslutning før kandidatene kåres før rekkefølgen på listen, noe som balanserer hensynet til

²² Medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne i komiteen støttet vedtaket, mens medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet gikk imot en gjeninnføring av strykning av listekandidater, jf. Innst. 306 S (2016–2017).

velgerinnflytelse mot hensynet til å forhindre små kumuleringsaksjoner som får uforholdsmessig påvirkning på valgresultatet.

Spørsmålet om stemmetillegg er en avveining mellom hvor stor påvirkning gruppen som har fremmet listen skal ha på hvilke kandidater som velges inn og hvor stor påvirkning velgeren skal ha på hvilke kandidater som skal velges inn. I det tilfelle det fortsatt blir en ordning med en liste fra en nominasjonskomité, vil det gi denne nominasjonskomiteen betydelig makt til i praksis å bestemme hvem som skal sikres en innvalgt plass fra denne listen. Situasjonen vil kunne stille seg litt annerledes dersom det blir en ordning med utgangspunkt i selvstendige lister. Da vil det kunne være større grunn til å la nomineringsgruppen ha noe større innflytelse på valget enn dersom det er en nominasjonskomité. Dersom det innføres stemmetillegg, bør det etter Kirkerådets vurdering ikke kunne gis stemmetillegg til mer enn én kandidat, i og med at det kun er sju medlemmer som skal velges. Etter Kirkerådets vurdering vil det både bidra til at nomineringsgruppen vil kunne sikre sin listetopp, samtidig som det vil la velgerne ha innflytelse på hvilke kandidater på listen som skal bli valgt inn på de andre plassene.

Til spørsmålet om stemmetillegg eller sperregrense kan det være aktuelt å utarbeide to forskjellige regelalternativer, avhengig av om hvilken ordning en faller ned på i avsnitt 2.2. I en ordning med nominasjonskomiteens liste og andre lister, vil det da for eksempel kunne fastsettes at en sperregrense på fem prosent, mens det i en ordning med utgangspunkt i selvstendige lister i stedet vil kunne åpnes for stemmetillegg på én listekandidat.

2.5 Valgkretser og stemmekretser

2.5.1 Valgkretser

2.5.1.1 Forslag i høringsnotatet

Etter gjeldende rett er soknet valgkrets for menighetsrådet og bispedømmet valgkrets for bispedømmerådet. Innføring av mulighet for flere valgkretser innad i et sokn ved menighetsrådsvalg er et mulig virkemiddel for å sikre representasjon fra forskjellige deler av et sokn i soknets menighetsråd. Et behov for å sikre en slik type representasjon har særlig blitt trukket frem i forbindelse med soknesammenslåinger. Dette som et ønsket tiltak for å sikre at alle tidligere sokn blir representert i det nye menighetsrådet. Også i andre sokn kan dette være ønskelig, særlig der det er flere prekensteder i soknet. Innføring av valgkretser kunne stimulert til økt valgenngasjement ved hvert prekensted.

En slik endring vil imidlertid medføre store endringer i gjennomføringen av menighetsrådsvalgene, og vil trolig få store administrative og økonomiske konsekvenser. Spørsmålet om innføring av valgkrets henger nært sammen med vurderinger rundt soknestørrelse og hvilken funksjon et menighetsråd skal ha. En vurdering av spørsmålet om valgkretser innad i et sokn ved menighetsrådsvalg kan derfor med fordel gjøres sammen med utarbeidelsen av den nye kirkeordningen.

Hvis det blir flere valgkretser i et sokn eller et bispedømme, vil det også innebære at det blir færre medlemmer valgt fra hver valgkrets. Dersom en hadde delt et bispedømme inn i to valgkretser, ville det for eksempel bare vært tre medlemmer som skulle velges i den ene valgkretsen, mens det i den andre kretsen skulle velges fire medlemmer. Dersom det i tillegg stilles flere lister i hver valgkrets vil det være en

risiko for at man ikke vil kunne ivareta en mindretallsrepresentasjon i rådet. Kirkerådet foreslo på denne bakgrunn ingen endringer i valgreglene på dette punkt.

2.5.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Så å si alle høringsinstansene som uttalte seg i spørsmålet, ga støtte til å videreføre dagens valgkretser. Enkelte høringsinstanser, deriblant *Sør-Hålogaland biskop* og *Sør-Hålogaland bispedømmeråd*, mener likevel at det bør vurderes ordninger ved valget som kan sikre representasjon fra de forskjellige tidligere menigheter der hvor det har vært sammenslåinger av flere menigheter til et menighetsråd.

2.5.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om at valgkretsene bør videreføres. En eventuell innføring av flere valgkretser i soknet ved menighetsrådsvalg vil medføre større endringer i gjennomføringen av menighetsrådsvalgene, og trolig få store økonomiske og administrative konsekvenser. Blant annet vil det medføre behov for endringer i medlemsregisterets valgmodul ved produksjon av manntall mv.

2.5.2 Stemmegivning begrenset til eget sokn på valgdagen

2.5.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkelig stemmerett utøves i det soknet en er registrert bosatt i, jf. kirkeloven § 4 første ledd. Personer som midlertidig oppholder seg i et annet sokn enn der de er registrert bosatt, kan stemme ved valget i bostedssoknet ved å avgi forhåndsstemme i det soknet de midlertidig oppholder seg i, før 1. september. Kirkerådet har vurdert om reglene på dette punkt bør endres, slik at det kan bli adgang til å avgi stemme i alle soknene innenfor fellesrådsområdet (kommunen) på valgdagen. Stemmene ville i så fall måtte behandles som *fremmede stemmer* som legges i stemmeseddelkonvolutt, og stemmegivningene ville måtte godkjennes i etterkant.

En slik ordning kan være spesielt krevende i kommuner med svært mange sokn og i kommuner med lange avstander mellom soknene. I en kommune som Oslo vil det måtte lages rutiner for å få videreformidlet stemmesedler mellom 38 valgstyres. Det vil også kunne bli forvirring i stemmelokalene dersom det er nødvendig å holde styr på 38 forskjellige stemmesedler til valg av menighetsråd. I en kommune som Rana, Norges fjerde største kommune i utstrekning og med seks sokn, vil det kreve mye reisetid for å få videreformidlet stemmesedlene.

Kirkerådet ga i høringsnotatet uttrykk for at det var usikker på om det er tilrådelig å pålegge alle fellesrådsområder en slik ordning. Kirkerådet ga uttrykk for at høringsinstansenes uttalelser i spørsmålet ville ha betydning for Kirkerådets vurdering.

2.5.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

	Menighetsråd	Fellesråd	Biskoper og bispedømmeråd	Andre	Totalt
Mulig å stemme i hele fellesrådsområdet	41	20	5	3	69
Begrenset til eget sokn	70	18	5	1	94
Annet	1	1	3	0	5

Flertallet av høringsinstansene, 70 menighetsråd, 20 kirkelige fellesråd, *Nidaros bispedømmeråd*, *Nidaros biskop*, *Preses i Bispemøtet*, *Tunsberg biskop*, *Tunsberg bispedømmeråd* og *Utvalg for ungdomsspørsmål* mener at muligheten til å avgi stemme bør begrenses til eget sokn på valgdagen.

41 menighetsråd, 18 kirkelige fellesråd, *Nord-Hålogaland biskop*, *Nord-Hålogaland bispedømmeråd*, *Borg bispedømmeråd*, *Bjørgvin bispedømmeråd*, *Bjørgvin biskop* og *Åpen folkekirke* går inn for at det skal være mulig å avgi stemme i hele fellesrådsområdet.²³ I tillegg uttaler *Oslo bispedømmeråd* at:

Det er positivt at det åpnes opp for at velgeren kan gi sin stemme til soknet innenfor fellesrådsområdet (kommunen). Kirkerådet mener at det kan være vanskelig å gjennomføre i de store byene på grunn av størrelsen og antall fremmede stemmer i valglokale. Oslo bispedømmeråd foreslår derfor at det i de store byene åpnes opp for at det kan være mulig å avgi sin stemme til sitt sokn i det prostiet soknet hører til under. I mange tilfeller vil det kunne ivareta velgerens behov for å avgi stemme til kirkevalget der de er. De fremmede stemmene legges i stemmekonvolutter og legges i egnet beholder.

En del av de som går inn for at det skal være mulig å avgi stemme i hele fellesrådsområdet på valgdagen, argumenterer med at det er mange velgere som forventer å kunne stemme ved kirkevalget hvor som helst i fellesrådsområdet (kommunen). *Bergen kirkelige fellesråd* uttaler for eksempel at det «mener det bør være mulig å avgi stemme i alle sokn i samme fellesrådsområde på valgdagen. Tilbakemeldinger fra tidligere kirkevalg viser at dette forventes av mange stemmegivere».

Åpen folkekirke peker i sin høringsuttalelse på at «[m]ange, spesielt i Oslo og andre større byer, vet ikke i hvilken valgkrets de tilhører.»

Dovre kyrkjelege råd og *Lom kyrkjelege råd* mener det i utgangspunktet bør være mulig å avgi stemme i hele fellesrådsområdet, men uttaler at «der det p.g.a. store avstandar eller mange sokn, er vanskeleg å gjennomføre dette, kan det søkjast dispensasjon frå denne regelen.»

De høringsinstansene som har blitt karakterisert som «annet», ønsker primært at det skal valgfritt om det skal være mulig å stemme i hele fellesområdet eller ikke.

²³ Denne kategorien inkluderer de høringsinstanser som mener at det bør være valgfritt eller opp til fellesrådet eller valgstyret.

Møre biskop og Møre bispedømmeråd ønsker en nærmere utredning «om hvordan det på en enkel måte kan bli mulig å avgi stemme i hele kommunen på valgdagen».

For nærmere argumentasjon om de enkelte forslagene, vises det til høringsoppsummeringen.

2.5.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at flertallet av høringsinstansene gir uttrykk for at velgerne kun bør ha anledning til å avgi stemme i sitt eget sokn på valgdagen. I den forbindelse ble det blant annet pekt på at en kan stemme i andre sokn i en periode i forhåndsstemmeperioden. Samtidig er det et stort mindretall av høringsinstansene som ønsker at det blir gitt anledning for velgerne å stemme i hele fellesrådsområdet. Dette gjelder blant annet i en del større byer.

Kirkerådet anser det ikke som hensiktsmessig å etablere en dispensasjonsordning. Selv om det gjør at valgstyrene som et utgangspunkt vil legge til rette for slik stemmegivning, vil det medføre en unødvendig saksbehandlingsprosess hvor det organet som blir gitt dispensasjonsmyndighet er nødt til å vurdere hvert enkelt tilfelle.

Av hensynet til velgerne mener Kirkerådet at reglene ikke bør sette sperrer for at valgstyrene lokalt kan finne løsninger som gjør det mulig å avgi stemme i hele fellesrådsområdet (kommunen). Det vil således være opp til valgstyrene lokalt om en vil åpne opp for at velgere kan avgi stemme i hele fellesrådsområdet. Samtidig er det nødvendig å sikre at dersom det først åpnes for dette i noen sokn, må det være mulig i hele fellesrådsområdet. Kirkerådet foreslår derfor en bestemmelse om at dersom flertallet av valgstyrene i en kommune vedtar å legge til rette for å avgi stemme i hele fellesrådsområdet, plikter alle valgstyrene i vedkommende fellesrådsområdet å gjøre dette.

Enkelte høringsinstanser har gitt uttrykk for at det er ønskelig med en nærmere utredning om hvordan en på en enkel måte kan avgi stemme i hele fellesrådsområdet på valgdagen. En slik ordning innebærer at velgerne må kunne finne de aktuelle stemmesedlene i hvert valglokale i fellesrådsområdet. Fordi stemmemottakerne ikke vil kunne ha manntallet for ethvert sokn i fellesrådsområdet tilgjengelig, vil stemmesedlene måtte behandles som *fremmede stemmer* som legges i stemmesedelkonvolutt, og stemmegivningene ville måtte godkjennes i etterkant. Kirkerådet vil utarbeide en nærmere veiledning til dette i valghåndboken, forutsatt at bestemmelsen blir vedtatt.

Enkelte høringsinstanser har gitt uttrykk for at velgerne i hvert fall må kunne avgi stemme i bispedømmerådsvalget i hele fellesrådsområdet, dersom det blir vanskelig å gjennomføre valg på alle menighetsrådene i hele fellesrådsområdet. Også i så tilfelle vil velgernes stemmesedler måtte behandles som fremmede stemmer, da det først er når den avgitte stemmegivningen er kontrollert mot manntallet at stemmegivningen kan godkjennes, se avsnitt 6.1.1.

Del 3: Innledning til reglene, stemmerett, valgbarhet, valgorganer m.m.

3.1 Reglernes formål, virkeområde og organenes sammensetning

3.1.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å gi en innledende formålsbestemmelse og fastsette virkeområde for kirkevalgreglene, slik det er vanlig å gjøre i regler. Se forslag til §§ 1-1 og 1-2.

Videre foreslo det å ta inn en henvisning til menighetsrådet, bispedømmerådet og Kirkemøtets sammensetning i tråd med kirkelovens bestemmelser, selv om dette ikke er noe Kirkemøtet uten videre kan endre. Se forslag til §§ 1-3, 1-4 og 1-5. Bakgrunnen for dette er at kirkeloven § 23 slår fast bispedømmerådets sammensetning, men overlater til Kirkemøtet å fastsette nærmere regler om antallet varamedlemmer til bispedømmerådet. Det er derfor nødvendig å fastsette i reglene hvor mange varamedlemmer som skal velges til hver kategori. Kirkerådet foreslo at det skal velges like mange varamedlemmer som det skal velges leke medlemmer, dersom valget gjennomføres som flertallsvalg. Dersom valget av leke medlemmer gjennomføres som forholdstallsvalg, foreslo Kirkerådet at hver liste tildeles like mange varamedlemmer som den får medlemmer, med tillegg av ett. Ved valg av prest, lek kirkelig tilsatt, døvemenighetenes representant og samiske representanter velges det to varamedlemmer per medlem.

Videre er det i § 24 slått fast at Kirkemøtet er sammensatt av bispedømmerådene og ett medlem valgt etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet. I praksis er det siste medlemmet lederen av Samisk kirkeråd, men det er nødvendig å fastsette dette i reglene.

3.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var ikke mange av høringsinstansene som uttalte seg om formålsbestemmelsen eller virkeområdet for kirkevalgreglene, men de som gjorde det ga sin tilslutning til forslaget.

Det var også få høringsinstanser som hadde innvendinger til forslaget om å ta inn bestemmelser om organenes sammensetning. Noen høringsinstanser pekte imidlertid på at bestemmelsene om organenes sammensetning fremgår av kirkeloven, slik at det fremstår som unødvendig å ha bestemmelser om dette i det underliggende regelverket.

Dovre kyrkjelege råd uttaler:

Dagens sammensetning av menighetsråd og bispedømmeråd er ulik m.t.p. ansattes representanter. Dette bør Kirkerådet arbeide videre med.

Sokndal menighetsråd uttaler «Med tanke på alle de kirkelige ansatte bør det vurderes å øke representasjonen fra én til to leke kirkelig tilsatte i bispedømmerådene».

Enkelte menighetsråd, blant annet *Hamarøy menighetsråd*, gir også uttrykk for at de mener antall varamedlemmer til menighetsråd bør reduseres fra dagens krav om fem.

3.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om å gi en innledende formålsbestemmelse og fastsette virkeområde for kirkevalgreglene i forslag til §§ 1-1 og 1-2.

Når det gjelder de høringsinstansene som pekte på at bestemmelsene om organenes sammensetning fremgår av kirkeloven, slik at det fremstår som unødvendig å ha bestemmelser om dette i det underliggende regelverket, skal Kirkerådet igjen presisere at det er nødvendig å fastsette bestemmelser om bispedømmerådenes varamedlemmer og om hvem som er det medlemmet som etter nærmere regler velges av Kirkemøtet. Det innebærer at Kirkemøtet plikter å fastsette nærmere regler om dette, hvilket er søkt gjort i forslag til §§ 1-4 og 1-5. Regelutkastet § 1-3 om menighetsrådets sammensetning er derimot strengt tatt ikke nødvendig å ha med i reglene. Når reglene om valg av *menighetsråd*, bispedømmeråd og Kirkemøtet inneholder bestemmelser om bispedømmerådets sammensetning og Kirkemøtets sammensetning, finner Kirkerådet det likevel mest naturlig også å inkludere en bestemmelse om menighetsrådets sammensetning. Kirkerådet opprettholder derfor også forslagene om §§ 1-3, 1-4 og 1-5.

Spørsmålet om antall kirkelige tilsatte i bispedømmeråd og Kirkemøtet følger av bestemmelser i kirkeloven vedtatt av Stortinget og ligger derfor utenfor Kirkemøtets handlingsrom i denne saken. Når det gjelder antall varamedlemmer til menighetsrådet er dette også fastsatt direkte i kirkeloven § 6 første ledd. Der heter det at «for de valgte medlemmer velges samtidig minst 5 varamedlemmer». Disse tilbakemeldingene kan vurderes i forbindelse med utredning av sammensetningen av Kirkemøtet og menighetsråd i fremtidig kirkeordning.

3.2 Stemmerett og manntall

3.2.1 Stemmerett

3.2.1.1 Stemmerett ved valg av menighetsråd

3.2.1.1.1 Forslag i høringsnotatet

Etter gjeldende rett har hvert medlem av Den norske kirke som bor i soknet og som senest i det år det stemmes vil ha fylt 15 år, stemmerett ved valg av menighetsråd. I særlige tilfeller kan biskopen etter søknad fra vedkommende menighetsråd samtykke i at en person for et begrenset tidsrom gis stemmerett i et annet sokn enn det vedkommende er bosatt i. Ingen kan ha stemmerett i mer enn ett sokn. Utenlandsk statsborger som har meldt seg inn i Den norske kirke, har kirkelig stemmerett dersom vedkommende for øvrig oppfyller betingelsene.

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å fastsette en bestemmelse vedrørende stemmerett ved valg av menighetsråd som viderefører gjeldende rett, men med noen presiseringer. I bestemmelsen var det også en referanse i § 2-1 annet ledd til kirkeloven § 4 annet ledd, samt en presisering av at velgeren må være innført i manntallet i soknet på valgdagen for å utøve stemmeretten.

Videre presiserte Kirkerådet at de tilsatte ved de sentralkirkelige råd i dag har stemmerett på valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dette ble tydeliggjort gjennom en presisering av regelverket i 2014. Kirkerådet foreslo å videreføre dette.

3.2.1.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det er få høringsinstanser som hadde innvendinger til bestemmelsene om stemmerett ved valg av menighetsråd. Noen høringsinstanser foreslo noen presiseringer. *Borg bispedømmeråd* uttalte til § 2-1 annet ledd at:

Borg bispedømmeråd anbefaler at man vurderer å flytte avgjørelsesmyndighet om stemmerett i annet sokn til lavere nivå enn biskopen.

Foldnes sokneråd mener at «det bør gjerast enklare å overføra medlemskapet frå soknet ein bur i til kyrkjelyden ein er aktiv i».

Strinda menighetsråd mener at «stemmerettsalder og valgbarhetsalder bør følge annen myndighetsalder, dvs. 18 år».

Møre biskop uttalte:

Møre biskop mener det bør åpnes opp for å dokumentere oppfylging av vilkårene for stemmerett gjennom annen måte enn å være innført i manntallet i soknet på valgdagen. Ved flytting eller endring i medlemskap tett opp mot valg kan dette være krevende både for manntallsfører og velger å sikre korrekt manntall.

Dette gjelder både stemmerett ved valg av menighetsråd og stemmerett ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet, se nedenfor.

3.2.1.1.3 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen, foreslår Kirkerådet i hovedsak å opprettholde bestemmelsen.

Når det gjelder overføring av stemmerett for en begrenset periode, viser Kirkerådet til at dette er regulert i kirkeloven § 4 annet ledd. At det er foreslått å ta inn en bestemmelse i reglene som gjengir kirkelovens bestemmelse har først og fremst en pedagogisk hensikt ved at stemmerettsbestemmelsene samles i et kapittel. I kirkelovens forarbeider er det presisert at «departementet forutsetter at bestemmelsen praktiseres restriktivt» (Ot.prp. nr. 64 (1994–1995) side 52). Kirkerådet har – i samråd med Bispemøtet – utarbeidet en veiledning til hva slags typetilfeller som typisk vil anses som *særlige grunner*. Det er derfor kirkelovens bestemmelse som må endres dersom en går inn for endringer. Kirkemøtet kan derfor på nåværende tidspunkt ikke gjøre det enklere å overføre medlemskapet fra et sokn til et annet, eller flytte avgjørelsesmyndigheten til et lavere nivå enn biskopen.

Den kirkelige stemmerettsalderen ble endret fra 18 til 15 år ved lov 21. juni 2013 nr. 76 etter forslag fra Kirkemøtet 2013 med virkning fra 1. januar 2014. Valgbarhetsalderen er fortsatt 18 år. Kirkerådet viser til at Kirkemøtet i 2013 fattet et enstemmig vedtak hvor det anbefalte å endre stemmerettsalderen til 15 år, jf. sak KM 04/13. Kirkerådet viser til at 15 år er den religiøse myndighetsalderen i Norge, og ser ikke grunnlag til å gjøre endringer på dette punkt.

Når det gjelder innspillet om at det bør åpnes opp for å dokumentere oppfylging av vilkårene for stemmerett gjennom annen måte enn å være innført i manntallet i soknet på valgdagen, er det et konsekvensrikt innspill. I avsnittet om manntall er det foreslått at en skal sette en skjæringsdato etter mønster fra alminnelige valg, se avsnitt 3.2.2.1. Det innebærer at dersom en flytter etter skjæringsdatoen og før valgdagen, vil en ikke ha stemmerett i det nye soknet en flytter til, men i det gamle soknet. Det er også fremmet forslag om bestemmelser om at stemmegivninger ikke skal godkjennes dersom velgeren ikke er å finne i manntallet, se avsnitt 6.1.1. Spørsmålet blir derfor behandlet nærmere i avsnitt 3.2.2.2.

3.2.1.2 Stemmerett ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet

3.2.1.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet en ny bestemmelse vedrørende stemmerett ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet med noen presiseringer.

3.2.1.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var få høringsinstanser som hadde innvendinger til bestemmelsen vedørende stemmerett ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

3.2.1.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget sitt om bestemmelsen vedrørende stemmerett ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

3.2.1.3 Stemmerett ved valg av prest til bispedømmeråd og Kirkemøtet

3.2.1.3.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkemøtet i 2010 gjorde vedtak om å be «Kirkerådet starte utredning av spørsmålet om stemmerett og valgbarhet for ordinerte prester som ikke er i offentlig kirkelig stilling» (sak KM 11/10, vedtakspunkt 12). Kirkemøtekomiteen som behandlet saken i Kirkemøtet 2014, uttalte også at «det pågående arbeidet med ny kirkeordning også omfatter spørsmål med konsekvenser for fremtidige kirkevalg, blant annet hvem som regnes som leke blant valgbare og stemmeberettigede» (sak KM 05/14, komitémerknad 12). Kirkerådet viste til at det hadde vurdert om det i rammen av denne saken burde gjøres endringer i reglene om stemmerett og valgbarhet for ordinerte prester som ikke er i kirkelig stilling, som en oppfølging av Kirkemøtets vedtak. Kirkerådet kom imidlertid til at spørsmålet krever mer utredning og bør ses i sammenheng med en bredere vurdering av Kirkemøtets sammensetning, noe som ikke er mulig i rammen av denne saken.

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å fastsette en ny bestemmelse vedrørende stemmerett ved valg av prest til bispedømmeråd og Kirkemøtet som i hovedsak viderefører dagens bestemmelse, men med noen presiseringer.

I dagens regler benyttes betegnelsen «prest i fast offentlig kirkelig prestestilling» som er «tilsatt av offentlig (...) myndighet». Med endringene i kirkeloven som trådte i kraft 1. januar 2017, hvor det i forarbeidene presiseres at Den norske kirke ikke

lenger vil være en del av den offentlige forvaltning,²⁴ passer ikke betegnelsen *offentlig* like godt som tidligere. «Offentlig kirkelig prestestilling» har vært forstått som prester tilsatt av bispedømmerådet, prestestillinger som har kirkelig fellestråd som arbeidsgiver, spesialprester som har bispedømmerådet/biskopen som arbeidsgiver (fengselsprester, døveprester, studentprester, politiprest og andre), prestestillinger ved sykehus, sykehjem og andre offentlige sosiale institusjoner, som har stat, kommune eller fylkeskommune som arbeidsgiver. Ordinerte prester tilsatt i prestestilling av private organisasjoner, stiftelser og lignende har etter reglene falt utenom denne definisjonen.

I forbindelse med endringene i relasjonen mellom stat og kirke har Kirkemøtet i enkelte regelverk erstattet benevnelsen «offentlig kirkelig prestestilling» med betegnelsen «ordnet kirkelig prestestilling», se blant annet tjenesteordning for biskoper § 10 og tjenesteordning for menighetsprester § 12. «Ordnet kirkelig stilling» har også tidligere vært det kriteriet biskopens ordinasjonsmyndighet etter tjenesteordning for biskoper § 8 tredje ledd har forholdt seg til. Der har det fremgått at biskopene kan ordinere en person til prestedtjeneste også der den stillingen vedkommende går inn i ikke var en daværende statlig prestestilling, men for eksempel sykehusprest på Diakonhjemmet eller ungdomsprest i Norges KFUK-KFUM. Uttrykket ordnet kirkelig prestestilling er ment å bety at det er et krav til stillingen at den er *organisert/definert som en prestestilling*, slik at det inngår i stillingens oppgaver å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger.

En endring fra *offentlig kirkelig prestestilling* til *ordnet kirkelig prestestilling* vil altså utvide stemmeretten til også å gjelde for de som er tilsatt i en prestestilling av private organisasjoner, stiftelser, og lignende. En forutsetning for å utøve stemmeretten vil måtte være at velgeren er innført i manntallet for prester på valgdagen.

Videre viste Kirkerådet til at det har vært en problemstilling om ordinerte prester ved bispedømmekontoret generelt skal ha stemmerett på valget av prester, eller om det forutsetter at de ordinerte prestene gjør tjeneste i en *prestestilling ved bispedømmekontoret*. Eksempler på slike prestestillinger kan være integreringsprest eller personalprest. Kirkerådet har lagt til grunn at det kun er de ordinerte prestene som gjør tjeneste i en prestestilling ved bispedømmekontoret som har stemmerett på prestenes representanter, mens ordinerte prester som gjør tjeneste i en lek kirkelig stilling ved bispedømmekontoret har stemmerett som lek kirkelig tilsatt. Kirkerådet pekte i høringsnotatet på at hvis det er ønskelig å endre dette, bør dette gjøres gjennom en klar bestemmelse i valgreglene.

3.2.1.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det er få høringsinstanser som hadde innvendinger til bestemmelsene om stemmerett ved valg av prest. En del høringsinstanser foreslo imidlertid noen presiseringer eller endringer. *Nord-Hålogaland biskop* uttaler:

En fast ordnet kirkelig prestestilling er klargjørende for hva slags stilling dette er og at «det inngår i stillingens oppgaver å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger». Dette innebærer at teologiske rådgivere som er ordinerte prester ved bl.a. bispedømmerådskontorene som ikke har som oppgave å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger tar del i valget av lek kirkelig tilsatt representant.

²⁴ Innst. 256 L (2015–2016) side 7.

Nord-Hålogaland biskop støtter formuleringen «tilsatt i en fast ordnet kirkelig prestestilling».

Det er behov for nærmere presisering av hva det innebærer å være «vikarprest» sett i forhold til hvilket valg vedkommende deltar i. Her vil lengden på vikariatet ha betydning. Dette sees i sammenheng med frist for innføring i manntallet for prester.

Tunsberg bispedømmeråd uttaler:

Tunsberg bispedømmeråd vil stille spørsmålstegn ved om det her er mulig å få inn at ordinerte prester som tjenestegjør i Den norske kirke **uansett stilling** har stemmerett ved prestenes representasjon i bispedømmerådet. Det kan være en løsning som gjør at en slipper diskusjon om f.eks. prester som har stilling som fagsjef, personalsjef eller rådgiver på bispedømmekontorene.

Stavanger bispedømmeråd uttaler:

Stavanger bispedømmeråd mener stemmeretten ved valg av prest til bispedømmerådet bør begrenses til prester tilsatt i Den norske kirkes ulike organer og til sykehus- og institusjonsprester tilsatt i stat, fylkeskommune eller kommune. I tillegg bør det vurderes om feltprester bør stemme på presterepresentanten i Oslo bispedømmeråd.

Bispedømmerådets og Kirkemøtets myndighetsområde er det som skjer i Den norske kirke, mens private organisasjoner har egne styringsorganer. Bispedømmerådet vil derfor foreslå at dagens ordning videreføres, ved at det er prester som er ansatt i prestestilling i Den norske kirke, av Kirkerådet, bispedømmerådet, Kirkelig fellesråd eller menighetsråd, eller eventuelt av organisasjoner under disse, som har stemmerett på valg av prest til bispedømmerådet. I tillegg bør som i dag sykehusprester og institusjonsprester tilsatt i stat, fylkeskommune eller kommune ha stemmerett. Disse har en tydelig kirkelig forankring gjennom biskopens tilsyn. I tillegg mener rådet det bør vurderes om feltprestene skal stemme i bispedømmet der de har arbeidsstedet sitt eller der de har sin organisatoriske forankring, i feltprestekorpset, under tilsyn av Oslo biskop.

Møre biskop og Møre bispedømmeråd uttaler:

Møre bispedømmeråd foreslår overskrift og tekst endret til «Stemmerett ved valg av prest til bispedømmeråd og Kirkemøtet». Begrepet «representant» kan virke forvirrende/sammenblandende i forhold til den rollen den valgte presten faktisk har i bispedømmerådet /Kirkemøtet. Andre situasjoner der dette begrepet blir brukt er f.eks. tillitsvalgtordning og vernetjeneste. Vi viser for øvrig til dirigentskapets presisering knyttet til benevnelsen «delegat» under Kirkemøtet 2016.

Møre bispedømmeråd støtter formuleringen «tilsatt i en fast ordnet kirkelig prestestilling». En fast ordnet kirkelig prestestilling er klargjørende for hva slags stilling dette er og at «det inngår i stillingens oppgaver å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger» (høringsnotat s. 36). Dette innebærer at teologiske rådgivere som er ordinerte prester ved bl.a. bispedømmekontorene som ikke har som oppgave å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger tar del i valget av lek kirkelig tilsatt.

Det framgår av forslaget for stemmerett at vedkommende har minst 15 timer pr uke.

Møre bispedømmeråd mener det her bør stå «minst 40% stilling» siden dette er betegnelse som normalt blir brukt ved tilsetninger. Nye arbeidstidsbestemmelser og større grad av fleksibilitet i utøvelse av arbeidstid underbygger dette.

Vi ser behov for nærmere presisering av hva det innebærer å være «vikarprest» sett i forhold til hvilket valg vedkommende deltar i. Her vil lengden på vikariatet ha betydning. Dette sees i sammenheng med frist for innføring i manntallet for prester.

Ringerike kirkelige fellesråd og Norderhov og Ask menighetsråd går inn for at bestemmelsen om at vedkommende må ha en stilling på minst 15 timer i uken skal utgå.

Noen høringsinstanser presiserer at det «kun prester som er i aktiv prestedtjeneste kan stemme på valg av prest til Bispedømmerådet» (*Vennesla kirkelige fellesråd*).

Oslo bispedømmeråd uttaler:

Oslo bispedømmeråd ønsker at presters stemmerett følger ansettelse i ordnet kirkelig prestedtjeneste, som beskrevet i saksfremlegget. Dagens ordning opprettholdes for feltprestene ved at de avgir stemme i det bispedømmet de tjenestegjør.

I forbindelse med Kirkerådets høring om ordning for utpeking av biskoper våren 2017 gikk sykehusprestene ved Lovisenberg Diakonale Sykehus og Diakonhjemmet Sykehus i sin høringsuttalelse inn for at «sykehusprester ved diakonale sykehus inkluderes som stemmeberettigede ved bispevalg.» Etersom bestemmelsene om stemmerett ved bispevalg er samordnet med og må ses i sammenheng med reglene for stemmerett ved valg av prest til bispedømmerådet og Kirkemøtet, bør dette innspillet også vurderes i forbindelse med gjennomgangen av stemmerettsreglene for valg av prest.

3.2.1.3.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet ser grunnlag for å gjøre noen presiseringer og mindre endringer i forslaget som var i høringen.

Når det gjelder innspillet om at en bør unngå begrepet *prestenes representant*, støtter Kirkerådet denne presiseringen, ettersom prestens medlemskap i bispedømmerådet og Kirkemøtet ikke er et uttrykk for ansatterepresentasjon, men har et annet grunnlag. Det bør heller hete stemmerett ved *valg av prest* til bispedømmeråd og Kirkemøtet, slik det gjør i dagens regelverk.

Kirkerådet viser til at uttrykket ordnet kirkelig prestestilling er ment å bety at det er et krav til stillingen at den er *organisert/definert som en prestestilling*, slik at det inngår i stillingens oppgaver å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger. Det vil også være krav om ordinasjon, uordinerte prestevikarer faller utenom. På bakgrunn av endringene i relasjonene mellom stat og kommune, foreslår Kirkerådet at vilkåret om at en er tilsatt av kirkelig, statlig, fylkeskommunal eller kommunal myndighet, bør falle bort. Det innebærer at ordinerte prester som jobber i en fast stilling som er organisert/definert som en prestestilling vil ha stemmerett, også i kirkelige

organisasjoner. En generalsekretærstilling i en kristelig organisasjon tilknyttet Den norske kirke vil i utgangspunktet ikke inn under definisjonen, med mindre det står i stillingsbeskrivelsen at stillingen er definert som en prestestilling hvor det inngår å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger. En lagsprest, ungdomsprest eller speiderprest ansatt i en kirkelig organisasjon tilknyttet Den norske kirke som har som en del av stillingens oppgaver å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger, vil derimot regnes som prest etter denne bestemmelsen. Det betyr også at sykehusprester ved de diakonale institusjonene, vil få stemmerett.

Prestene det er snakk om vil ha en tydelig kirkelig forankring gjennom biskopens tilsyn.²⁵ Det vil være bispedømmerådet som får ansvaret for å utarbeide et manntall for prester. Ved tvilstilfeller vil Kirkerådet avgjøre om og hvor vedkommende vil ha stemmerett.

Bestemmelsene om stemmerett ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet har også blitt lagt til grunn ved stemmerett ved valg av biskop. Bestemmelsen i denne saken må derfor ses i sammenheng med stemmerettsbestemmelsen i saken om ordning for utpeking av biskoper.

For ordens skyld skal det presiseres at vedkommende prest selvfølgelig må ha medlemskap i Den norske kirke for å utøve kirkelig stemmerett. Prest i Den norske kirke som har fått dispensasjon fra medlemskapskravet etter kirkeloven § 29, vil ikke ha kirkelig stemmerett.

Når det gjelder feltprestenes stemmerett, viser Kirkerådet til at Oslo bispedømmeråd går inn for at feltprestene skal avgi stemme i de bispedømmene de tjenestegjør. Dette er en videreføring av dagens regler. Kirkerådet opprettholder dette forslaget.

Kirkerådet viser til at en del høringsinstanser har kommentert forslaget om at vedkommende må ha en stilling på minst 15 timer per uke. Dette spørsmålet er tilsvarende for leke kirkelige tilsatte, og vil derfor behandles nærmere i avsnitt 3.2.1.4.3.

Kirkerådet har merket seg innspillet om at det bør skje en nærmere presisering av hva det innebærer å være *vikarprest*, sett i forhold til hvilket valg vedkommende deltar i. Det vil foreslås en nærmere presisering i regelforslaget til neste gangs behandling i Kirkerådet.

3.2.1.4 Stemmerett ved valg av lek kirkelig tilsatt til bispedømmeråd og Kirkemøtet

3.2.1.4.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet en ny bestemmelse vedrørende stemmerett ved valg av lek kirkelig tilsatt til bispedømmeråd og Kirkemøtet, med noen presiseringer fra dagens bestemmelse.

²⁵ Alle som er prest i Den norske kirke vil være underordnet biskopens tilsyn i henhold til kirkeretten, jf. tjenesteordning for biskoper § 8.

3.2.1.4.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det er få høringsinstanser som hadde innvendinger til bestemmelsene stemmerett ved valg av lek kirkelig tilsatt. Noen høringsinstanser foreslo noen presiseringer eller endringer.

Ringerike kirkelige fellesråd og Norderhov og Ask menighetsråd går inn for at bestemmelsen om at vedkommende må ha en stilling på minst 15 timer i uken skal utgå.

Austevoll sokneråd, Brekke sokneråd, Gulen sokneråd, Mjømna sokneråd, Gulen kyrkjelege fellesråd og Sokndal og Leikanger kyrkjelege fellesråd tar til orde for at grense for stemmerett og valgbarhet på 15 timer i uken endres til en 20 prosents stilling. *Gulen sokneråd* uttaler:

Vi har mange tilsette i kyrkja i små stillingar, og desse bør kunne vere valgbare som leke tilsette (...). Vi ber om at ein vurderer eit krav om 20% tilsetning (i staden for 15 timar) for å kunne stå i manntal for leke tilsette og dermed også kunne veljast som lek tilsett.

Møre biskop uttaler:

Møre biskop foreslår overskrift og tekst endret til «Stemmerett ved valg av lek kirkelig tilsatt til bispedømmeråd og Kirkemøtet». Som vist til i kommentar §2-3 kan begrepet «representant» virke forvirrende/sammenblandende i forhold til den rollen den valgte lek ansatt faktisk har i bispedømmerådet /Kirkemøtet.

Møre biskop foreslår også endret «timetall» til «prosent stilling»

I valgreglene tas det til orde for at vedkommende for å ha stemmerett må være tilsatt i en stilling på minst 15 timer i uken. Vi mener det her bør stå «**minst 40% stilling**» da det er mer i tråd med gjeldende praksis ved ansettelse.

40% stilling er mer presist i forhold til om den ukentlige arbeidstidene regnes ut fra 35,5 time eller 37,5 time. Dette får også betydning for §§3-2, 3-3, 3-4.

Nord-Hålogaland bispedømmeråd uttaler:

I valgreglene tas det til orde for at vedkommende for å ha stemmerett må være tilsatt i en stilling på minst 15 timer i uken. NHBDR mener det her bør stå «**minst 40% stilling**» da det er mer i tråd med gjeldende praksis ved ansettelse. 40% stilling er mer presist i forhold til om den ukentlige arbeidstiden regnes ut fra 35,5 time eller 37,5 time. Dette får også betydning for §§3-2, 3-3, 3-4.

Biri menighetsråd uttalte:

Biri menighetsråd er av den oppfatning at denne ordningen **ikke** bør videreføres. Man synes det er uheldig at ansatte skal ha «sine» representanter i disse organ – dette hører hjemme på fellesrådsnivå. De kirkelig tilsatte får anledning til å stemme ved valget på leke medlemmer som øvrige leke kirkemedlemmer.

3.2.1.4.3 Kirkerådets vurderinger

Når det gjelder innspillet om at en bør unngå begrepet lek kirkelig tilsatt representant, støtter Kirkerådet denne presiseringen, ettersom de leke kirkelige tilsatte i bispedømmerådet og Kirkemøtet ikke er et uttrykk for ansatterepresentasjon, men har et annet grunnlag. Det bør heller hete stemmerett ved *valg av lek kirkelig tilsatt* til bispedømmeråd og Kirkemøtet, slik det gjør i dagens regelverk.

Kirkerådet viser til at en del høringsinstanser har kommentert forslaget om at vedkommende må ha en stilling på minst 15 timer per uke, både ved valg av prest og ved valg av lek kirkelig tilsatt. Noen høringsinstanser mener at bestemmelsen bør utgå, mens andre høringsinstanser mener det bør presiseres at det er tale om minst en 20 prosents stilling eller en 40 prosent stilling. Etter Kirkerådets vurdering bør stillingsstørrelsen eller timeantallet være likt både for valg av prest og valg av lek kirkelig tilsatt. Kirkerådet antar at det vil være lite hensiktsmessig å fjerne et krav om en viss stillingsstørrelse/timeantall. For prestenes del er det ikke så mange deltidstillinger under 15 timer i uken, men det er en god del leke kirkelige tilsatte som jobber i små deltidstillinger. For eksempel er det noen som gjør tjeneste som kirketjener eller klokker i svært små stillinger. Hvis en fjerner kravet om en viss stillingsstørrelse, vil disse få stemmerett på valg av lek kirkelig tilsatt, men samtidig tape stemmeretten ved valg av leke medlemmer. Videre er det ikke gitt at tilsatte i små prosentstillinger vil ha så stor kjennskap til kandidatene ved valg av lek kirkelig tilsatt, som tilsatte i større stillinger vil kunne ha. Etter Kirkerådets vurdering tilsier dette at det bør være krav om en viss størrelse på stillingen, om lag slik det er i dag.

Om dette bør være et krav om en stilling på 15 timer i uken eller et krav om 40 prosent stilling, vil være et spørsmål som må vurderes. Grunnlaget for utarbeidelsen av manntall for prester og leke kirkelige tilsatte vil være et uttrekk fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret) som er basert på antall timer og ikke på prosentsats. I kirkelig sektor kan man ha 37,5 timers uke, 35,5 timers uke og 33,6 timers uke, jf. KAs hovedtariffavtale pkt. 4.2, 4.2.2 og 4.2.3. En 40 prosents stilling vil derfor kunne være 15 timer, 14,2 timer eller 13,44 timer, avhengig av hvilken arbeidstid som gjelder den aktuelle stillingen. Det vil derfor medføre noe mer administrativt arbeid ved etableringen av det manntallet for prester og leke kirkelige tilsatte, dersom kravet ikke er 15 timer, men 40 prosent. På denne bakgrunn går Kirkerådet inn for å videreføre kravet om 15 timer i uken.

Når det gjelder innspill om at ordningen med lek kirkelig tilsatt i bispedømmeråd og Kirkemøtet bør avvikles, viser Kirkerådet til at dette er et lovregulert spørsmål som ikke vil kunne behandles innenfor rammen av denne saken.

3.2.2 Manntall

3.2.2.1 Skjæringsdato

3.2.2.1.1 Forslag i høringsnotatet

I manntallet som benyttes ved de alminnelige valgene, er det hvor man står folkeregisterført som bosatt den 30. juni i valgåret som avgjør i hvilken kommune man føres inn i manntallet. 30. juni omtales da som skjæringsdatoen for manntallet. På bakgrunn av opplysningene som er registrert på skjæringsdatoen, sendes det ut valgkort. Dersom en velger flytter mellom 1. juli og valgdagen, får ikke dette

betydning for hvilken kommune man har stemmerett i. Ved kirkevalgene er det etter gjeldende rett ikke noe slikt skjæringsstidspunkt.

Kirkerådet ga i høringsnotatet uttrykk for at det mener det kan være hensiktsmessig å innføre ordningen med skjæringsdato 30. juni i valgåret også for kirkevalgene. Status per 30. juni vil da være det som legges til grunn på valgdagen, noe som vil være identisk med informasjonen på valgkortene dersom dette sendes ut. En slik ordning vil skape mindre forvirring rundt hvor man er stemmeberettiget, og det vil også føre til mindre behov for rettinger i manntallet i perioden fra 10. august og frem til valgdagen. Det vil også redusere sannsynligheten for at personer som ikke står oppført i et lokalt manntall, likevel skulle hatt stemmerett.

En eventuell innføring av skjæringsdato 30. juni vil kunne få store økonomiske og administrative konsekvenser. Gjeldende regelverk gjør det mulig å bruke selve medlemsregisteret som manntall. Når det tas ut et oppdatert manntall til valgdagen, er dette egentlig bare et nytt uttrekk fra medlemsregisteret etter at det har blitt korrigert. Dersom man legger til grunn bostedsopplysningene per 30. juni i valgåret, må uttrekket som brukes til valgkortutsendelse lagres separat og tilgjengeliggjøres på en slik måte at dette kan rettes frem mot valgdagen. En foreløpig analyse tilsier at en tilfredsstillende IT-anskaffelse som lager en løsning for dette vil koste ca. en halv million kroner. Et alternativ er å legge opp til at endringer i manntallet gjøres helt manuelt av hvert valgstyre, men dette vil ikke Kirkerådet anbefale. En slik løsning vil medføre flere ulike feilkilder, og det vil kunne skape problemer med tilgang til det endelige manntallet for valgmyndigheter på andre nivåer tilgang til det endelige manntall. Kirkerådet legger derfor til grunn at en endring av skjæringsdato for manntallet til 30. juni får en økonomisk konsekvens på minst en halv million kroner. Kirkerådet gikk inn for en ordning med en slik skjæringsdato.

3.2.2.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Kirkerådets forslag om å innføre en ordning med skjæringsdato fikk bred støtte fra høringsinstansene. Ett menighetsråd gikk inn for at skjæringsdatoen settes til 1. september i stedet. Det vil eventuelt medføre at det ikke blir tid til å sende ut eventuelle valgkort til velgerne.

3.2.2.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om å innføre en ordning med skjæringsdato 30. juni i valgåret. Det innebærer at der man står som folkeregisterført som bosatt den 30. juni i valgåret som avgjør i hvilket sokn man føres inn i manntallet. Uten denne skjæringsdatoen ved kirkelige valg, ville velgeren måtte avgi stemme i det tilflyttede soknet ved de kirkelige valgene og stemme i den fraflyttede kommunen ved de alminnelige valget. Med andre ord vil denne mangelen bidra til at velgeren ikke får anledning til å avgi stemme samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre.

Kirkerådet har foretatt et nærmere prisanslag for de økonomiske og administrative kostnadene ved dette. Endringen anslås å ville koste kr. 700 000.

Forslaget innebærer at oppdateringer i manntallet kun kan skje på bakgrunn av a) krav om retting av feil, oppdaget feil eller klage, b) ved flyttemelding som ikke ble registrert før manntallsutkastet ble skrevet ut, men som er mottatt av folkeregistermyndigheten innen skjæringsdatoen 30. juni, c) når utenlandsboende medlemmer flytter tilbake til Norge, d) ved erverv av medlemskap frem til 1.

september (se nedenfor) og e) ved dødsfall. Ved flytting etter 30. juni vil velgeren måtte stemme i det soknet vedkommende bodde i per 30. juni.

Det vil være en liten risiko for at tekniske problemer vil kunne medføre at ikke alle medlemmer er tilordnet riktig sokn per 30. juni. Som en sikkerhetsventil, foreslås det derfor å presisere at velgere kan kreve feil rettet i manntallet til og med på valgdagen.

3.2.2.2 Medlemskapsstatus

3.2.2.2.1 Forslag i høringsnotatet

Foreløpig manntall vil i tillegg til å ta utgangspunkt i bosted per 30. juni, også basere seg på alle innbyggernes registrerte medlemskapsstatus per 30. juni. For å unngå usikkerhet knyttet til manntall, pekte Kirkerådet i høringsnotatet på at det er tilrådelig å sette en siste frist for når man må ha status som medlem for å få utøve stemmeretten. Dersom man velger å legge til grunn bostedsdato per 30. juni i valgåret i det endelige manntallet, ville det forenklet prosessen om man også kunne legge til grunn medlemskapsstatus per 30. juni. 30. juni i valgåret er imidlertid en veldig tidlig frist for å være registrert som medlem. I stedet foreslo Kirkerådet å sette fristen til 1. september i valgåret.

3.2.2.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Flertallet av høringsinstansene som kommenterte forslaget ga sin tilslutning til å fastsette en frist for medlemskapsdato for å stemme til den 1. september i valgåret. 13 høringsinstanser gikk inn for at fristen settes til 30. juni. *Halden kirkelige fellesråd* «anbefaler ikke at dato for endring av manntaloppføringen flyttes til 1. september i valgåret». *Oslo bispedømmeråd* uttaler: «OBDR ønsker at medlemskapsstatusen settes til selve valgdagen, gitt at velgeren kan framvise dokumentasjon for at innmeldingen har funnet sted.».

3.2.2.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at *Oslo bispedømmeråd* ønsker at medlemskapsstatusen settes til selve valgdagen, gitt at velgeren kan fremvise dokumentasjon for at innmeldingen har funnet sted samt at *Møre biskop* mener det bør åpnes opp for å dokumentere oppfylging av vilkårene for stemmerett gjennom annen måte enn å være innført i manntallet i soknet på valgdagen.

På den ene siden vil kravet om at velgeren må være innført i manntallet i soknet på valgdagen for å utøve stemmeretten være et uttrykk for en hensiktsmessig organisering av valggjennomføringen. Det vil gjøre at stemmemottakeren lett vil kunne godkjenne stemmegivningen og bidra til en effektiv valgavvikling. Det er et tilsvarende krav ved alminnelige valg, se valgloven §§ 2-1 tredje ledd og 2-2 tredje ledd. Velgerne vil kunne gå til det utlagte manntallet for å kontrollere at opplysningene om seg selv eller den de har fullmakt fra er riktig. Det er dessuten vanlig i ulike organisasjoner at det fastsettes en frist for når medlemskap må tegnes i forkant av årsmøtet, for å gi stemmerett.²⁶ Det medfører også mindre arbeid for valgstyrene og andre som ivaretar den lokale valggjennomføringen.

²⁶ Se for eksempel vedtektene til Åpen folkekirke pkt. 3 først ledd fjerde punktum.

På den annen side vil de som er medlemmer av Den norske kirke ha en forventning om at de kan utøve stemmeretten sin. Selv om det er grunn til å tro at Den norske kirkes medlemsregister har en bedre kvalitet i dag enn før lanseringen av elektronisk selvbetjeningsløsning i august 2016, kan det ikke utelukkes at det er noen feil i registeret. Det kan tale for at det etableres en mulighet for at personer som ikke er oppført i manntallet likevel får utøve stemmeretten, gitt at de kan dokumentere at de oppfyller vilkårene for stemmerett.

På bakgrunn av at Kirkerådet anser det som viktig å fastsette en skjæringsdato til 30. juni i valgåret, er det en naturlig følge av det at det også bør være mulig å erverve medlemskap i Den norske kirke og få utøve stemmeretten etter denne datoen. På bakgrunn av høringen har Kirkerådet vurdert om tidspunktet bør endres. Fra 1. september til valgdagen er det en del tid som gjenstår. For å sikre at flere nye medlemmer får anledning til å utøve stemmeretten, foreslås det å endre datoen for medlemskapsstatus til torsdagen før valgdagen. Det vil gjøre det mulig for valgstyrene å skrive ut manntallet i kontortiden på fredag, slik at det er oppdatert til valgdagen.

3.2.2.3 Særlig om manntall for prester og lek kirkelig tilsatte

3.2.2.3.1 Forslag i høringsnotatet

Gjennom uttrekk fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret) fra menighetsråd, fellesråd, bispedømmeråd og Kirkerådet har det vært mulig å få en oversikt over alle som jobber 15 timer i uken eller mer hos disse arbeidsgiverorganene. De personene som er med i et slikt uttrekk, skal i utgangspunktet ikke ha stemmerett i valget av leke representanter til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Uttrekket fra Aa-registeret har ved tidligere valg blitt importert i medlemsregisteret. Dette har blitt gjort på en slik måte at det automatisk har blitt satt kryss ved disse personene i manntallene i en rubrikk som sier at disse er ansatte og ikke skal ha stemmerett ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Denne ordningen har krevd lite manuelt arbeid, men den har hatt noen betydelige svakheter.

Den største svakheten anses å være muligheten for manglende samsvar mellom hvem som i manntallene er strøket som stemmeberettigede ved valg av leke medlemmer, og dem som får tilsendt materiell for å stemme enten ved valg av presterepresentant eller ved valg av lek kirkelig tilsatt representant. Bispedømmerådene har hatt ansvaret for gjennomføringen av valg av presterepresentant og lek kirkelig representant. Det har vært noe varierende praksis rundt gjennomføring av disse valgene.

På den ene siden finnes muligheten for at noen får stemme dobbelt, i strid med reglene. Denne muligheten er særlig tilstede for de prester som har arbeidssted annet sted enn hos en kirkelig arbeidsgiver. Disse vil ikke automatisk være fjernet fra valg av leke medlemmer i manntallene lokalt. Med mindre det har vært en tilfredsstillende kommunikasjon med hvert enkelt lokalt valgstyre der det har bodd prester fra denne kategorien, har det vært noen personer som har hatt muligheten til å stemme to ganger. Også noen av de ansatte hos en kirkelig arbeidsgiver kan av forskjellige grunner mangle i uttrekket fra Aa-registeret, og kan dermed få mulighet til å stemme to ganger.

På den andre siden finnes muligheten for at noen blir utestengt fra hele valget av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Det var ved kirkevalget i 2015 flere tilfeller der

personer som ikke skulle ha vært registrert som ansatt, likevel var med i uttrekket fra Aa-registeret. Det viste seg at utbetalinger av engangshonorar o.l. i noen tilfeller førte til registrering som ansatt. Det kan også være personer som slutter i jobben rett etter at uttrekket er gjort, og dermed ikke får tilsendt stemmemateriell til valg av presterepresentant eller lek kirkelig tilsatt representant. Det er svært uheldig dersom noen som ønsker å stemme, blir utestengt. På bakgrunn av de erfaringer som er gjort ved kirkevalgene i 2015, anser Kirkerådet det som lite forsvarlig å benytte seg av automatisk markering av prester og lek kirkelig tilsatte basert på uttrekk fra Aa-registeret.

Kirkerådet ga i høringsnotatet uttrykk for at det mener det er nødvendig å innføre egne bestemmelser for manntall for valg av prester og for valg av leke kirkelig tilsatte. Uttrekk fra Aa-registeret kan gjerne brukes som et utgangspunkt for disse manntallene, men de må gjennomgås og korrigeres før de importeres inn i manntallet. Det anses som hensiktsmessig at det fastsettes en dato tidligere enn valgdagen der gjeldende status som ansatt blir styrende for hvilket valg man skal kunne stemme ved.²⁷ Ved å gjøre det på denne måten, vil man sikre at det er akkurat de samme personene som får adgang til å stemme som prest eller lek kirkelig tilsatt, som blir tatt ut av manntallet til valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Det å sikre at alle medlemmer får mulighet til å stemme ved ett og bare ett valg, anses som svært viktig.

Kirkerådet foreslo derfor at det fastsettes at bispedømmerådet er ansvarlig for at et manntall over stemmeberettigede ved valg av prester og leke kirkelig tilsatte opprettes og oppdateres på grunnlag av opplysninger fra bispedømmerådet og kirkelige fellesråd i bispedømmet.

3.2.2.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

De fleste som uttalte seg til dette spørsmålet, om lag 30 menighetsråd, 14 kirkelige fellesråd, *Agder og Telemark biskop*, *Agder og Telemark bispedømmeråd*, *Borg bispedømmeråd*, *Møre biskop*, *Møre bispedømmeråd*, *Nord-Hålogaland biskop*, *Nord-Hålogaland bispedømmeråd*, *Oslo bispedømmeråd*, *Tunsberg biskop* og *Tunsberg bispedømmeråd*, ga sin støtte til forslaget.

Agder og Telemark biskop og *Agder og Telemark bispedømmeråd* uttaler:

Manntall for leke kirketilsatte – hvem skal eventuelt ha ansvar for det? Et slikt manntall bør utarbeides slik at valgoppslutningen kan måles, og slik at man sikrer at alle som stemmer har stemmerett.

Konklusjon: Ansvarer bør ligge på arbeidsgiveren (kirkeverge, bispedømmekontor og kirkeråd). Arbeidsgiveren har også best oversikt over de tilsatte og kan sikre at manntallet blir mest mulig korrekt.

Borg bispedømmeråd uttaler at «Det vil være naturlig at det er Kirkerådet som tar ut listene fra registrene, og at dette gjøres på samme måte for alle bispedømmene».

Seks menighetsråd og ett kirkelig fellesråd gir uttrykk for at de er imot Kirkerådets forslag. *Eid kyrkjelege fellesråd*, *Eid sokneråd*, *Stårheim sokneråd* og *Kjølsdalen sokneråd* uttalte i sin fellesuttalelse:

²⁷ Dette kan med fordel være samme dato som den dato da man henter ut uttrekket til valgkort, særlig dersom bosted på denne datoen blir styrende for hvor man har stemmerett ved valget, jf. avsnitt 3.2.2.3.

Vi meiner at å pålegge bispedømmeråda å utarbeide eige manntal for prestar og leke kyrkjeleg tilsette er unødvendig bruk av tid og ressursar. Desse opplysningane kan enkelt registrerast i det vanlege manntalet.

Åtte menighetsråd ga uttrykk for at de var usikre på om det var nødvendig eller at det ikke var nødvendig med et eget manntall for prester og leke kirkelige tilsatte, men en del av disse pekte samtidig på at «manntallet må vere oppdatert med kven som har tenesteforhold i Dnk».

Bokn kyrkjelege fellesråd gir uttrykk for at «Bispedømmeråda bør kunne vedta eigne bestemmelsar for manntal for val av prester og for val av leke kyrkjeleg tilsette.»

3.2.2.3.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om at det fastsettes at bispedømmerådet er ansvarlig for at et manntall over stemmeberettigede ved valg av prester og leke kirkelig tilsatte opprettes og oppdateres på grunnlag av opplysninger fra bispedømmerådet og kirkelige fellesråd i bispedømmet. Dette vil både legge til rette for en bedre valggjennomføring for valget av prest og lek kirkelig tilsatt til bispedømmeråd og Kirkemøtet, samtidig som det vil danne et grunnlag for å få mer riktige opplysninger inn i det alminnelige manntallet om hvem som ikke har stemmerett ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Det bør etter Kirkerådets vurdering være bispedømmerådet som har ansvaret, ettersom de er nærmest til å ha oversikt over prester i bispedømmet og har en nærmere kontakt med kirkelige fellesråd i bispedømmet. Samtidig vil Kirkerådet bistå med hjelp til å ta uttrekk fra registeret som et grunnlag for den kontrollen bispedømmerådet må foreta for å sikre at opplysningene blir korrekte.

3.3 Valgbarhet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet endringer i valgreglenes kapittel 3 for å gjøre bestemmelsene om valgbarhet tydeligere. Blant endringene er et forslag om å samle alle bestemmelsene om valgbarhet i et felles kapittel, som også inkluderer bestemmelser om valgbarhet som døvemenighetenes representanter o.l. Se forslag til §§ 3-1, 3-2, 3-3 og 3-4.

3.3.1 Valgbarhet – menighetsrådet

3.3.1.1 Forslag i høringsnotatet

Når det gjelder valgbarhet og plikt til å ta imot valg ved valg til medlemmer til menighetsråd, foreslås det å videreføre henvisningen til kirkeloven § 6 tredje ledd. I dag er dette regulert i kirkeloven, og dette kan derfor ikke endres av Kirkemøtet i rammen av denne saken.

3.3.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Valgbarheten er nært knyttet til stemmeretten. Høringsinstansenes tilbakemeldinger er derfor i hovedsak gjengitt i avsnitt 3.2.1.1. Enkelte høringsinstanser har tatt opp at de mener det er uheldig at valgbare personer som ikke har sagt seg villig til å ta imot valg kan velges med kun én stemme, dersom listen ikke har nok kandidater.

Øye sokneråd, Vang sokneråd, Heensåsen sokneråd, Høre sokneråd og Kirkelig fellesråd i Vang ønsker at 15-åringer skal kunne stå på lista og dermed være valgbare.

3.3.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at kirkeloven § 6 tredje ledd slår fast valgbareheten og plikten til å ta imot valg til menighetsråd. Bestemmelsen er gjengitt i kirkevalgreglene først og fremst av pedagogiske grunner, slik at bestemmelsene om valgbarehet er samlet, men Kirkemøtet vil ikke i rammen av denne saken kunne gjøre endringer i kirkeloven. Dette gjelder både den lovbestemte plikten som stemmeberettigede medlemmer har til å ta imot valg til menighetsrådet og valgbarehetsalderen på 15 år. På denne bakgrunn opprettholder Kirkerådet forslaget.

3.3.2 Valgbarehet – leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet

3.3.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet at bestemmelsen om valgbarehet for leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet, blir bygd på valglovens bestemmelser om valgbarehet i valgloven § 3-1.

3.3.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Bestemmelsen om valgbarehet henger nært sammen med stemmeretten. Høringsinstansenes tilbakemeldinger knyttet til dette er derfor gjengitt i avsnitt 3.2.1.2.

3.3.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget til § 3-2.

3.3.3 Valgbarehet – prest

3.3.3.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet nye bestemmelser om valgbarehet ved valg av prest til bispedømmeråd og Kirkemøtet som i hovedsak viderefører gjeldende bestemmelser, med noen presiseringer.

For ordens skyld presiserte Kirkerådet at proster, både etter gjeldende rett og forslag til nye regler, er valgbare som prest til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

3.3.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Bestemmelsen om valgbarehet henger nært sammen med stemmeretten. Høringsinstansenes tilbakemeldinger er derfor i hovedsak gjengitt i avsnitt 3.2.1.3. *Agder og Telemark biskop* og *Agder og Telemark bispedømmeråd* uttaler i tillegg:

Ordinerte presters valgbarehet som leke medlemmer: Etter dagens regler kan ordinerte prester være leke kandidater til bispedømmerådet, samt stemme på lek kandidat, dersom de ikke praktiserer som prest i fast stilling. Det bør vurderes om disse prestene i stedet bør være valgbare og ha stemmerett som geistlige kandidater til bispedømmerådet.

3.3.3.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget til § 3-3 med noen presiseringer i lys av Kirkerådets vurderinger til spørsmålet om stemmerett ved valg av prest i avsnitt 3.2.1.3.

Når det gjelder vurderingen Agder og Telemark biskop og Agder og Telemark bispedømmeråd etterlyser, er det et spørsmål som vil være aktuelt å vurdere i forbindelse med utformingen av den fremtidige kirkeordningen.

3.3.4 Valgbarhet – lek kirkelige tilsatte

3.3.4.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet nye bestemmelser om valgbarhet ved valg av lek kirkelig tilsatte til bispedømmeråd og Kirkemøtet som i hovedsak viderefører gjeldende bestemmelser, med noen presiseringer.

3.3.4.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Bestemmelsen om valgbarhet henger nært sammen med stemmeretten. Høringsinstansenes tilbakemeldinger er derfor i hovedsak gjengitt i avsnitt 3.2.1.4. *Agder og Telemark biskop og Agder og Telemark bispedømmeråd* uttaler i tillegg:

Tilsattes valgbarhet: (Forslag til regler §§ 3.1-3.4)

Etter dagens regler for kirkevalg har alle tilsatte stemmerett ved kirkevalget. I valg av bispedømmeråd og kirkemøte er alle tilsatte imidlertid ikke generelt valgbare, med unntak av at det skal velges én lek tilsatt som medlem av bispedømmerådet, og én prest som medlem. Når det gjelder menighetsråd, er det ingen begrensning på hvor mange tilsatte som kan velges inn i rådet. Det kan stilles spørsmål ved om dette er en konsistent ordning. Dersom begrunnelsen for at tilsatte generelt ikke er valgbare, er fare for inhabilitet, burde det kanskje ikke vært noen kirkelige tilsatte verken i bispedømmeråd eller menighetsråd.

Det er imidlertid argumenter for at prestatjenesten skal være representert i rådene. Det sikrer kompetanse i kirkens kjernes spørsmål, nemlig det teologiske, samtidig som luthersk teologi peker på prestatjenesten som et særskilt embete med forvaltning av ord og sakrament. Prestatjenesten er dessuten en egen instans i kirken. Men er det nødvendig at bispedømmerådet har en prest som medlem i tillegg til biskopen?

Vi tar opp denne problemstillingen, uten å konkludere. Bakgrunnen er at dagens ordning noen steder skaper utfordringer i forhold til inhabilitet og ubalanse i representasjon av ulike grupper.

3.3.4.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget til § 3-4 med noen presiseringer i lys av Kirkerådets vurderinger til spørsmålet om stemmerett ved valg av lek kirkelig tilsatt i avsnitt 3.2.1.4.

Kirkerådet viser til at spørsmålet om bispedømmerådene og Kirkemøtets sammensetninger er lovregulert. Spørsmålet vil måtte vurderes i fremtiden i forbindelse med utarbeidelsen av den fremtidige kirkeordningen. Det skal likevel

pekes på at Stortinget må forutsettes å ha etablert en ordning som er forenlig med habilitetsreglene i forvaltningen, jf. også kirkeloven § 38 tredje ledd. At noen vil kunne mene at det foreligger fare for habilitet, innebærer ikke nødvendigvis at de det gjelder vil være inhabile etter forvaltningsrettslige regler. Til sammenligning kan en for eksempel vise til at habilitetsproblematikk ikke hindrer at kommunalt ansatte, med få unntak, kan bli valgt inn i kommunestyret, jf. valgloven § 3-3 tredje ledd bokstav b).

3.3.5 Valgbarhet – døvemenighetenes representant

3.3.5.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet en bestemmelse om valgbarhet ved valg av døvemenighetenes representant.

3.3.5.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Kirkerådet har ikke registrert noen innvendinger mot forslaget.

3.3.5.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget til § 3-5.

3.3.6 Rett til å kreve fritak fra valg

3.3.6.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo å tydeliggjøre reglene om retten til å kreve fritak fra valg i henhold til kirkeloven § 6 fjerde ledd. Bestemmelsen bygger på tilsvarende bestemmelse i valgloven § 3-2.

§ 3-7. Rett til å kreve fritak fra valg

- (1) Rett til å kreve seg fritatt for valg til menighetsråd har
 - a. den som har fylt 65 år før valgperioden tar til,
 - b. den som har gjort tjeneste som medlem av menighetsrådet de siste fire år, og
 - c. den som påberoper seg hindring som menighetsrådet godkjenner.
- (2) Rett til å kreve seg fritatt for valg til bispedømmeråd har:
 - a. den som søker om fritak innen den frist valgrådet setter, jf. tredje ledd,
 - b. den som sender skriftlig melding om at valget ikke mottas innen tre dager etter mottatt melding om valget fra valgrådet i bispedømmet, jf. fjerde ledd.
- (3) Kandidater som er satt opp på listeforslag må søke om fritak innen den frist valgstyret eller valgrådet setter, ellers tapes retten til å strykes av listeforslaget.
- (4) Et valgt medlem eller varamedlem som ikke plikter å motta valget, må sende skriftlig melding om valget mottas eller ikke, innen tre dager etter å ha mottatt melding om valget fra valgstyret eller valgrådet i bispedømmet. Ellers anses valget mottatt.

Kirkerådet viste til at stemmeberettigede medlemmer av Den norske kirke har en lovfestet plikt til å ta imot valg til menighetsråd. Det innebærer at det også er lovfestet en rett til å kreve seg fritatt for valg til menighetsråd, dersom man oppfyller

de vilkårene som er gjengitt i første ledd bokstav a–c, sml. med kirkeloven § 6 fjerde ledd.

Til forskjell fra valget til menighetsråd er det ikke en lovfestet plikt til å ta imot valget ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Det var en lovfestet plikt til å ta imot valg til bispedømmerådet i kirkeordningsloven av 1953 § 37 fjerde ledd, men denne ble ikke videreført i kirkeloven av 1996. Den som har tatt imot valget som medlem av et lovbestemt kirkelig organ, plikter imidlertid å delta i organets møter, med mindre det foreligger gyldig forfall, jf. kirkeloven § 30 første ledd. På bakgrunn av legalitetsprinsippet, som innebærer at private personer ikke kan pålegges plikter uten hjemmel i lov, er det tvilsomt om Kirkemøtet kan ilegge en plikt for personer til å ta imot valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Det må derfor antas at det ikke er en tilsvarende plikt til å ta imot valg til bispedømmerådet, som plikten til å ta imot valg til menighetsrådet. Forslaget til § 3-6 tredje og fjerde ledd tar sikte på å avklare prosedyren for om hvorvidt medlemmer tar imot valget eller ikke.

3.3.6.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var få innvendinger fra høringsinstansene til forslaget, men noen høringsinstanser hadde noen tilbakemeldinger til forslaget. *Sauherad og Nes menighetsråd* uttaler:

Alder som grunnlag for å be seg fritaken frå val er ikkje ei spørsmålsstilling i høyringsnotatet (jfr kyrjelova § 6). Saherad og Nes sokn meiner at dagens grense på 65 år bør hevast til 75 – dersom alder framleis skal være fritaksgrunn. Vi registrerer at Vallova blei punktet om at ved fylte 65 år kunne ein be seg fritaken, fjerna ism arbeid med Ot.prp. nr 245 i 2001-2002. Vi meiner denne fritaksretten sender eit uheldig signal samstundes som ein kan risikere å miste mange flinke og aktive kandidatar. Det bør være vide grenser for kven som er valbare, og tilsvarende meir avgrensa fritaksretter, for at folkekyrkja skal ha sin legitimitet i det breie lag av folket.

Møre biskop uttaler:

Det er nødvendig å ha regler for rett til fritak. Fritaksreglene for valg til menighetsråd er klar, men krav til fritak for valg til bispedømmeråd gir stort rom for skjønn. Dette kan bli utfordrende å håndtere.

Dovre kyrkjelege råd uttaler:

Rett til å kreve fritak fra valg (§ 3-7)
3 dager er for kort frist for å varsle frå. Vi foreslår samme frister som ved kommunevalg.

3.3.6.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at den foreslåtte paragrafen inneholder ulike bestemmelser som har noe forskjellige grunnlag. Første ledd om rett til å kreve seg fritatt for valg til menighetsråd er en gjengivelse av kirkeloven § 6 fjerde ledd og således et lovregulert forhold som ikke kan endres innen rammen av denne saken. Spørsmålet kan derfor først vurderes på nytt i forbindelse med fremtidig kirkeordning.

Annet ledd om rett til å kreve seg fritatt for valg til bispedømmeråd, stiller seg imidlertid litt annerledes. Til forskjell fra valg av menighetsråd, må det antas at det

ikke foreligger en plikt til å ta imot valg til bispedømmerådet, jf. redegjørelsen ovenfor. Bestemmelsen om at «rett til å kreve seg fritatt for valg til bispedømmeråd har (...) den som søker om fritak innen den frist valgrådet setter» og «den som sender skriftlig melding om at valget ikke mottas innen tre dager etter mottatt melding om valget fra valgrådet i bispedømmet» presiserer at den som søker om fritak innenfor den fristen som er fastsatt eller sender skriftlig melding om at valget ikke mottas, vil ha en *rett* til å bli fritatt. Etter forslaget vil det derfor ikke være noe rom for skjønn.

Selv om det må antas at kandidater til bispedømmeråd ikke vil ha plikt til å ta imot valget, plikter den som er valgt som medlem av et lovbestemt kirkelig organ å delta i organets møter. Det er derfor nødvendig å fastsette bestemmelser som avklarer om en kandidat til bispedømmerådet vil ta imot valget eller søker fritak. Tilsvarende vil det være nødvendig å avklare for menighetsrådet om personer som har rett til fritak, vil benytte seg av denne retten. Dette er søkt ivaretatt i tredje og fjerde ledd.

Tredje ledd bygger på valgloven § 3-2 annet ledd om rett til å kreve fritak fra stortingsvalg. Fjerde ledd bygger på valgloven § 3-2 tredje ledd om rett til å kreve fritak fra stortingsvalg. Også i valglovens bestemmelse er det fastsatt en frist på tre dager. Til forskjell fra retten til å kreve fritak fra stortingsvalg, har en ved kommunestyrevalg kun anledning til å kreve seg fritatt fra å stå på en liste i forkant av valget, innen en frist det ligger til fylkesvalgstyret eller valgstyret å bestemme. Ettersom det er en mulighet til å bli valgt til menighetsråd uten å ha vært oppført på et listeforslag i forkant av valget, finner Kirkerådet det likevel mest hensiktsmessig å opprettholde forslaget til både tredje og fjerde ledd. Hensynet til å få en rask avklaring av valget, tilsier etter Kirkerådets vurdering at fristen på tre dager bør opprettholdes.

3.4 Valgorganene

3.4.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å ta inn et kapittel om valgorganene i kirkevalgreglene etter mønster fra valgloven. Det innebærer å samle bestemmelser om valgstyret, stemmestyret, valgrådet i bispedømmet, bispedømmerådet og Kirkerådet.

Videre foreslo Kirkerådet å fjerne kravet om at stemmestyrets medlemmer må være over 18 år, da det kan oppfattes som et unødvendig krav, men videreføre kravet om at stemmestyrets medlemmer må være stemmeberettigede ved valget. Forslaget innebærer at unge i alderen 15–17 også vil kunne fungere som medlemmer av stemmestyret.²⁸

Kirkerådet pekte i høringsnotatet på at det kan vurderes om man skal endre betegnelsen fra valgstyre i menigheten og valgrådet i bispedømmet til menighetsvalgstyret og bispedømmevalgstyret, for å tydeliggjøre hvilket organ det er snakk om i regelverket. Kirkerådet foreslo imidlertid ingen endringer.

²⁸ Valgbarhetsalderen på 18 år gjelder kun for lovfestede kirkelige organ. Da departementet åpnet opp for forsøk med lavere aldersgrense for kirkelig stemmerett ved lov 29. april 2005 nr. 25, presiserte departementet dette, men la til at unge under 18 år likevel kan velges eller oppnevnes til andre råd, utvalg og komiteer, jf. Ot.prp.nr. 30 (2004–2005) side 8. Dette må antas å gjelde også etter at den kirkelige stemmerettsalderen permanent ble senket til 15 år ved lov 21. juni 2013 nr. 76.

3.4.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant høringsinstansene som kommenterte forslaget, var det bred oppslutning om de fleste av forslagene. Noen høringsinstanser hadde imidlertid noen forslag til presiseringer eller endringer. *Nøtterøy menighetsråd* og *Nøtterøy kirkelige fellesråd* uttaler:

I høringsnotatet er det foreslått at man ikke legger begrensning på at kandidater som er oppført på valglistene ikke kan være stemmemottaker. Dette begrunnes i at det får betydning for rekrutteringen. NKF og NMR ser dette poenget, men er likevel ikke enig i konklusjonen. Det er uheldig at kandidater på valglistene skal være i stemmestyret eller være stemmemottaker på det samme stedet man er på valg. Dette kan oppleves som valgagitasjon og er ikke i samsvar med demokratiske prinsipper. Man kan likevel være i stemmestyret eller valgfunksjonær i et annet sokn, og mange steder vil det være mulig med et slikt samarbeid og sikre rekruttering av valgfunksjonærer.

Nordstrand menighetsråd mener det «bør klargjøres hvorvidt [det at menighetsrådet fungerer som valgstyre] også innebærer at leder av menighetsrådet også leder valgstyret, eller om menighetsrådet i funksjon som valgstyre kan velge en annen leder av valgstyret.»

Møre biskop mener ordet «tilstrekkelig» i § 4-1 annet ledd kan tas ut, da den informasjon som forutsettes gitt dekker det nødvendige minimum.

Det var få høringsinstanser som hadde kommentarer til forslaget om å senke aldersgrensen for å sitte i et stemmestyre til 15 år. *Møre biskop* støtter forslaget, men presiserer samtidig at hun mener flertallet i stemmestyret må være valgbar.

Det er få høringsinstanser som har uttalt seg til spørsmålet om navn på dagens valgråd i bispedømme og valgstyre i menigheten. *Tunsberg bispedømmeråd* foreslår at «valgråd» innføres som begrep både på menighetsnivå og bispedømmeplan og argumenterer med at de tror det vil kommunisere bedre. *Borg bispedømmeråd* støtter tanken om felles navn på valgstyrene i begge valg, men mener at de foreslåtte navnene ikke er hensiktsmessige. Til gjengjeld mener rådet at det kan fungere med valgstyre menighetsvalg og valgstyre bispedømmeråd. *Møre biskop* går inn for å videreføre valgstyre for valg av menighetsråd og valgråd for valg av bispedømmeråd.

3.4.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at enkelte høringsinstanser har gått imot forslaget om at det – til forskjell fra alminnelige valg – ikke legges begrensninger på at listekandidater kan være stemmemottaker, da de mener det kan oppleves som valgagitasjon og er ikke i samsvar med demokratiske prinsipper. Disse høringsinstansene foreslår i stedet at listekandidater kan tjenestegjøre som stemmemottaker i andre sokn enn det soknet de er listekandidat til. Det vil i så fall innebære et behov for å oppheve bestemmelsen om at medlem av stemmestyret må ha stemmerett ved valget. Prinsipielt sett er Kirkerådet enig i at det hadde vært best å unngå at listekandidater også fungerer som stemmemottakere, men av pragmatiske grunner knyttet til rekruttering av valgfunksjonærer, opprettholder Kirkerådet forslaget om at det ikke settes begrensninger for at disse kan være valgfunksjonærer. Samtidig vil Kirkerådet presisere i veiledning og opplæring at listekandidater må unngå å opptre på en måte som oppleves som valgagitasjon.

Når det gjelder innspillet om at det bør klargjøres hvorvidt det at menighetsrådet fungerer som valgstyre innebærer at leder av menighetsrådet også leder valgstyret, eller om menighetsrådet i funksjon som valgstyre kan velge en annen leder av valgstyret, anser Kirkerådet dette som et spørsmål det ikke er nødvendig å fastsette regler om. Kirkerådet vil avklare spørsmålet nærmere i valghåndboken.

Kirkerådet slutter seg til forslaget om å ta ut ordet *tilstrekkelig* i § 4-1 annet ledd, da det anes som et unødvendig ord. Kirkerådet legger til grunn at endringen ikke medfører materielle endringer.

Kirkerådet opprettholder forslaget om å senke aldersgrensen for å sitte i et stemmestyre til 15 år, uten at det finner det hensiktsmessig å foreslå regler som presiserer at flertallet i stemmestyret må være valgbar (18 år).

Kirkerådet er av den oppfatning at det bør være forskjellige navn på valgstyret i menigheten og valgrådet i bispedømmet. Kirkerådet mener de forslagene som ble fremmet av høringsinstansene ikke fremtrer som hensiktsmessige. Kirkerådet opprettholder derfor forslaget om å videreføre betegnelsene *valgstyre* for menighetsrådsvalget og *valgråd* for bispedømmeråds- og kirkemøtevalget.

Ut over dette, opprettholder Kirkerådet forslagene til regler om valgorganene.

Del 4: Valg av medlemmer til menighetsråd og valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet

4.1 Valgform

Det er lagt opp til at Kirkemøtet skal fastsette bestemmelser i valgreglene som klargjør hva som skal til for at valget arrangeres som forholdstallsvalg eller flertallsvalg. Se avsnitt 2.2.

4.2 Nærmere bestemmelser ved forholdstallsvalg

4.2.1 Registrering av nomineringsgrupper

4.2.1.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet ser behov for å klargjøre regelverket knyttet til listenes navn m.v. i regelverket. Det må skilles mellom nomineringsgruppene sin registrering av gruppenavn og eventuelt nominasjonskomiteens registrering av et navn på listen.

Når det gjelder nomineringsgrupper sin registrering av gruppenavn, foreslås det å fastsette en ordning etter mønster fra Sverige. En nomineringsgruppe som vil fremme lister i bispedømmeråds- og kirkemøtevalg, kan søke Kirkerådet om registrering av gruppenavnet. En registrering hos Kirkerådet innebærer at nomineringsgruppen får enerett til å stille valglister under det registrerte navnet i alle kirkelige valg. En nomineringsgruppe som vil fremme liste i menighetsrådsvalget, kan søke bispedømmerådet om registrering. En registrering hos bispedømmerådet innebærer at nomineringsgruppen får enerett til å stille valglister under det registrerte navnet i det aktuelle menighetsrådsvalget.

Dersom det etableres en nominasjonskomité ved valg av bispedømmeråd, bør navnet for denne listen fastsettes. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å fastsette at navnet på denne listen skal være *Felleslisten*. Bakgrunnen for et forslag om å kalle listen for *Felleslisten* er at det ved alminnelige valg hender at det leveres en felles liste fra ulike politiske partier, noe som innebærer at listen vil være tverrpolitisk.

4.2.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant de høringsinstanser som kommenterte forslaget om bestemmelser om registrering av nomineringsgrupper, var det bred oppslutning. Noen høringsinstanser ga uttrykk for ønske om noen presiseringer eller utdypninger for sin støtte. *Frogner menighetsråd* mener det må «vere sjølvsagt at ein ikkje kan endre namn på lister under valprosessen. Det er å endre spelereglane undervegs, og høyrer ikkje heime innanfor eit demokrati.» *Åpen folkekirke* støtter at en nomineringsgruppe får enerett til det registrerte navnet i alle kirkelige valg. *Borg bispedømmeråd* uttaler:

Borg bispedømmeråd støtter forslag om registrering av navn på lister og nomineringsgrupper. Det er viktig at listenes navn og nomineringsgruppene bidrar til et åpent og opplyst valg. Kirkerådet bør behandle alle navnesøknader, også menighetsrådsvalg, siden lister til menighetsrådsvalg i et valg, i neste valg kan bli lister til bispedømmerådsvalg, eller at samme liste stiller i så mange menighetsrådsvalg at navnet blir etablert i opinionen. Vilkårene for registrering av navn bør utvikles og godkjennes av Kirkerådet. I tillegg til vilkår om at listenavn ikke skal kunne forveksles med navn i partiregisteret bør det være vilkår om at navnet skiller seg vesentlig fra andre lister/nomineringsgrupper for å bidra til et åpent og opplyst valg, og at navnet ikke allerede brukes i regler eller dokumenter som Den norske kirke styrer etter (for eksempel Norges folkekirke). Det bør være et vilkår at listenavnene bidrar til et demokratisk og opplyst valg. (...). I tråd Borg bispedømmes anbefaling om klageorgan, anbefaler Borg bispedømme at det er Den norske kirkes klagenemd som behandler klager i forbindelse med kirkevalget, også registrering av navn.

Når det gjelder spørsmålet om navn på nominasjonskomiteens liste, støtter et flertall av høringsinstansene som uttaler seg til spørsmålet, 38 menighetsråd, fem kirkelige fellesråd, *Tunsberg biskop* og *Tunsberg bispedømmeråd*, at listen kalles *Felleslisten*. Åtte menighetsråd, *Bjergvin biskop* og *Bjergvin bispedømmeråd*, gir støtte til at det bør være et felles navn, samtidig som de ikke går inn for å kalle den *Felleslisten*. *Bjergvin bispedømmeråd* uttaler:

Bjergvin bispedømmeråd ønskjer at dersom nemninga «Felleslisten» blir vedteken som namn på nominasjonskomiteen si liste, må det regelfestast at den kan heite «Felleslista» på nynorsk. I tillegg bør det stå tilsvarande samiske namn. Ein bør arbeida vidare med eit betre og meir dekkande namn på lista.

Åpen folkekirke uttaler:

Vi vil problematisere bruken av navnet «Felleslisten», om en mot formodning skulle videreføre ordningen med nominasjonskomité, da vi er usikre på hvor «tverrpolitisk» denne vil utvikle seg til å bli (...).

Borg bispedømmeråd uttaler:

Siden Borg bispedømmeråd anbefaler modell 4, uten nominasjonskomiteens liste, omtaler ikke bispedømmerådet navnet av nominasjonskomiteens lister, men forutsetter, dersom det blir nominasjonskomiteer at listene får navn etter samme regler som nominasjonsgrupper.

4.2.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at det var bred oppslutning om bestemmelsene for registrering av nomineringsgrupper. Kirkerådet opprettholder derfor forslaget, men med noen presseringer. I tillegg til vilkår om at listenavn ikke skal kunne forveksles med navn i registeret bør det være vilkår om at navnet skiller seg vesentlig fra andre lister/nomineringsgrupper for å bidra til et åpent og opplyst valg, og at navnet ikke allerede brukes i regler eller dokumenter som Den norske kirke styrer etter (for eksempel Norges folkekirke). Kirkerådet ser det imidlertid ikke som hensiktsmessig å fastsette som vilkår at listenavnene bidrar til et demokratisk og opplyst valg. Ikke fordi det ikke bør være en målsetning at listenavnene bidrar til et demokratisk og opplyst valg, men fordi det vil være krevende skjønnsmessig å administrere en slik ordning, da «demokratisk og opplyst valg» vil kunne ha mange betydninger.

Kirkerådet er usikker på om Kirkerådet også bør være instansen som er ansvarlig for registrering av nomineringsgrupper ved valg av menighetsråd, slik Borg bispedømmeråd foreslår. Ettersom det ikke forventes altfor mange nomineringsgrupper ved valg av menighetsråd, går Kirkerådet likevel inn for dette. Forslaget til § 6-1 endres i tråd med dette.

Kirkerådet er av den vurdering at en nominasjonskomité som har mandat til å fremme en bredt sammensatt liste, gitt at det er en nominasjonskomité, ikke uten videre bør kunne velge et navn som sidestiller listens navn med en nomineringsgruppe sitt navn. Siden det er ulike typer nominasjonsprosesser for en nomineringsgruppe sitt listeforslag og en nominasjonskomité sitt listeforslag, bør det på et eller annet vis fremgå at listene har et noe forskjellig utgangspunkt. Kirkerådet støtter derfor ikke forslaget om at dersom det blir nominasjonskomiteer, vil listene få navn etter samme regler som nomineringsgrupper.

Når det gjelder navnet *Felleslisten*, er det en vanlig betegnelse for når lokale representanter fra ulike partier går sammen for å oppnå nok kandidater til å danne en liste. Kirkerådet kan være enig i at det ikke er et veldig godt navn, men kan ikke se å ha funnet et navn på listen som er bedre. Et forslag om for eksempel *Menighetsrådenes liste* vil ikke være helt dekkende for hvordan nominasjonskomiteen er sammensatt, samtidig som det kan gi inntrykk av at det er en liste som er mer *offisiell* enn lister fra nomineringsgrupper.

Når det gjelder regelfesting av navnet på ulike språkformer og språk, viser Kirkerådet til at det er vanlig praksis at forskrifter kun er på en språkform, enten nynorsk eller bokmål. Dersom navnet regelfestes i bokmålsversjon, vil det nynorske og samiske navnet på listen likevel kunne benyttes, uten at disse også er regelfestet.

Saken vil derimot stille seg annerledes dersom det etableres en listekomité, fordi denne i større grad blir til gjennom at personer av samme kirkepolitiske tilhørighet samler seg for å danne et alternativ til den foreslåtte listen. Listekomiteens liste bør derfor kunne få navn etter samme regler som nomineringsgrupper.

4.2.2 Krav til og behandling av listeforslag

4.2.2.1 Antall kandidater på listeforslaget

4.2.2.1.1 Forslag i høringsnotatet

Ved menighetsrådsvalget er det i dag krav om at alle kandidatlistene må ha minst så mange forskjellige kandidater som det skal velges faste medlemmer. I tillegg er det fastsatt at nominasjonskomiteens liste skal ha minst så mange forskjellige kandidater som det skal velges faste medlemmer og varamedlemmer til sammen. Ingen lister skal inneholde mer enn dobbelt så mange navn som antallet medlemmer og varamedlemmer som skal velges. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet ingen endringer på dette punkt.

Etter gjeldende regler er det forskjellige krav til antallet kandidater på nominasjonskomiteens liste og andre lister ved bispedømmeråds- og kirkemøtevalget. Mens nominasjonskomiteens foreløpige liste skal ha 18 kandidater, kan andre grupper av forslagsstillere ha minst sju og maksimalt 18 kandidater. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å videreføre kravet om minst sju og maksimalt 18 kandidater for å kunne stille lister og foreslo at det skal legges til grunn for alle listeforslag. Dersom det bare foreligger liste fra én nomineringsgruppe, sml. avsnitt 2.2.2 alternativ 4, vil en risikere at det er færre kandidater i valget enn det skal velges plasser. Dersom det ikke er noen nomineringsgrupper som fremmer lister, bør nominasjonskomiteen fremme en liste med 18 kandidater, jf. avsnitt 4.3.3.

4.2.2.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant høringsinstansene som kommenterte dette, var det bred oppslutning om forslaget om å videreføre kravet til antall kandidater både ved valg av menighetsråd og bispedømmeråd og Kirkemøtet.

4.2.2.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om å videreføre kravet til antall kandidater på listeforslagene.

4.2.2.2 Antall underskrifter på listeforslaget

4.2.2.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet viste til at det i etter gjeldende rett er krav om ti underskrifter ved valg til menighetsråd og 150 underskrifter ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Ved valg til bispedømmerådet og Kirkemøtet er det ytterligere satt et krav om at underskriftene skal komme fra minst tre ulike sokn i bispedømmet, hvor maksimalt 50 prosent av underskriverne kan komme fra ett og samme sokn. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet ingen endringer på antallet underskrifter på listeforslaget ved valg til menighetsråd. Ved valg til bispedømmeråd foreslo Kirkerådet at det som et utgangspunkt er et krav om 150 underskrifter på listeforslaget, men at det etableres en forenklet ordning for registrerte grupper.

4.2.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant høringsinstansene som kommenterte antall underskrifter til menighetsrådsvalg, var det bred oppslutning til å videreføre ti underskrifter. *Nannestad kirkelige fellesråd* gikk imidlertid inn for at kravet settes ned til seks personer.

Det er få høringsinstanser som har uttalt seg til spørsmålet om antall underskrifter på listeforslag ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. De aller fleste av de som uttalte seg til spørsmålet ga støtte til at det fastsettes et krav om 150 underskrifter.

Nidaros biskop, Nidaros bispedømmeråd og Åpen folkekirke gir uttrykk for at det bør vurderes om antallet underskrifter bør reduseres.

Blant de høringsinstansene som har uttalt seg om ordningen med forenklet registrering for registrerte grupper, er det få innvendinger til dette. Unntaket er *Borge menighetsråd* som går imot dette.

Flere har kommet med tilbakemelding om å korrigere en skrivefeil som ved en inkurie hadde sneket seg inn i regelutkastet på dette punkt (§ 6-4 d første ledd).

4.2.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at det var bred oppslutning om å videreføre krav til antall underskrifter til menighetsrådsvalg, og opprettholder dette forslaget.

Når det gjelder valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet, kan det vurderes om kravet om 150 underskrifter bør reduseres. Ved å sette et krav om 150 underskrifter, sikrer en at det er en viss oppslutning om den gruppen som ønsker å fremme et listeforslag. Samtidig vil en reduksjon av kravet om antall underskrifter kunne senke terskelen for at flere nomineringsgrupper enn én fremmer listeforslag. Kirkerådet anbefaler at kravet til antall underskrifter reduseres til 100 stemmeberettigede medlemmer ved valg av leke medlemmer i det aktuelle bispedømmet.

Kirkerådet opprettholder forslaget om en ordning med forenklet registrering for registrerte grupper, ettersom disse allerede har oppfylt nødvendige krav for registrering på annet vis, deriblant erklæring fra minst 300 personer med stemmerett ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet, om at de ønsker gruppenavnet registrert.

4.2.2.3 Tillitsutvalg og tillitsvalgt

4.2.2.3.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å legge valglovens bestemmelser om tillitsvalgte og tillitsutvalg til grunn for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Også i det tilfelle det opprettes en nominasjonskomité som fremmer en liste, bør det være utpekt tillitsvalgt og et tillitsutvalg som kan opptre på vegne av kandidatene på listen. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet at nominasjonskomiteens leder opptrer som tillitsvalgt for nominasjonskomiteens liste og at nominasjonskomiteen opptrer som tillitsutvalg.

4.2.2.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant de få høringsinstansene som uttalte seg til dette spørsmålet, var det bred støtte til å legge valglovens bestemmelser om tillitsvalgt og tillitsutvalg til grunn for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. *Tunsberg bispedømmeråd* mener at det er ønskelig at de som stiller liste (nomineringsgruppene) har et tillitsutvalg eller en tillitsvalgt og mener at nominasjonskomiteens leder og nestleder kan ivareta denne funksjonen for Felleslista. *Eidsberg felles menighetsråd* støtter forslaget om at alle lister skal ha tillitsvalgte som opptrer på vegne av listen. Normalt bør dette være den/de som står øverst på listen, og altså ikke leder av nominasjonskomiteene.

4.2.2.3.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om å legge valglovens bestemmelser om tillitsvalgt og tillitsutvalg til grunn for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dersom det etableres en nominasjonskomité eller en listekomité, legger Kirkerådet til grunn at det normalt bør være de som står øverst på listen som fungerer som tillitsvalgt og tillitsutvalg, ikke lederen av nominasjonskomiteen og nominasjonskomiteen eller lederen av listekomiteen og listekomiteen.

4.2.2.4 Valgmyndighetenes behandling av listeforslagene, offentliggjøring, klage over behandlingen av listeforslaget

4.2.2.4.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo å legge valglovens bestemmelser om valgmyndighetens behandling av listeforslagene, valglovens bestemmelser om offentliggjøring av godkjente valglister og valglovens bestemmelser om klager over valgmyndighetenes behandling av listeforslaget til grunn for de kirkelige valgene. Se forslag til §§ 6-4 g, 6-4 h og 6-4 i.

I høringsnotatet foreslo Kirkerådet at frist for innlevering av listeforslag til ved valg til menighetsråd er kl. 12 den 1. mai i valgåret. Andre tidspunkt vil avhenge av hvilken ordning for flertalls- eller forholdstallsvalg som blir valgt.

4.2.2.4.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var få høringsinstanser som hadde innvendinger til disse forslagene. Enkelte høringsinstanser hadde tilbakemelding vedrørende klage over behandling av listeforslaget. Dette er behandlet i kapittel 6.2 i sammenheng med de generelle bestemmelsene over prøving av valgets gyldighet og klage.

Det var få høringsinstanser som uttalte seg til tidspunktet for levering av listeforslag. *Stokka menighetsråd* uttaler:

I forslaget til § 6-4 b (1) er fristen for innlevering av listeforslag ved valg til menighetsråd satt til kl. 12 den 1. mai i valgåret. Dette er den eneste dato (frist) i forslaget til kirkevalgregler som alltid vil falle på en offentlig høytidsdag. Dette er meget uheldig og kan oppfattes særlig av arbeiderbevegelsen som manglende respekt fra kirkens side. Denne fristen bør derfor flyttes enten til 30. april eller til 2. mai.

Dovre kyrkjelege råd uttaler:

Frist 1. juni er etter vår meining for seint med tankje på å kjentgjort lister og valget i lokale menighetsblad. Alle lister må leverast innan samme dato. Greit å bruke samme frister som ved kommunevalg.

4.2.2.4.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet er enig i at det er uheldig å fastsette en frist til 1. mai i valgåret, da denne dagen er en offentlig høytidsdag. Fristen foreslås derfor endret til 30. april.

Når det gjelder Dovre kyrkjelege råd sitt innspill om at 1. juni er en for sen frist, med ønske om å bruke kommunestyrevalgets frister. I kommunestyrevalget er fristen for å levere inn listeforslag 31. mars i valgåret, men fristen for å godkjenne listeforslag satt til 1. juni i valgåret, jf. valgloven § 6-6 annet ledd. Kirkerådet viser til at fristen ved forrige menighetsrådsvalg var 8. juni i valgåret. Kirkerådet anser det som lite hensiktsmessig å endre tidspunktet betydelig tidligere enn 1. juni, av hensyn til de menigheter som ikke hadde innvendinger til forslaget om å ha en frist 1. juni.

På denne bakgrunn opprettholder Kirkerådet forslagene om å legge valglovens bestemmelser om valgmyndighetens behandling av listeforslagene, valglovens bestemmelser om offentliggjøring av godkjente valglister og valglovens bestemmelser om klager over valgmyndighetenes behandling av listeforslaget til grunn for de kirkelige valgene.

4.2.3 Supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg

4.2.3.1 Forslag i høringsnotatet

Supplerende nominasjon ved flertallsvalg er behandlet i avsnitt 4.3.4. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet at det skal åpnes for supplerende nominasjon også i tilfeller hvor det stilles flere lister ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, dersom en går inn for en ordning med en form for nominasjonskomité, jf. alternativ 1, 2 eller 3 i avsnitt 2.2. Det er kun på nominasjonskomiteens liste det kan fremmes kandidater gjennom supplerende nominasjon. Siden listene vil være prioriterte, vil kandidatene settes nederst på listen som supplerte kandidater. For å bidra til en forenkling foreslås det at fristen for den supplerende nominasjonen ved forholdstallsvalg samkjøres med nominasjonskomiteens frist.

4.2.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

De fleste høringsinstansene som uttaler seg om supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg støtter det. *Møre biskop* og *Møre bispedømmeråd* støtter supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg. *Nidaros bispedømmeråd*, *Nidaros biskop* og *Preses* støtter en videreføring av supplerende nominasjon på nominasjonskomiteens lister, uten å presisere om dette også gjelder ved forholdstallsvalg eller bare ved flertallsvalg. *Bjørgvin biskop* og *Bjørgvin bispedømmeråd* går inn for supplerende nominasjon etter at listeforslagene er offentliggjort.

En del høringsinstanser, deriblant *Agder og Telemark biskop* og *Agder og Telemark bispedømmeråd*, mener det blir unødvendig med supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg.

4.2.3.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at det i høringen var støtte til supplerende nominasjon også ved forholdstallsvalg. Noen mente imidlertid at det ville være unødvendig med supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg.

Dersom det åpnes for supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg med samtidig frist, er det et spørsmål om det er riktig å kalle det *supplerende* nominasjon. Nominasjonen på enkeltkandidater vil da komme samtidig som nominasjonskomiteens liste med nominerte kandidater.

Dersom ordningen endres, slik at det blir mulig å fremme kandidater ved supplerende nominasjon i etterkant av offentliggjøringen av de godkjente valglistene, vil gruppen av forslagsstillere som fremmer kandidater ved supplerende nominasjon kunne være med å redusere nominasjonskomiteens innflytelse. Dersom en ønsker å arbeide for at det skal stilles flere lister ved valget, er det ikke gitt at supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg vil være med å fremme dette. Samtidig vil det sikre at forslagsstillere får en rekke muligheter til å fremme kandidater, noe som gir velgerne gode muligheter til å stille til valg.

Ved en eventuell innføring av sperregrense eller stemmetillegg, vil supplerte kandidater ha litt vanskeligere for å bli valgt, ettersom de står nederst på listen.

Kirkerådet foreslår at det ikke gjennomføres supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg til bispedømmerådet og Kirkemøtet, men kun ved flertallsvalg, jf. avsnitt 4.3.4.

4.2.4 Stemmesedler. Velgernes adgang til å endre stemmesedler

4.2.4.1 Trykking av stemmesedler

4.2.4.1.1 Forslag i høringsnotatet

Ved kirkevalget i 2011 hadde bispedømmerådet ansvaret for trykking og utsendelse av stemmesedler ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Valgstyret (menighetsrådet) hadde ansvar for trykking av stemmesedler ved valg av menighetsråd. Dette ble endret ved kirkevalget i 2015. Da fikk valgstyret ansvaret for trykking av stemmesedler både ved valg til menighetsråd og til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

For å kunne skille mellom stemmeseddel til menighetsrådsvalget og stemmeseddel til bispedømmeråds- og kirkemøtevalget og dermed kunne kontrollere at en velger ikke avga to stemmer i samme valg, var det ved kirkevalget i 2015 fastsatt at stemmesedlene til menighetsrådsvalget skulle være på hvitt papir, mens stemmesedlene til bispedømmeråds- og kirkemøtevalget skulle være på lyst grønt papir. Kirkerådet er kjent med noen tilfeller hvor prinsippet om hemmelig valg ble utfordret ved at det var ulike fargenyanser på Åpen folkekirkes liste og nominasjonskomiteens liste i enkelte valglokaler. På bakgrunn av erfaringene fra kirkevalget i 2015 foreslo Kirkerådet at en går tilbake til ordningen som var gjeldende i 2011.

4.2.4.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Av de som uttalte seg til spørsmålet, var det et flertall bestående av 33 menighetsråd, ti kirkelige fellesråd, *Agder og Telemark biskop, Agder og Telemark bispedømmeråd* og *Borg bispedømmeråd*, som ga sin tilslutning til forslaget. *Borg bispedømmeråd* presiserer at de støtter dette «under forutsetning av at det er budsjett til det». Åtte menighetsråd og sju kirkelige fellesråd anbefaler at stemmesedlene trykkes opp lokalt.

For nærmere argumentasjon om de enkelte forslagene, vises det til høringsoppsummeringen.

4.2.4.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at høringsinstansene var delt i spørsmålet, men at et flertall gikk inn for at bispedømmerådet skulle overta ansvaret for trykking av stemmesedler ved valg til bispedømmerådet og Kirkemøtet. Argumentene for en slik løsning er at det vil kunne sikre en mer strømlinjeformet utforming og kvalitet på stemmesedlene, som vil kunne sikre at ulike listers stemmesedler vil få samme utforming. Det vil være med å bidra til å sikre at prinsippet om hemmelig valg ivaretas. Et mindretall av høringsinstansene peker samtidig på at en regional trykking av stemmesedlene vil medføre forholdsvis store kostnader i trykking og distribusjon, samtidig som det vil være vanskelig å beregne hvor mange stemmesedler det enkelte sokn vil ha behov for. Det vil kunne medføre at en enten ikke har nok stemmesedler, eller at det er for mange stemmesedler, slik at de må makuleres.

Kirkerådet anser det som et viktig prinsipp at valget gjennomføres på en måte som bidrar til å sikre prinsippet om et hemmelig valg. På bakgrunn av formelle klager og andre tilbakemeldinger, er Kirkerådet kjent med at det i enkelte tilfeller ved kirkevalget i 2015 var trykket på stemmesedler på en måte som utfordret dette prinsippet. Kirkerådet legger samtidig til grunn at det fungerte bra mange andre steder. Kirkerådet har vurdert om det i kan fastsettes at stemmesedlene til menighetsrådsvalg blir trykket opp på farget papir, mens stemmesedlene til bispedømmerådsvalg og Kirkemøtet blir trykket opp på hvitt papir. Da kunne en unngå problemer med ulike fargenyanser på stemmesedler fra ulike valglister. Det er likevel en risiko for at hvitt papir blir gjennomiktig, slik at en kan se hva slags stemme velgeren har valgt. For å sikre at det ikke blir gjennomført valg hvor velgere stiller spørsmålsteget ved om prinsippet om hemmelige valg er overholdt, opprettholder Kirkerådet likevel forslaget, selv om det vil ha noen omkostninger. Det betyr at menighetsrådet vil ha ansvar for å trykke stemmesedler til menighetsrådsvalget, mens bispedømmerådet vil ha ansvaret for å trykke og distribuere stemmesedler til bispedømmeråds- og kirkemøtevalget.

4.2.4.2 Endringer på stemmeseddelen

4.2.4.2.1 Forslag i høringsnotatet

Det foreslås å videreføre ordningen hvor velgeren ved valg til menighetsråd kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme. Videre foreslås det å fastsette at velgeren ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme, og føre på inntil tre navn fra andre lister.

4.2.4.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Velgernes adgang til å endre på stemmesedler må ses i sammenheng med personvalgreglene i avsnitt 2.4. I denne høringsoppsummeringen er tilbakemeldingene til dette punkt gjengitt i avsnitt 2.4. Det vises derfor i hovedsak til dette. I tillegg var det enkelte høringsinstanser som hadde kommentar til at velgerne i menighetsrådsvalg kunne gi en personstemme til tre andre valgbare personer som er bosatt i soknet, uten at disse var forespurt på forhånd.

4.2.4.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslagene knyttet til velgernes adgang til å gjøre endringer på stemmeseddelen ved forholdstallsvalg. Det innebærer at ordningen hvor velgeren ved valg til menighetsråd kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme videreføres. Dette gjøres ved å sette et merke ved kandidatens navn. Velgere kan ved flertallsvalg i et menighetsrådsvalg også gi en personstemme til inntil tre andre valgbare personer som er bosatt i soknet. Videre fastsettes det at velgeren ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme. Det gjøres ved å sette et merke ved kandidatens navn. Ved forholdstallsvalg kan velgeren også gi en personstemme til kandidater på andre valglister. Det gjøres ved å føre disse kandidatnavnene opp på stemmeseddelen. Slik personstemme kan gis til inntil tre kandidater på annen liste.

4.2.5 Mandatfordelingen og kandidatkåringen

4.2.5.1 Forslag i høringsnotatet

Valgoppgjøret ved forholdstallsvalg består av to elementer. Først fordeles mandatene mellom de ulike listene. Deretter kåres kandidatene som ble valgt som medlem og varamedlem fra hver liste. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å videreføre St. Lagués metode ved mandatfordelingen, da denne er benyttet i en modifisert versjon ved andre valg i Norge. Når det gjelder ordningen med listestemmer, er det en ordning som gjelder ved kommunestyrevalg, men ikke fylkestingsvalg eller valg av Stortinget. Det henger sammen med muligheten for å gi såkalte slengere, det vil si at velgeren også kan gi en personstemme til inntil tre kandidater på andre valglister.

Hver stemmeseddel teller like mange listestemmer som det skal velges medlemmer, det vil si sju listestemmer der det er direkte valg. Ved oppføring av navn fra annen valgliste trekkes det fra én listestemme pr. navn på valglisten, mens det legges til én listestemme pr. navn på den andre valglisten. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å videreføre ordningen med listestemmer, som en følge av forslaget om å videreføre muligheten for å gi slengere.

4.2.5.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var få av høringsinstansene som hadde kommentarer til mandatfordelingen og kandidatkåringen ut over det som er behandlet i personvalgreglene. Kirkerådet har i liten grad registrert noen innvendinger ut over det som kom frem i avsnitt 2.4. *Stokka menighetsråd* uttaler imidlertid:

I forslaget til kirkevalgregler heter det i § 14-4 Opptelling av stemmesedler (...) at dersom det på en stemmeseddel er gitt tilleggsstemme til flere enn tre kandidater, tas det kun hensyn til de tre øverste tilleggsstemmene. Det kan hevdes at en slik praksis ikke gir uforholdsmessig fortrinn til noen så lenge

kandidatene står oppført i en prioritert rekkefølge, men det er jo ingen garanti for at denne rekkefølgen svarer til stemmerens prioritering. Ettersom dette er et brudd på valgreglene, bør stemmesedler med flere påførte tilleggsstemmer enn det som er tillatt, forkastes.

Denne uttalelsen får også betydning for kandidatkåringen ved flertallsvalg.

4.2.5.3 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen opprettholder Kirkerådet forslaget om bestemmelser for mandatfordelingen og kandidatkåringen.

Når det gjelder forslaget om at det kun er de tre øverste tilleggsstemmene en tar hensyn til i valgoppgjøret, mens en skal se bort fra andre endringer, viser Kirkerådet til at dette var et ordning som ble vurdert og vedtatt av Kirkemøtet i 2014. I Kirkemøtets behandling var det et flertall på 61 av 116 stemmeberettigede som gikk inn for at der en velger har gitt for mange tilleggsstemmer, så telles de tre øverste og at andre endringer ikke tas hensyn til. Det alternative forslaget var at dersom en stemmeseddel er feil utfylt, teller stemmen som urettet. Etter Kirkerådets vurdering bør denne bestemmelsen ikke endres. Ved at velgerens tre første tilleggsstemmer blir tatt hensyn til, sikrer en at i hvert fall tre av velgerens preferanser blir ivaretatt. Ettersom det er et krav til at listene skal være prioriterte, innebærer det at ved tvil om hva som er velgerens fremste prioriteringer, vil de kandidatene som er prioritert på listen få forrang.

4.3 Nærmere bestemmelser ved flertallsvalg

4.3.1 Innledning

Bestemmelsene om flertallsvalg vil tre inn dersom det kun foreligger én liste ved menighetsrådsvalg eller hvis det foreligger én eller ingen liste ved bispedømmerråds- og kirkemøtevalg, avhengig av hvilket alternativ som blir valgt i avsnitt 2.2.

4.3.2 Nominasjonskomité

4.3.2.1 Nominasjonskomité ved menighetsrådsvalg

4.3.2.1.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å videreføre bestemmelsen om nominasjonskomité ved valg av menighetsråd, med noen språklige justeringer.

4.3.2.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var få høringsinstanser som hadde innvendinger mot dette. *Bamble kirkelige fellesråd* ga uttrykk for støtte til forslaget.

Torshov og Lilleborg menighetsråd uttaler:

Når det gjelder Alternativ 2 i diskusjonen rundt menighetsrådsvalg vil vi utfordre til å se på alternativet de har i Den danske folkekirken hvor det fremgår at dersom det innen en gitt frist i god før den nasjonale valgdagen, AVLYSES menighetsrådsvalget dersom det kun foreligger en godkjent liste

med kandidater, med andre ord et såkalt avtalevalg. I stedet innkalles det til en valgforsamling etter generalforsamlingsmodellen, også i god tid FØR den nasjonale valgdagen, hvor kandidatene presenteres og kandidat kan gjøre rede for sitt engasjement og hva vedkommende kan bidra med. En slik valgforsamling kan også være en god anledning for dialog og utveksling av ideer og å drøfte menighetens strategi for den neste valgperioden. Etter vår vurdering vil dette kunne bidra til å styrke det kirkelige demokratiet blant annet fordi velgerne vil kunne gå til urnene med kunnskap om hvem de velger. Dersom det på valgforsamlingen oppstår en situasjon hvor en gruppering allikevel ønsker å stille en valgliste som alternativ til den godkjente listen, vil det det utløse forholdstallsvalg i den menigheten på den nasjonale valgdagen.

4.3.2.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til innspillet fra Torshov og Lilleborg menighetsråd om å se på hvordan menighetsrådsvalg i Den danske folkekirken foregår. I Den danske folkekirken er hovedregelen i loven at valget avvikles som et urnevalg mellom flere lister, mens det i praksis har utviklet seg til at det nesten alltid blir avholdt som et avtalevalg med én kandidatliste, uten urnevalg.²⁹ Kirkerådet viser til at kirkeloven § 4 fjerde ledd fastsetter at kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre. En ordning med avtalevalg vil ikke være i overensstemmelse med kirkelovens bestemmelse, og det vil derfor ikke være aktuelt å innføre en slik ordning innenfor dagens lovregulering av de kirkelige valg.

Kirkerådet opprettholder derfor forslaget om å videreføre nominasjonskomité og nominasjonsprosessen ved valg av menighetsråd.

4.3.2.2 Nominasjonskomité ved flertallsvalg ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet

4.3.2.2.1 Forslag i høringsnotatet

Når det gjelder nominasjonskomité ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, må det ses i sammenheng med avsnitt 2.2. Alternativet med en videreføring av dagens ordning og alternativet med nominasjonskomité og andre lister med samtidige frister vil begge medføre et behov for en nominasjonskomité. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet i disse tilfeller å videreføre dagens oppnevningprosedyre for nominasjonskomiteen, med noen endringer.

4.3.2.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var få høringsinstanser som uttalte seg om prosedyrene for oppnevning og valg av nominasjonskomité. *Agder og Telemark biskop og Agder og Telemark bispedømmeråd* uttaler:

Her mener vi det bør foreslås noen forbedringer som sikrer en bredere sammensatt nominasjonskomité. Slik det var i 2015, var det nok at 1 av 10 var kvinne, og det var ikke et absolutt krav om ungdomsrepresentasjon.

Problemet med ordningen for valg av nominasjonskomité er at den foregår i hvert prosti uten en samordning. Dermed er det i utgangspunktet vanskelig i

²⁹ Kirkeministeriet (2017): *Menighetsrådsvalg i fremtiden* side 77.

sikre god representasjon av begge kjønn og av unge. Vi støtter derfor at dagens formulering om at «det bør tilstrebes ungdomsrepresentasjon» erstattes med et nytt punkt som sikrer ungdomsrepresentasjon. Det skjer ved at Ungdomsrådet i bispedømmet oppnevner ett medlem og varamedlem av nominasjonskomiteen som er under 30 år.

Dersom det viser seg at det er valgt inn få kvinner eller menn som faste medlemmer av nominasjonskomiteen, bør valgrådet ha fullmakt til å utnevne kvinner/menn som eventuelt er på varaplass i nominasjonskomiteen, til faste medlemmer.

Konklusjon: Det bør innføres strengere regler for representasjon av hvert kjønn i nominasjonskomiteen, f. eks. minst 3 av hvert kjønn. Valgrådet tildeles oppgaven med å forvalte reglene (se over). Vi støtter videre at Ungdomsrådet i bispedømmet oppnevner ett medlem og varamedlem av nominasjonskomiteen som er under 30 år.

Kristiansand kirkelige fellesråd uttaler:

Nominasjonsordningen for valg av bispedømmeråd er demokratisk mangelfull og får uforholdsmessig stor innflytelse til valgkomiteen, samt til interessegrupper som ønsker å stille egne lister.

Sammenlignet med offentlige valg foregår nominasjonsprosesser for valg til kommunestyre, fylkesting og Storting ved at de ulike partiene stiller valglistor forankret i nominasjonsmøter hvor partienes medlemmer deltar i prosessen med å avgjøre endelig kandidatliste.

Ved kirkevalg er det ingen tilsvarende prosess. Det nærmeste man kommer er valg av nominasjonskomite – som kan oppleves som en omstendelig prosess! Denne velges i prostivise møter, hvor det kan møte en representant fra hvert menighetsråd. Når nominasjonskomiteen er valgt (ofte med lav oppslutning om valget) er det i stor grad den som avgjør – på bakgrunn av innspill – hvem som velges til bispedømmeråd – og dermed Kirkemøtet. Menighetsråd kan sende inn forslag på 4 kandidater, men erfaringstall viser at kun en liten andel av menighetene gjør dette. Den demokratiske prosessen etter at nominasjonskomiteen er valgt er svært begrenset. Konsekvens av dette er at kirkens øverste organ, Kirkemøtet, velges på svakt demokratisk grunnlag. Det er svak tilknytning til soknene/grunnplanet.

Kirkevergen i Oslo uttaler:

Før man får en demokratisk struktur på plass, bør det vurderes, for å unngå uheldig maktkonsentrasjon, om det er andre enn bispedømmerådene selv som nedsetter egne nominasjonskomiteer. Dette kunne for eksempel gjøres av folkevalgte i den andre demokratiske linjen.

Sør-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland bispedømmeråd uttaler:

SHBDR og Sør Hålogaland biskop mener at nominasjonskomiteen bør nedsettes av bispedømmerådet etter samråd med menighetsrådene.

4.3.2.2.3 Kirkerådets vurderinger

Det skal innledningsvis presiseres at dette avsnittet primært omtaler nominasjonskomité ved flertallsvalg, det vil si i det tilfelle valget gjennomføres med kun nominasjonskomiteens liste. Noen av vurderingene her vil likevel kunne få betydning for sammensetningen i en eventuell nominasjonskomité ved flertallsvalg, dersom en går inn for alternativ 2) eller 3) i avsnitt 2.4.

Kirkerådet viser til at prosedyrene for å oppnevne en nominasjonskomité ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet er en ordning som ikke har vært gjennom så store endringer gjennom de revisjoner av valgreglene som har vært gjennomført de senere år.

Når det gjelder *Kirkeevergen i Oslo* sin uttalelse, skal Kirkerådet for ordens skyld presisere at det hverken i dagens ordning eller i regelforslaget som var på høring er bispedømmerådene selv som nedsetter egne nominasjonskomiteer, jf. dagens regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet § 2-6 og regelutkastet § 6-4a og § 7-2.

Når det gjelder *Sør-Hålogaland biskop* og *Sør-Hålogaland bispedømmeråd* forslag om at nominasjonskomiteen skal nedsettes av bispedømmerådet, viser Kirkerådet til at nominasjonskomiteen vil kunne ha en viktig rolle i rekruttering av kandidater til valget. Det er etter Kirkerådets vurdering krevende om bispedømmerådet skal få myndighet til å nedsette denne nominasjonskomiteen.

Kirkerådet er enig med *Agder og Telemark biskop* og *Agder og Telemark bispedømmeråd* om at det bør sikres en bredere kjønnsmessig sammensetning og ungdomsrepresentasjon. Kirkerådet foreslår derfor for det første at ungdomsrådet i bispedømmerådet skal oppnevne en representant. For det andre foreslår Kirkerådet at dagens bestemmelse om at «dersom nominasjonskomiteen ikke får representasjon av begge kjønn, anses i stedet det varamedlem (ev. den person) av det motsatte kjønn som har fått prosentvis flest stemmer i et prosti, som valgt» justeres, slik at dette vil gjelde 40 prosent av nominasjonskomiteens medlemmer.

4.3.3 Krav til og behandling av listen

4.3.3.1 Forslag i høringsnotatet

Ved menighetsrådsvalg gjelder kravene til listen og behandlingen av listen tilsvarende som for kravene ved lister ved forholdstallsvalg, se avsnitt 4.2.2.

Ved bispedømmeråds- og kirkemøtevalget gjelder kravene til listen og prosedyrene ved behandlingen av listen tilsvarende som for kravene ved lister ved forholdstallsvalg, se avsnitt 4.2.2, med noen særskilte bestemmelser. Se forslag til § 7-4.

4.3.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Kirkerådet har ikke registrert at noen av høringsinstansene hadde innvendinger til at kravene til listen og behandlingen av listen ved menighetsrådsvalg er tilsvarende som for kravene ved lister ved forholdstallsvalg.

Når det gjelder spørsmålet om nominasjonskomiteens leder skal fungere som listens tillitsvalgte og nominasjonskomiteens medlemmer skal fungere som tillitsutvalg,

vises det til høringsinstansenes tilbakemeldinger i avsnitt 4.2.2.4. Ut over det har ikke Kirkerådet registrert at noen av høringsinstansene hadde innvendinger til dette.

4.3.3.3 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen, opprettholder Kirkerådet forslagene sine når det gjelder kravene til listen og behandlingen av listen ved flertallsvalg ved valg til menighetsråd og bispedømmeråd og Kirkemøtet.

4.3.4 Supplerende nominasjon ved flertallsvalg

4.3.4.1 Supplerende nominasjon ved menighetsrådsvalget

4.3.4.1.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å videreføre ordningen med supplerende nominasjon ved *menighetsrådsvalget*, der det er én liste med et mangelfullt antall kandidater.

4.3.4.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var få av høringsinstansene som hadde innvendinger mot dette forslaget. Nygård menighetsråd uttaler imidlertid «Vi er ikke sikre på at det bør også være mulig med supplerende nominasjon dersom det foreligger bare en liste med mangelfullt antall kandidater».

4.3.4.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om å videreføre ordningen med supplerende nominasjon ved menighetsrådsvalget. Det er et virkemiddel som kan avhjelpe en situasjon hvor det foreligger kun én liste, og denne listen har et mangelfullt antall kandidater.

4.3.4.2 Supplerende nominasjon ved valg ved flertallsvalg ved bispedømmeråds- og kirkemøtevalget

4.3.4.2.1 Forslag i høringsnotatet

Når det gjelder supplerende nominasjon ved *flertallsvalg av bispedømmeråd og Kirkemøtet*, vises det til omtalen av supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 4.2.3. Når bare nominasjonskomiteens liste foreligger ved valget, kan det være hensiktsmessig å videreføre muligheten for at grupper som opplever at de ikke er representert på nominasjonskomiteens liste, kan fremme kandidater gjennom supplerende nominasjon. Det foreslås derfor å videreføre denne muligheten.

4.3.4.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Til forskjell fra supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg, se avsnitt 4.2.3, har Kirkerådet ikke registrert at noen av høringsinstansene har innvendinger til supplerende nominasjon ved flertallsvalg i det tilfelle det er en nominasjonskomité. En del høringsinstanser gir derimot uttrykk for støtte til dette.

4.3.4.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om supplerende nominasjon ved flertallsvalg ved bispedømmeråds- og kirkemøtevalget. For ordens skyld skal det presiseres at det som omtales er i det tilfelle nominasjonskomiteens liste er den eneste foreliggende listen ved valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet. I så tilfelle legger Kirkerådet til grunn at det vil være hensiktsmessig å ha muligheten for andre å fremme andre kandidater enn de som er fremmet av nominasjonskomiteen.

4.3.5 Stemmesedler. Velgernes adgang til å endre på stemmesedler

4.3.5.1 Forslag i høringsnotatet

Det foreslås å videreføre at velgeren ved valg til menighetsråd kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme. Velgere kan ved flertallsvalg i et menighetsrådsvalg også gi en personstemme til inntil tre andre valgbare personer som er bosatt i soknet. Videre foreslås det å videreføre at velgeren ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme. Andre endringer på stemmeseddelen teller ikke med ved valgoppgjøret.

4.3.5.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Dette avsnittet henger sammen med personvalgreglene i avsnitt 2.4. Høringsinstansenes tilbakemeldinger er gjengitt i det avsnittet.

4.3.5.3 Kirkerådets vurderinger

Avhengig av de avklaringene som fattes i avsnittet om personvalgregler i 2.4, opprettholder Kirkerådet forslaget om hvilke endringer som kan gjøres på stemmeseddelen.

4.4 Forhåndsstemmegivningen

4.4.1 Generelt om forhåndsstemmegivningen

4.4.1.1 Forslag i høringsnotatet

Forhåndsstemmegivning har blitt vanligere ved andre valg. Kirkerådet er kjent med tilfeller hvor tilbudet av forhåndsstemmelokaler var mer begrenset enn det man kunne få inntrykk av.

Kirkerådet har vurdert om det bør foreslås endringer i reglene om forhåndsstemmegivning for å forbedre denne. Det vil imidlertid ikke være ressursmessig grunnlag til å innføre løsninger som tilsvarer forhåndsstemmegivning ved alminnelige valg. Å sikre en bemanning til avvikling av forhåndsvalg på tilsvarende nivå som kommunevalgene vil være veldig ressurskrevende.

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å fastsette en ny bestemmelse som i hovedsak viderefører dagens ordning, men hvor reglene er formulert på en måte som gjør det tydeligere at valgstyret skal legge til rette for forhåndsstemmegivning i den grad det er mulig. Det foreslås også å presisere at forhåndsstemmegivningen som et minimum bør kunne skje på minst ett kirkekontor i fellesrådsområdet i ordinær åpningstid. Det vil imidlertid ikke være et absolutt krav, valgstyret (menighetsrådet)

må selv avgjøre hva som er mulig i soknet. For øvrig foreslås det bestemmelser om forhåndsstemmegevingen som i stor grad bygger på valglovens bestemmelser.

4.4.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Mange av høringsinstansene uttaler seg om forhåndsstemmegevingen. Et flertall av høringsinstansene som uttalte seg til spørsmålet gir uttrykk for støtte til intensjonen i Kirkerådets forslag. Flere høringsinstanser gir imidlertid uttrykk for et ønske om noen presiseringer eller endringer i forslaget fra Kirkerådet. Flere høringsinstanser presiserer at det *må* være forhåndsstemmegeving på minimum ett kirkekontor i fellesrådsområdet (kommunen). *Borg bispedømmeråd* støtter Kirkerådets forslag og «understreker at det *skal* kunne skje forhåndsstemmegeving på minst et kirkekontor i åpningstiden».

Møre biskop og *Møre bispedømmeråd* støtter også forslaget og peker samtidig på at utlegging av manntallet og mulighet til forhåndsstemmegeving må sees i sammenheng slik at det faktisk er mulig for medlemmer å sjekke at de er i manntallet og at opplysningene er korrekt.

Nord-Hålogaland biskop og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* «forutsetter at det legges til rette for forhåndsstemmegeving og at dette innebærer mulighet for å forhåndsstemme også på kveldstid, jfr (1).»

Berg menighetsråd mener det skal være mulig å forhåndsstemme ved menighetskontor, i tillegg til alle lokaler der det er mulig å forhåndsstemme ved kommune-, fylkes-, og stortingsvalg.

Karmøy kirkelige fellesråd, som får tilslutning fra noen menighetsråd, uttaler:

Vi støtter at det ikke innføres forhåndsstemming på tilsvarende nivå som kommunevalgene. Dette vil være alt for ressurskrevende, og sånn sett koste mer enn det smaker.

Stokka menighetsråd mener at anledningen til å avgi forhåndsstemme må opprettholdes til tross for de problemene og uregelmessighetene i forhåndsstemmegevingen ved kirkevalgene i 2015 som høringsnotatet omtaler.

Ranheim menighetsråd går inn for at det «bør være mulig å stemme 14 dager i forkant.»

Oslo bispedømmeråd anbefaler en løsning hvor soknene i et prosti samler seg om et felles sted i prostiet som er åpent i forhåndsstemmeperioden. Det uttaler:

Forhåndsstemmingen kan med fordel samles på et eller flere steder i prostiet/fellessrådsområdet, der kontoret er betjent fra 10. august og den daglige åpningstiden tilsvarer normal åpningstid for kontorer som betjener offentligheten (jf. valgreglene §2-11).

Tunsberg biskop og *Tunsberg bispedømmeråd* uttaler:

Tunsberg bispedømmeråd mener reglene for forhåndsstemmegeving må endres slik at kvaliteten på tilbudet blir bedre enn ved valget i 2015. Vi mener valgrådene lokalt må få større frihet og ansvar i forhold til å fastsette tider og steder for forhåndsstemmegeving. Det er også viktig at valgrådene lokalt blir

pålagt en tydelig informasjonsplikt om når og hvor forhåndsstemmegivning er mulig. Vi mener valglovens krav om to stemmemottakere må fastsettes som krav ved både forhåndsstemmegivning og i valglokalet på valgdagen.

Bjørgvin biskop og Bjørgvin bispedømmeråd uttaler:

Førehandsrøystinga tek mykje tid og ressursar på kyrkjekontora. I store kommunar bør det vera rom for at den i hovudsak kan skje på ein eller fleire sentrale stader. Det bør leggjast til rette for at valfunksjonærane på ein enkel måte kan registrera opplysing om veljarane ved å scanna valkortet med ein mobil-app, slik at dei kan bruka tida på veljarkontakt framfor papirarbeid.

Bergen kirkelige fellesråd uttaler:

BKF har erfaring fra at forhåndsstemmegivning til kirkevalget er blitt mer og mer viktig. Det bør gis mulighet til å forhåndsstemme både i den enkelte menighet og på et sentralt kirkekontor (og sannsynlig vis har anledning til å ha en lengre åpningstid.

Høylandet menighetsråd mener man bør etterstrebe å ha et forhåndsvalg så tett opptil alminnelige valg som mulig.

Det teologiske fakultet «støttar at det i reglane blir presisert at det som eit minimum skal gjennomførast førehandsrøysting på minst eitt kyrkjelydskontor i fellesrådsområdet i opningstida» som et absolutt krav.

Åpen folkekirke uttaler at en bør «kunne forhåndsstemme like lenge som ved alminnelige valg.»

Lesja kirkelige råd mener valgstyret sjølv må få avgjøre kva som er mulig å gjennomføre i hvert enkelt sokn.

Nord-Hålogaland bispedømmeråd uttaler:

NHBDR mener det er opp til velger å avgjøre om vedkommende har behov for en ekstra hjelper, uansett grunn. NHBDR mener formuleringen «med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming» derfor må strykes jfr (6)

4.4.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget i høringen, med noen presiseringer. Det presiseres at forhåndsstemmegivning som et minimum *skal* kunne skje på minst ett kirkekontor i fellesrådsområdet i ordinær åpningstid, at det *bør* kunne skje i hvert sokn og at det også bør legges til rette for at forhåndsstemmegivning kan foregå både på dag- og kveldstid, på de institusjoner som geografisk hører til det enkelte sokn og på sentrale møteplasser for unge i regi av menigheten. Kirkerådet opprettholder samtidig at det vil være opp til valgstyret å legge til retter for forhåndsstemmegivningen i den grad det er mulig, slik at valgstyret selv må vurdere hva det har mulighet, ut over minimumskravet nevnt ovenfor.

Kirkerådet forutsetter at valgstyrene følger bestemmelsene om utlegging av manntall og presiserer samtidig at det offentlige ettersynet skal reguleres på en slik måte at den enkelte person kun får kjennskap til opplysninger om seg selv eller om en annen person som en har fått fullmakt fra. Fordi stemmerett ved kirkevalg sier noe om

noens medlemskap i Den norske kirke og dette er en sensitiv personopplysning underlagt lovbestemt taushetsplikt, skal ikke denne informasjonen være offentlig tilgjengelig. Den enkelte person kan derfor kun få kjennskap til opplysninger om seg selv eller om en annen person en har fått fullmakt fra.

Kirkerådet foreslo å videreføre bestemmelsen om at velgere som vil forhåndsstemme i et annet sokn enn der man har stemmerett, må gjøre det innen 1. september i valgåret. Samtidig presiseres det at velgeren selv er ansvarlig for å avgi forhåndsstemme på et tidspunkt som gjør at forhåndsstemmegivningen kommer inn til valgstyret innen valgdagen. Åpen folkekirkens uttalelse om at en bør kunne forhåndsstemme like lenge som ved alminnelige valg, kan tolkes som at høringsinstansen ønsker å utsette fristen for å avgi forhåndsstemme også i annet sokn til siste fredagen før valgdagen. Kirkerådet er kjent med at det, selv med fristen 1. september, var noen eksempler hvor postgangen førte til at stemmesedlene ikke kom valgstyret i hende før fristen ved forrige kirkevalg. For å sikre at det ikke blir mange for sent innkomne stemmegivninger som vil måtte forkastes, foreslår Kirkerådet å opprettholde forslaget til frister i høringsnotatet.

Når det gjelder antall stemmemottakere, viser Kirkerådet til at det er få høringsinstanser som har uttalt seg om dette, men noen har gitt uttrykk for at det må regelfestes at det også for forhåndsstemmegivningen må være minst to stemmemottakere til stede. Argumentasjonen er at det vil kunne hindre valgagitasjon. Kirkerådet viser til at det etter valglovens bestemmelser er fastsatt at det ved forhåndsstemmegivning skal være minst to stemmemottakere til stede, mens Kirkerådet har foreslått et krav om at det skal være minst én stemmemottaker til stede. Kravet til antall stemmemottakere etter valgloven ble innført gjennom en lovendring fra 24. mai 2013, blant annet for å sikre at stemmegivningen foregår forskriftsmessig. Denne endringen skjedde i forbindelse med at stemmegivningene ved forhåndsstemmegivningen godkjennes i det velgeren legger stemmeseddelen sin i urne, ettersom stemmemottakerne ved valg etter valgloven normalt vil ha tilgang til elektronisk valgmanntall og dermed kan godkjenne stemmen der og da. På dette punktet skiller de kirkelige valgene seg fra alminnelige valg, fordi det ved de kirkelige valgene fortsatt må brukes stemmesedelkonvolutt og godkjenning av stemmegivningen i etterkant. Spørsmålet om det også for de kirkelige valgene bør stilles krav om minst to stemmemottakere ved forhåndsstemmegivningen, må ses i sammenheng med valgstyrenes kapasitet til å holde åpne lokaler for forhåndsstemmegivning i perioden. For å sette ting på spissen, vil kravet om to tilstedeværende stemmemottakere kunne bety at antallet forhåndsstemmesteder vil kunne halveres. I en avveining mellom å sikre korrekt valggjennomføring med to stemmemottakere og tilgjengelighet for velgerne, legger Kirkerådet avgjørende vekt på det første. På den bakgrunn foreslår Kirkerådet å fastsette at det skal være et krav om to stemmemottakere også ved forhåndsstemmegivningen ved de kirkelige valg.

Når det gjelder spørsmålet om ekstra hjelp, viser Kirkerådet til at forslaget i høringsnotatet gikk ut på følgende:

Velger som har behov for det, kan selv be stemmemottaker om å få hjelp ved stemmegivningen. Velger med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmemottaker skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt etter § 17-2 annet ledd.

Bestemmelsen bygger på valgloven §§ 8-4 åttende ledd og 9-5 femte ledd. Kirkerådet vil understreke at bakgrunnen for at dette er særskilt regulert på den måten det her er

foreslått, er at dette er en regel som bryter med utgangspunktet om at valgbehandlingen skal skje i «enerom og usett». Hovedregelen er derfor at enhver velger som selv mener å ha behov for det, kan be *stemmemottaker* om å få hjelp ved stemmegivningen. Det innebærer at det i utgangspunktet kun er stemmemottaker som kan bistå velgere som har behov for hjelp. På den måten sikrer en at stemmegivningen skjer ved hjelp av valgets funksjonærer, uten at uvedkommende får anledning til å drive utilbørlig påvirkning på velgeren inne i avlukket.

Bestemmelsens annet punktum er et unntak fra hovedregelen i første punktum. Tilsvarende som i valgloven gjøres det unntak for velgerne med alvorlige psykiske eller fysiske funksjonshemminger. Dette kan for eksempel være velgere som på grunn av funksjonshemminga si har store vansker med å kommunisere med andre personer enn de som har nær kontakt med vedkommende. Departementet har lagt til grunn at dette også vil gjelde for blinde og svaksynte personer.³⁰ Det har også lagt til grunn at

«ein alltid bruke eit visst skjønn ved praktiseringa av denne typen reglar. Dei valansvarlege må sjølv i kvart tilfelle der dette er aktuelt, vurdere om vedkommande veljar har ei alvorleg psykisk eller fysisk funksjonshemming. Ved ein eventuell tvil om vilkåra er oppfylte, bør ein i utgangspunktet la tvilen komme veljaren til gode. Departementet meiner at det vil vere meir uheldig å nekte slik hjelp til ein veljar som har behov for ein eigen hjelpar, enn å tillate at ein veljar som ikkje treng særskild hjelp, får det» (Ot.prp. nr. 44 (2004–2005) side 39).

Kirkerådet mener at dette også er et punkt i reglene hvor det er hensiktsmessig å følge bestemmelsene i valgloven. Kirkerådet opprettholder derfor forslaget sitt på dette punkt.

4.4.2 Internettstemmegivning i perioden for forhåndsstemmegivning

4.4.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet viste til at det hadde vurdert muligheten for å åpne for internettstemmegivning i perioden for forhåndsstemmegivningen. De alminnelige politiske valgene har valgt å ikke gå videre med forsøk med internettvalg etter stortingsvalget i 2013. IT-utvikling vil kunne koste mye. Selv om internettvalg i seg selv ut fra noen perspektiver kan fremstå som hensiktsmessig, er det lite trolig at dette kan prioriteres ut fra et kost-/nytteperspektiv.

Kirkerådet vil i forkant av kirkevalget i 2019 utrede spørsmålet nærmere for å få noen overordnede kostnadsoverslag knyttet til utvikling og implementering av en tilfredsstillende ordning for internettvalg. I denne saken foreslås det kun at valgreglene gir *hjemmel* for at Kirkerådet, dersom Kirkerådet finner det økonomisk forsvarlig, *kan* gi regler om internettstemmegivning i perioden for forhåndsstemmegivning.

4.4.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant høringsinstansene som kommenterte forslaget nevnt ovenfor, var det få høringsinstanser som hadde innvendinger. *Det teologiske fakultet* uttaler:

³⁰ Ot.prp.nr. 44 (2004-2005) side 36–39

Fakultetet støtter elles framlegget om – i forkant av 2019-valet - å greie ut spørsmålet om røysting over internett i perioden for førehandsrøysting. Ei tilfredsstillande løysing for IT-val ville mest truleg kunne ha god verknad på valdeltakinga. Men her må det sjølvsagt òg gjerast økonomiske vurderingar.

Et mindre antall menighetsråd og kirkelige fellesråd (6 høringsinstanser) ga imidlertid uttrykk for at de gikk imot internettstemmegivning. *Åmot kirkelige fellesråd* uttaler:

Åmot kirkelig fellesråd mener at internettstemmegiving i perioden for forhåndsstemmegiving ikke kan tilrådes da dette i liten grad sikrer prinsippet om hemmelig valg. Familiemedlemmer eller i ungdomsgrupper kan lett legge press på hverandre.

Ogna sokneråd uttaler:

Utifra kostnader og budsjett må en ikke på nåværende tidspunkt arbeide med en ordning for internettvalg. Derfor bør heller ikke valgreglene gi noen hjemmel for at det kan åpnes for dette.

Nøtterøy menighetsråd og *Nøtterøy kirkelige fellesråd* oppfordrer også «til å utrede mulighet for internettstemmegivning på valgdagen i tråd med kommune- og fylkestingsvalg».

4.4.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om å kunne gi hjemmel til Kirkerådet for å fastsette bestemmelser som muliggjør at det kan gjennomføres internettstemmegiving i perioden for forhåndsstemmegiving. Spørsmålet må likevel utredes nærmere i lys av en kost-nytte-vurdering.

I forbindelse med *Nøtterøy menighetsråds* og *Nøtterøy kirkelige fellesråds* oppfordring, skal Kirkerådet for ordens skyld peke på at et kjennetegn ved internettstemmegivingen som på forsøksbasis ble gjennomført i alminnelige valg, var at internettstemmegivingen skjedde i perioden for forhåndsstemmegiving og ikke på valgdagen, se blant annet forskrift 19. juni 2013 nr. 669 om forsøk med internettstemmegiving.

4.4.3 Tidligstemming, ambulerende stemming og forhåndsstemmegiving ved Svalbard kirke og Sjømannskirken

4.4.4.1 Forslag i høringsnotatet

Ved alminnelige valg er det adgang til tidligstemmegiving i tidsrommet 1. juli til 9. august. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet ikke å åpne for tidligstemmegiving ved kirkevalget, da det vil kunne medføre praktiske problemer siden det er så tidlig i valggjennomføringen.

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å fastsette regler som åpner opp for at valgstyret kan gjennomføre ambulerende stemmegiving, dersom valgstyret ønsker det og har ressurser til å gjennomføre slik stemmegiving. Se forslag til § 8-3 tredje ledd.

Til slutt foreslo Kirkerådet å vedta regler som gir Kirkerådet hjemmel til å gi særskilte regler for forhåndsstemmegivning ved Svalbard kirke og Sjømannskirken.

4.4.4.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Kirkerådet har registrert få innvendinger fra høringsinstansene til at det ikke åpnes opp for tidligstemmegivning ved kirkevalget, slik det gjøres ved alminnelige valg. *Vestvågøy kirkelige fellesråd* går imidlertid inn for at forhåndsstemmegivninga bør starte 01.08. *Nøtterøy menighetsråd* og *Nøtterøy kirkelige fellesråd* støtter Kirkerådets vurdering og uttaler: «Erfaringsmessig så er ikke alt av materiale klart for stemmegivning før denne dato [10. august], i tillegg til at kontoret er lavt bemannet ift ferieavvikling».

Blant høringsinstansene som kommenterte spørsmålet om ambulerende stemmegivning, var det bred oppslutning til forslaget. Noen høringsinstanser kom med noen anbefalinger til presiseringer. *Lillehammer kirkelige fellesråd*, *Vingrom menighetsråd*, *Nore Ål menighetsråd* og *Søre Ål menighetsråd* ga uttrykk for at det bør gjennomføres ambulerende stemmegivning. *Oslo bispedømmeråd* foreslo også følgende presisering:

Forhåndsstemming i private hjem bør også reguleres, enten i regelverket eller valghåndboka. Blant annet bør det presiseres at det skal være to personer til stede i tillegg til velgeren når stemmen skal avgis, dette for å sikre at det ikke blir utøvet valgagitasjon.

Blant høringsinstansene som kommenterte spørsmålet om å gi hjemmel til Kirkerådet til å gi særskilte regler for forhåndsstemmegivning ved Svalbard kirke og Sjømannskirken, var det bred oppslutning til forslaget.

4.4.4.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslagene om ikke å åpne for tidligstemmegivning ved kirkevalget, å gjøre det valgfritt for valgstyrene å tilrettelegge for ambulerende stemmegivning, samt gi hjemmel til Kirkerådet til å gi særskilte regler for forhåndsstemmegivning ved Svalbard kirke og Sjømannskirken.

Når det gjelder forslaget om å presisere at det skal være to personer til stede i tillegg til velgeren når stemmen avgis, vil det kunne være et spørsmål om ressurser lokalt. Kirkerådet støtter likevel forslaget om at det må være to stemmemottakere til stede når velgeren avgir stemmen, da Kirkerådet mener det er viktig å unngå valgagitasjon ved gjennomføringen av valget.

4.5 Tidspunkt og sted for valg. Stemmegivningen på valgtinget

4.5.1 Tidspunkt og sted for valg

4.5.1.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å videreføre det materielle innholdet i bestemmelsene, men med noen språklige endringer, se forslag til § 10-1. Når det gjelder bestemmelsen om at «dersom valggjennomføringen i et sokn ikke uten uforholdsmessige vanskeligheter kan oppfylle kravene til tid og sted for stemmegivningen, kan bispedømmerådet innvilge dispensasjon fra kravene» er dagens frist for å søke om dispensasjon fastsatt til 1. mars i valgåret. Erfaringene fra kirkevalget i 2015 tilsier at det kan være behov for en slik saksbehandling også senere i valgrådet. De kommunale stemmekretsene, som skal benyttes ved gjennomføringen av de kirkelige valg, fastsettes innen 31. mars i valgåret. Fristen på 1. mars vil derfor kunne være for tidlig. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet i stedet å sette fristen for å søke om dispensasjon til 15. mai³¹ i valgåret.

4.5.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Ettersom tid og sted for valget er lovregulert og dermed faller utenfor denne sakens ramme, er det ikke mange høringsinstanser som har uttalt seg til spørsmål om tid og sted for valget. Disse deler seg mellom høringsinstanser som støtter dagens gjeldende ordning, høringsinstanser som tar til orde for et prinsipielt skille og andre som igjen peker på praktiske utfordringer med at tiden og stedet for valget er samordnet med alminnelige valg.

Det er en del høringsinstanser som har valgt å gi uttrykk for sitt primære standpunkt om at kirkevalg ikke bør holdes samtidig med, og i umiddelbar nærhet til, alminnelige valg.

4.5.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at Stortinget – med Kirkemøtets tilslutning – har lovfestet at de kirkelige valg skal holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre. En eventuell endring av dette krever endringer i kirke-loven og ligger utenfor denne sakens ramme.

Kirkerådet opprettholder derfor forslaget om tid og sted for valg, herunder muligheten til å gi dispensasjon til 15. mai i valgåret i særlige tilfeller som faller inn under forslaget til § 9-2 tredje ledd.

³¹ I høringsnotatet på side 71 er fristen foreslått til 1. mai, mens fristen i regelutkastet § 9-2 tredje ledd er 15. mai. Her er det en inkurie. Riktig dato for fristen er regelutkastets.

4.5.2 Stemmegivningen på valgtinget

4.5.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet ser behov for å stramme inn kravet om hemmelige valg. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet derfor følgende nye bestemmelse etter mønster fra valgloven § 9-5 som slår fast at

Velgeren skal i enerom og usett brette sammen stemmeseddelen slik at det ikke er synlig hvilken valgliste velgeren stemmer på. Velgeren leverer stemmeseddelen til stemmestyret, som stempler den med et offisielt stempel. Velgeren legger selv stemmeseddelen ned i en urne.

Når det gjelder legitimasjonsplikt, foreslo Kirkerådet å benytte samme krav som valgloven benytter seg av. Når det gjelder valgagitasjon, foreslås det tilsvarende i hovedsak å benytte valglovens bestemmelse tilsvarende. Det vil bli gitt utfyllende informasjon om valgagitasjon, legitimasjonsplikt og hemmelige valg i Kirkerådets valghåndbok og i opplæring av medarbeidere. For øvrig foreslo Kirkerådet å videreføre gjeldende rett, men med noen språklige forenklinger.

4.5.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant de høringsinstansene som uttaler seg om Kirkerådets forslag om å stramme inn kravet om hemmelig valg, er det bred oppslutning om dette. Flere høringsinstanser gir også uttrykk for at valgopplæring og tiltak for å hindre valgagitasjon er veldig viktig.

Enkelte høringsinstanser har imidlertid noen presiseringer eller tilleggs kommentarer. *Agder og Telemark bispedømmeråd* uttaler:

Hemmelig valg: Videre støtter vi tiltak som kan sikre hemmelig valg. Kirkerådets forslag til nye regler der det heter at velgeren usett skal velge stemmeseddel i «enerom», kan imidlertid blir krevde å gjennomføre i praksis.
Konklusjon: Vi foreslår derfor at uttrykket «i eget avlukke» brukes i stedet for «enerom».

Tromsø kirkelige fellesråd uttaler:

Tromsø kommune samordner som alle steder valgene i kommunen. Vi har bedt om at også våre valgfunksjoner kan bli ivaretatt av kommunen, så som bestilling av mat, lokaler, valgavlukker mm. Det siste er imidlertid en kostbar sak og vi har fått pris på ca. 7000.-pr avlukke. Totalt vil det være bruk for ca. 25 avlukker. Vi ønsker en prinsippavklaring mht. funksjon og bruk av slike avlukker.

4.5.2.3 Kirkerådets vurderinger

Når det gjelder Agder og Telemark bispedømmeråds forslag om å benytte «i eget avlukke» i stedet for «enerom», viser Kirkerådet til at valgloven § 9-5 tredje ledd benytter begrepet «i enerom og usett», akkurat som Kirkerådets forslag. Dersom velgeren avgir stemme i et eget stemmeavlukke vil vedkommende være dekket av begrepet «i enerom».

På bakgrunn av høringen opprettholder Kirkerådet forslaget om å stramme inn reglene for hemmelige valg. Kirkerådet understreker at valglokalene ikke nødvendigvis må ha et eget stemmeavlukke for velgerne, så lenge det er innredet slik at velgeren i "enerom og usett" kan brette sammen stemmeseddelen slik at det ikke er synlig hvilken valgliste velgeren stemmer på.

Kirkerådet opprettholder også forslagene om bestemmelser om legitimasjonsplikt og valgagitasjon.

Del 5: Valg av andre medlemmer til bispedømmerrådet og Kirkemøtet

5.1 Valg av prest til bispedømmerråd og Kirkemøtet og valg av lek kirkelig tilsatt til bispedømmerråd og Kirkemøtet

5.1.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet i hovedsak å videreføre bestemmelsene om valg av prest og lek kirkelig tilsatt til bispedømmerråd og Kirkemøtet, med noen språklige justeringer. I tillegg foreslås det å fastsette at velgeren vil kunne gi stemme til én kandidat i valget, slik at velgeren vil kunne gi uttrykk for hvilken kandidat den ønsker mest at blir innvalgt. For øvrig vises det til avsnittene om stemmerett og valgbarhet.

5.1.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Flere av høringsinstansene er kritiske til forslaget om at prestene og leke kirkelige tilsatte bare skal gi stemme på én kandidat. *Stavanger bispedømmerråd* uttaler:

Stavanger bispedømmerråd mener velgerne ved valg av prest og lek kirkelig tilsatt bør få anledning til å markere mer enn en preferanse. Valget bør avvikles ved at hver velger markerer i hvilken rekkefølge de vil prioritere inntil tre kandidater. Kandidaten som prioriteres først får tre stemmepoeng, neste kandidat to og tredje kandidat ett poeng. Førstevalget gis nr. 1.

Kirkerådet foreslår at prester og lek kirkelig tilsatte kun skal gi stemme til én av fem kandidater, mot to i dag. Dette vil gi tydeligere uttrykk for velgerens preferanse. Noen velgere som har en klar preferanse vil kunne oppleve det problematisk å måtte gi en stemme til, uten å differensiere.

Samtidig vil også begrensningen til én stemme kunne bli problematisk for velgere som ønsker å bruke muligheten til å støtte mer enn en kandidat.

I tillegg vil også en begrensning til én stemme pr. velger kunne slå uheldig ut på en annen måte. Sett at flere kandidater i valget har relativt lik profil, og at et klart flertall av velgerne ønsker en av disse. Dersom disse velgerne sprer sine stemmer jevnt på disse kandidatene, vil det kunne skje at en annen kandidat, som ikke har et flertall bak seg, likevel vinner valget. Denne risikoen er større dersom velgerne bare kan gi uttrykk for en preferanse.

Det vil derfor være viktig for valgresultatets representativitet at velgerne får anledning til å markere flere preferanser.

Lyngdal kirkelige fellesråd, Hægebostad kirkelige fellesråd, Bygland kirkelige fellesråd, Eiken sokneråd, Evje og Hornes sokneråd, Hægebostad menighetsråd, Lyngdal menighetsråd, Iveland sokneråd og Tjensvoll sokneråd, her representert ved Hægebostad menighetsråds uttalelse, går inn for at velgerne kan stemme på to kandidater:

Hægebostad menighetsråd mener at en ordning hvor leke kirkelig tilsatte og prester kun skal stemme på 1 kandidat vil medfører stor risiko for at den valgte kandidaten ikke har en bred nok andel velgere bak seg. Dagens ordning bør videreføres slik at den valgte kandidaten representerer en så stor andel av velgerne som mulig.

Presteforeningen uttaler:

Presteforeningen mener det bør innføres preferansevalg ved valg av prest (og lek kirkelig tilsatt) til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Presteforeningen mener preferansevalg best vil sikre sakssvarende representasjon av prestene. Å redusere prestenes stemmegivning til å stemme på 1 kandidat, vil medføre at prestenes representant i teorien kan ha så lite som 20 prosent pluss 1 stemme bak seg. Preferansevalg vil kunne sikre at den valgte representanten har en større andel av velgere bak seg, og dermed bedre representerer gruppen samlet sett.

Også *Bjergvin biskop* og *Bjergvin bispedømmeråd* går inn for preferansevalg ved valget av prester og leke kirkelige tilsatte:

Kyrkjerådet legg opp til at det skal vera vanleg fleirtalsval der den kandidaten som får flest røyster, blir vald. Det kan berre røystast på ein kandidat. Ved slike personval er preferanseval den beste metoden for å velja den kandidaten som har størst votum. Veljarane kan då setja eit tal framfor ein eller fleire kandidatar for å visa sine preferansar.

Vedtak:

Bjergvin bispedømmeråd ønskjer at det skal brukast preferanseval ved val av geistleg kandidat, og lek kyrkjeleg tilsett kandidat.

Fagforbundet teOLOgene uttaler:

4. Valg av prestenes representant til bispedømmeråd: Her må det utredes nærmere om prester ansatt i «private» stillinger (i motsetning til tidligere offentlig, det vil si ansatt av menighet, fellesråd og bispedømme) skal stemme på prestenes representant eller på leke medlemmer. En bredere utredning av bispedømmerådernes sammensetning og hvem som skal ha stemme på hvilke grupper bør gjøres snart. Blant forslag som bør utredes nærmere er hvorvidt det skal være tre normalgrupper (leke, geistlig, lek ansatt) eller om det kun skulle være én gruppe som alle kan stille til valg i, eller om ordinerte prester (og vigslede medarbeidere) skal kunne stille som kandidat som leke medlemmer av bispedømmerådene.

5. Et hensyn som burde utredes er hvorvidt den geistlige representanten og den lek ansatte burde hatt en personlig vara eller bli valgt etter liste for å sikre bedre samsvar av kirkepolitisk program. Nå har vi flere eksempler på at det blir linjeskifte ettersom om det er fast eller vara som møter. En annen måte å sørge for det samme kan være å la prester og leke kirkelige tilsatte stemme på inntil to kandidater til bispedømmerådet. Dette kan gi større sjanse for å

hindre at en vara stemmer motsatt av den som har fast sete i bispedømmerådet. (gjelder 5.1 og 5.2), og ligner sikkerheten listevalget representerer.

Andre høringsinstanser, blant annet *Agder og Telemark biskop, Agder og Telemark bispedømmeråd, Borg bispedømmeråd* og *Bergen kirkelige fellesråd*, gir støtte til forslaget om at prestene og leke kirkelige tilsatte skal stemme på bare én kandidat.

Tunsberg bispedømmeråd viste til at valgrådet i Tunsberg bispedømme ved valget i 2015 fikk en konvolutt med stemmesedler en uke etter valgdagen, men som var poststemplet på valgdagen:

Tunsberg bispedømmeråd mener det er behov for endring i forhold til frist for innsending av stemmesedler for henholdsvis prest og lek kirkelig tilsatt. Vi mener at stemmeseddelen må være valgrådet i bispedømmet **i hende innen valgdagen**. Stemmeseddelen bør også kunne sendes inn elektronisk som pdf-vedlegg til e-post. Det bør bare stå ett navn på stemmeseddelen.

Nord-Hålogaland biskop, Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd, Møre biskop uttaler:

§§10-1 (6), 10-2 (4c), 11-1 (6), 11-2(4c)

Uavhengig av hvilken liste en velger kan stemme på (lek medlem, prest, samisk eller lek kirkelig tilsatt), forutsetter Møre biskop at kandidatene svarer på de samme spørsmål da de skal velges til det samme organ. At hver nominasjonskomité skal utarbeide egne spørsmål, mener vi at er uheldig.

Nord-Hålogaland bispedømmeråd uttaler:

§§10-2 (7) og 11-2 (7)

NHBDR mener det er nødvendig med en nærmere klargjøring av hva som er en plausibel grunn for å søke om fritak.

Av de høringsinstansene som har uttalt seg til spørsmål om kjønn og likestilling, går 14 inn for å videreføre dagens krav i reglene, mens sju høringsinstanser mener det bør fastsettes tilsvarende krav til kjønnsrepresentasjon også for listeforslag ved valg av prester og leke kirkelige tilsatte.

5.1.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet har merket seg at flere av høringsinstansene var kritiske til forslaget om at prest og lek kirkelig tilsatt. Kirkerådet har derfor vurdert spørsmålet på nytt. Kirkerådet trekker forslaget om at velgerne ved dette valget kun skal avgi stemme på én kandidat. Da står en igjen med fire muligheter, 1) å videreføre dagens ordning, 2) innføre preferansevalg, 3) gjennomføre ordningen som er foreslått av Stavanger bispedømmeråd eller 4) etablere prosedyrer for en form for flertallsvalg med flere lister ved valg av prest og lek kirkelig tilsatte, som foreslått av Fagforbundet teOLOGene.

1) Videreføring av dagens ordning

Dagens ordning innebærer at velgeren vil kunne avgi stemme på inntil to av kandidatene. Den som har mottatt flest stemmer, kåres som vinner. Den som har nest flest stemmer, kåres som varamedlem.

2) Preferansevalg

I denne ordningen vil velgeren rangere kandidatene i den rekkefølgen hun eller han ønsker at de skal velges. Både velgernes første-, andre-, tredje-, fjerde- og femtepreferanse kan spille en rolle i det endelige valgoppgjøret. Ordningen er lett for velgerne som avgir stemme, men har en komplisert opptelling.³² Preferansevalg har den fordel at mindretall blir representert på en god måte. Ordningen ble prøvd ut ved kirkevalgene i 2009 og 2011. En av utfordringene med preferansevalg er at det kan være vanskelig for velgerne å få nok informasjon om kandidatene til å kunne danne seg en preferanse om hvem de ønsker valgt. Ved valg av prester og leke kirkelige tilsatte er det grunn til å tro at velgerne vil kunne ha lettere mulighet til å danne seg en mening om dette enn leke velgere vil ha, ettersom velgerne i disse særskilte valgene tilhører prestskapet og/eller gruppen av kirkelige tilsatte. Ordningen medfører et noe komplisert valgoppgjør å administrere.

3) Prioritering av inntil tre kandidater

Hver velger markerer i hvilken rekkefølge de vil prioritere inntil tre kandidater. Kandidaten som prioriteres først får tre stemmepoeng, neste kandidat to og tredje kandidat ett poeng. Denne ordningen vil bidra til at velgerne kan gi uttrykk for førstepreferanse, andreferanse og tredjepreferanse, samtidig som valgoppgjøret er lettere å administrere enn ved preferansevalg.

4) Flertallsvalg med flere lister

Denne ordningen innebærer at tre eller flere kandidater kan gå sammen om å lage en liste, hvor kandidatene på listen vil kunne stå samlet om et kirkepolitisk program. En slik ordning vil innebære at vinneren tar alt. Så lenge listen har stemmene fra et simpelt flertall av velgerne, vil listen da få innvalgt både det faste medlemmet, 1. varamedlem og 2. varamedlem. Ordningen vil sikre at det ikke blir kirkepolitiske linjeskifter dersom varamedlemmet møter eller dersom det valgte medlemmet trer endelig ut av rådet.

Kirkerådet opprettholder vurderingen av at dagens ordning ikke er den beste måten å velge kandidater på, og går inn for å gjeninnføre preferansevalg ved valg av prest og lek kirkelig tilsatt til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

³² Følgende bestemmelser ville kunne være aktuelle:

Ved preferansevalg er den kandidat valgt som har fått flere førstestemmer enn halvparten av de godkjente stemmesedler.

Har ingen kandidat fått et tilstrekkelig antall førstestemmer, strykes den kandidat som har færrest førstestemmer, og på de stemmesedler hvor den strøkne sto først, skal det telles opp hvem som har kommet frem på førsteplass. Dette regnes som førstestemmer som kommer i tillegg til førstestemmene fra første opptelling. Dette pågår til en kandidat er valgt etter 1. ledd. Har to eller flere kandidater samme antall førstestemmer, avgjøres det ved loddtrekning hvem som skal strykes.

Deretter går det fram på samme måte ved valg av 2 varamedlemmer.

Bestemmelsene over var en del av de *særskilte regler for kirkelige valg 2011* VI. § 1-7 annet til tredje ledd og VII. § 1-7 annet til tredje ledd.

Når det gjelder frister, innebærer forslaget at det blir presisert i reglene at velgeren er selv ansvarlig for å avgi stemme på et tidspunkt som gjør at stemmen kommer inn til valgrådet innen valgdagen for direkte valg av leke medlemmer. Det betyr at dersom stemmegivninger kommer inn til valgrådet etter valgdagen for direkte valg på leke medlemmer, vil disse forkastes som for sent innkomne stemmer.

Når det gjelder rett til fritak ved valg av prest og lek kirkelig tilsatt til bispedømmeråd og Kirkemøtet, vil disse også være dekket av forslaget til § 3-8 annet ledd. Samme vurderinger som er gjort rede for i avsnitt 3.3.6 vil derfor gjøre seg gjeldende knyttet til dette.

På bakgrunn av innspill fra høringsinstansene foreslår Kirkerådet også at det fastsettes et krav om at minst 40 prosent av de fem kandidatene på kandidatlisten må være av hvert kjønn.

5.2 Valg av døvemenighetenes representant til bispedømmeråd og Kirkemøtet

5.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet viste i høringsnotatet til at nominasjonskomiteen ved valg av døves representant ikke klarte å fremme en fullstendig kandidatliste ved kirkevalget i 2015. Det ble avgitt 22 stemmer i valget. Sju stemmer ble forkastet.

Etter Kirkerådets vurdering tilsier erfaringene fra de siste kirkevalgene at det er behov for å gjøre noen grep for å styrke valget av døvemenighetenes representant. Det er særlig tre momenter som bør vurderes i reglene for dette valget; 1) spørsmålet om direkte valg eller indirekte valg, 2) nominasjonsorgan og 3) antall kandidater. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet at valget gjennomføres som et direkte valg i stedet for indirekte valg og at de leke medlemmene av Døvekirkenes fellestråd opptrer som nominasjonskomité for valget. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet videre at antallet på fem kandidater videreføres for å sikre at det blir et reelt valg.

5.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant høringsinstansene som kommenterte forslagene omtalt ovenfor, var det bred oppslutning om at valget skal gjennomføres som et direkte valg, at de leke medlemmene av Døvekirkenes fellestråd opptrer som nominasjonskomité for valget og at antallet på fem kandidater videreføres.

Døvekirkenes fellestråd og Døveprosten gir i sin fellesuttalelse støtte til at «døvekirkenes representanter til Oslo bispedømmeråd og Kirkemøtet skal velges i et direkte valg analogt til valget av de andre leke medlemmene» og uttaler videre at «det er godt at forslaget legger opp til at alle registrerte medlemmer i Døvekirken i valgaldere nå skal kunne være med i valget». Videre uttaler de:

Vi støtter også forslaget om at de leke medlemmene i døvekirkenes fellestråd skal fungere som nominasjonskomite og at det skal være mulig å nominere medlemmer av fellestrådet til valget. Dette er nødvendig fordi døve er en språklig og kulturell minoritet med et lite miljø.

(...)

I motsetning til vanlige fellesråd har ansatte i Døvekirken en egen fast representant i fellesrådet. Det bør presiseres at denne representanten ikke blir en del av nominasjonskomiteen. Dette tenkes som en analogi til Døveprosten som heller ikke skal være medlem av nominasjonskomiteen fordi den er med på å velge en annen representant.

(...)

Skal man kunne finne fem gode kandidater kan det bli behov for å nominere medlemmer av fellesrådet. Å finne 5 gode kandidater kan være en utfordring, men vir tror at vi skal mestre den samtidig gir dette tallet mulighet for å ha begge kjønn, ungdommen og de ulike menighetene godt representert på listen.

Oslo bispedømmeråd støtter også forslagene. Enkelte høringsinstanser ga også andre tilbakemeldinger på den foreslåtte ordningen for valg av døvemenighetenes representant. *Oslo bispedømmeråd* ga uttrykk for at det ønskes at det skal åpnes opp for supplerende nominasjon. *Døvekirkenes fellesråd* og *Døveprosten* uttalte:

Uttrykket «distrikt» i §12-2 (2) bør byttes ut med «døvemenigheter».

Uttrykket «Døvedistrikt» som tilsvarte «prestegjeld» gikk ut i sammenheng med implementeringen av de nye tjenesteordningene for prestene. Etter etableringen av flere døvemenigheter og avgrensingen av deres områder er «distrikt» ute av bruk.

Døvekirkenes fellesråd, Døveprosten og Oslo bispedømmeråd uttalte seg også om det bør være én eller flere representanter fra døvemenighetene til Oslo bispedømmeråd eller flere. *Døvekirkenes fellesråd* og *Døveprosten* uttaler:

Forslaget baserer seg på at det fortsatt bare er en representant for Døvemenighetene. Det er flere som bruker norsk tegnspråk daglig enn de tre samiske språk til sammen. Dette gjelder både for samfunnet og for kirken. Samtidig har samene tre representanter i kirkemøtet, mens døvekirken bare har en representant. Både antall menigheter, antall gudstjenester og oppmøte til gudstjenestene er nesten doblet de siste årene. Vi ber derfor om å endre forslaget slikt at døvemenighetene får 2 representanter i Oslo bispedømmeråd. Det vil da også gi et bedre samsvar med kravet om 5 kandidater.

Oslo bispedømmeråd uttaler:

Oslo bispedømmeråd ønsker å opprettholde ordningen med én representant fra Døvekirken i Oslo bispedømmeråd, men foreslår at også Døvekirkenes vararepresentant i bispedømmerådet får møte-, tale- og forslagsrett på Kirkemøtet.

5.2.3 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen, opprettholder Kirkerådet forslagene i høringsnotatet om valget skal gjennomføres som et direkte valg, at de leke medlemmene av Døvekirkenes fellesråd opptrer som nominasjonskomité for valget og at antallet på

fem kandidater videreføres. Kirkerådet er enig i at uttrykket «distrikt» bør erstattes med «døvemenigheter» i § 12-2 annet ledd. Videre støtter Kirkerådet at det også for valg av døvemenighetenes representant bør åpnes opp for supplerende nominasjon, slik at stemmeberettigede medlemmer av døvemenighetene har anledning til å fremme kandidater også på annet vis enn gjennom nominasjonskomiteens arbeid.

Når det gjelder forslaget fra *Døvekirkenes fellesråd* og *Døveprosten* viser Kirkerådet til at kirkeloven § 23 første ledd bokstav f) fastsetter at en representant fra døvemenighetene skal være medlem i Oslo bispedømmeråd. Med den gjeldende kirkeloven er det ikke anledning til å utvide antallet representanter fra døvemenighetene, uten at Stortinget endrer loven. Det vises i denne sammenheng til avsnitt 1.2 om det rettslige grunnlaget for endringer i kirkevalgreglene. Spørsmålet vil likevel kunne være aktuelt å ta med i vurderingen av Kirkemøtets sammensetning i den fremtidige kirkeordning.

Når det gjelder forslaget fra *Oslo bispedømmeråd* om at døvemenighetenes vararepresentant i bispedømmerådet får møte-, tale- og forslagsrett på Kirkemøtet, er det lettere å imøtekomme. Det vil kreve endringer i Kirkemøtets forretningsorden § 1-4, noe som krever et 2/3 flertall i Kirkemøtet. Da det er foreslått at det skal være to varamedlemmer for døvemenighetenes representant, må det presiseres at det er snakk om *første* varamedlem. Forslaget vil medføre at det blir et fellesskap på to personer fra døvemenighetene på Kirkemøtet, noe som vil kunne gjøre at døvemenighetene blir mer synlige og bedre representert på Kirkemøtet.

5.3 Valg av samiske representanter til bispedømmeråd og Kirkemøtet

Samisk kirkeråd har vinteren 2016–2017 gjennomført en høring om samisk kirkelig valg møte som blant annet dreier seg om valg av samiske representanter til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Kirkerådet har en sak til behandling 13.–15. september 2017 om ordning for samisk kirkelig valg møte, jf. sak KR 34/17. Til Kirkerådets andre gangs behandling av kirkevalgreglene vil eventuelle momenter fra saken om samiske kirkelig valg møte innarbeides i reglene.

Del 6: Felles bestemmelser

6.1 Prøving av stemmegivninger og stemmesedler, opptelling, protokollering, m.m.

6.1.1 Godkjenning av stemmegivning

6.1.1.1 Forslag i høringsnotatet

I den statlige valglovgivningen skilles det mellom prøving av *stemmegivning* og prøving av *stemmesedler*. En godkjenning av stemmegivningen dreier seg om velgeren har adgang til å stemme, blant annet ut fra at velgeren er innført i manntallet eller har avgitt stemme tidligere. Valgloven har egne pedagogiske bestemmelser om godkjenning av stemmegivning i §§ 10-1, 10-1a og 10-2. Det kirkelige valgregelverkets bestemmelser om hva som skal til for å godkjenne stemmegivninger bør etter Kirkerådets oppfatning revideres etter mønster fra

valgloven. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å gjøre dette i reglens §§ 14-1,14-2 og 14-3.

6.1.1.2 Tilbakemeldinger fra høringsinstansene

Blant de høringsinstanser som uttalte seg til forslaget om nye regler for godkjenning av stemmegivning, var det bred oppslutning.

6.1.1.3 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen, opprettholder Kirkerådet forslaget ovenfor.

6.1.2 Godkjenning av stemmeseddel

6.1.2.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet viste i høringsnotatet til at det så behov for at reglene tydeliggjøres slik at dette blir litt lettere tilgjengelig enn tidligere. Valgloven har en egen pedagogisk bestemmelse om godkjenning av stemmesedler i § 10-3. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet en egen paragraf i valgreglene som bygger på denne, se forslag til § 14-3.

6.1.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Blant de høringsinstanser som uttaler seg til forslaget om nye regler for godkjenning av stemmeseddel, er det bred oppslutning. *Bamble kirkelige fellesråd* uttalte:

Støtter forslaget om en egen paragraf i valgreglene vedr godkjenning av stemmeseddel. Dette for å lette tilgjengeligheten i et komplisert regelverk.

6.1.2.3 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen, opprettholder Kirkerådet forslaget ovenfor.

6.1.3 Opptellingsprosedyrer

6.1.3.1 Forslag i høringsnotatet

Ved valg til kommunestyre, fylkesting og Storting er det lovbestemmelser om foreløpig opptelling og endelig opptelling. Også Svenska kyrkan skiller mellom en foreløpig opptelling og endelig opptelling. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet en endring i reglene der foreløpig og endelig opptelling tas inn, men at det gjennomføres i praksis på litt ulik måte ut fra valgformen.

På grunn av at det kan ta tid å få sendt inn stemmesedlene til valgrådet til opptelling av direkte valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, er det i gjeldende regler lagt opp til at opptellingen skal skje innen ti dager fra valgdagen. En mulig ordning her kan være at valgstyrene i menighetene – i de tilfeller det er forholdstallsvalg – får i oppgave å telle opp antallet stemmer hver liste har mottatt i valget av bispedømmeråd og Kirkemøtet og rapportere dette inn til valgrådet innen kl. 12 på dagen etter valgdagen. Valgrådet vil på bakgrunn av dette kunne foreta et foreløpig valgoppgjør og rapportere et foreløpig resultat av fordelingen av mandater mellom de ulike

listene. Det bør også telles over hvor mange av hver stemmeseddel som er rettet og hvor mange som er urettet. Dette gir et visst bilde av hvor stor usikkerhet det er knyttet til den foreløpige opptellingen.

Denne endringen innebærer ikke store forskjeller for valgstyrene, da disse allerede i dag skal telle opp antallet stemmesedler og rapportere inn tallene for å avdekke valgdeltakelsen. Forskjellen blir at de teller opp hver liste for seg i stedet for at de teller listene samlet.

Foreløpig opptelling av menighetsrådsvalg der det er forholdstallsvalg, gjøres på samme måte som foreløpig opptelling ved forholdstallsvalg til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Dersom valg gjennomføres som flertallsvalg, må også personstemmer telles to ganger. Dette betyr at det ved menighetsrådsvalgene er nødvendig at personstemmene også telles ved den foreløpige opptellingen. Ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet skal valgstyrene uansett bare telle opp antall stemmesedler, fordelt på rettede og urettede stemmesedler. Dette betyr at valgrådet må telle personstemmene to ganger når endelig opptelling skal gjøres. Se forslag til § 14-4.

Kirkerådet foreslo også å gi hjemmel til Kirkerådet til å fravike bestemmelser om opptellingsprosedyrer for å åpne opp for elektronisk opptelling, dersom dette kan forsvares ut fra en kost-nytte-vurdering.

6.1.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var få høringsinstanser som uttalte seg til dette spørsmålet. Blant de som uttalte seg, var det et lite flertall som støttet Kirkerådets forslag. Det gjelder 20 menighetsråd, tre kirkelige fellesråd, *Agder og Telemark biskop* og *Agder og Telemark bispedømmeråd*. *Agder og Telemark biskop* og *Agder og Telemark bispedømmeråd* uttaler:

Foreløpig opptelling av BDR-valget i menighetenes valgstyrene. Resultatet offentliggjøres dagen etter valget. Her teller man antall stemmer til hver liste og rettede/urettede, men ikke personstemmer.

Konklusjon: Vi støtter denne regelendringen ved forholdstallsvalg. Velgerne er fra andre valg vant til å få vite resultatet dagen etter valget, mens gjeldende regler sier at valgresultatet skal offentliggjøres innen 10 dager. Selv om personstemmene med dette forslaget ikke blir talt opp før det har gått flere dager, vil den foreløpige opptellingen avklare hvilken kandidatliste som har fått flest mandater.

Det var også noen høringsinstanser som gikk imot forslaget til endring på dette punkt. *Bamble kirkelige fellesråd* uttaler:

Bamble kirkelige fellesråd ønsker ikke at reglene vedr opptellingsprosedyrer endres, slik at mer ansvar legges på valgstyrene. Det er et stort frivillig arbeid som legges ned i kirkevalgene, og vi ser at ytterligere ansvar for rapportering innen kl 12 dagen etter valget vil være en betydelig stressfaktor.

Tromsø kirkelige fellesråd uttaler:

Det er menighetenes representanter som tar imot og håndterer stemmesedler også for bispedømmerådsvalget. Vi oppfatter imidlertid det som ikke ønskelig at disse også skal telle rettede og urettede sedler. Denne registreringen gjøres best når sedlene telles av bispedømmets representanter.

Åsane menighetsråd uttaler at «Administrasjonen bør foreta en vurdering av de praktiske konsekvenser av forslaget».

Noen høringsinstanser ga også uttrykk for andre innspill til prosedyrene for opptelling ved de kirkelige valgene. *Møre biskop*, *Møre bispedømmeråd*, *Nord-Hålogaland biskop* og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* gir uttrykk for følgende forutsetning, her representert ved *Møre biskops* uttalelse:

§14-4. Opptelling av stemmesedler.

Punkt 5a og e. Møre biskop forutsetter at valgrådet kan delegere til daglig leder å forstå den endelige opptellingen, uten at hele valgrådet må være til stede.

Tunsberg bispedømmeråd uttaler:

Tunsberg bispedømmeråd mener at det må tas inn en bestemmelse om at de som står på en liste til valg på menighetsråd eller bispedømmeråd og Kirkemøtet, ikke kan delta i opptellingen.

Kirkerådet har ikke registrert noen innvendinger til forslaget om å gi hjemmel til Kirkerådet til å fravike bestemmelser om opptellingsprosedyrer for å åpne opp for elektronisk opptelling. Flere bispedømmeråd tar varmt til orde for elektronisk opptelling. Det er også andre høringsinstanser som gir uttrykk for støtte til elektronisk opptelling.

6.1.3.3 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen, opprettholder Kirkerådet forslaget om å innføre en ordning med foreløpig opptelling og endelig opptelling.

Når det gjelder enkelte høringsinstanser sin forutsetning om at valgrådet kan delegere til daglig leder å forstå den endelige opptellingen, uten at hele valgrådet må være til stede, vil dette avklares nærmere i valghåndboken. Forslaget i høringsnotatet til § 14-6 (feilnummerert som § 14-4) innebærer at det er presisert at opptellingen foretas av de personer og på den måten valgstyret og valgrådet har bestemt, i samsvar med de bestemmelser som følger av valgreglene. Valgstyret og valgrådet vil ha ansvaret for opptellingen, men det vil ikke være nødvendig å være tilstede under opptellingen. Valgstyret og valgrådet vil imidlertid ha ansvaret for selv å behandle valgsaker av prinsipiell betydning. Det gjelder blant annet forkasting av stemmegivninger, forkasting av stemmesedler og godkjenning av valgoppgjøret. Også her bygger bestemmelsene på valglovens system. Det vil bli gitt nærmere beskrivelse av dette i valghåndboken.

Når det gjelder forslaget om å ta inn en bestemmelse om at de som står på en liste til valg av menighetsråd eller bispedømmeråd og Kirkemøtet, ikke kan delta i opptellingen, viser Kirkerådet til at disse personene vil være inhabile etter forvaltningsloven § 6 til å stå for opptellingen, slik at det allerede er bestemmelser

som hindrer dem fra å delta. For ordens skyld og av pedagogiske grunner kan det likevel være hensiktsmessig å fastsette en slik regel i valgreglene også.

Kirkerådet opprettholder forslaget om å gi hjemmel til Kirkerådet til å fravike bestemmelser om opptellingsprosedyrer for å åpne opp for elektronisk opptelling. Hvorvidt det åpnes for elektronisk opptelling vil imidlertid avhenge av en nærmere kost-nytte-vurdering i forkant av kirkevalget i 2019.

6.1.4 Protokollering

6.1.4.1 Forslag i høringsnotatet

Det foreslås en ny paragraf som viderefører gjeldende rett for protokollering av valget, med noen presiseringer. Se forslag til § 14-5.

6.1.4.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Høringsinstansene hadde ikke innvendinger til forslaget.

6.1.4.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om ny paragraf for protokollering av valget.

6.2 Prøving av valgets gyldighet. Klage

6.2.1 Forslag i høringsnotatet

Ved kirkevalget i 2015 mottok Kirkerådet 32 klager til behandling. I tillegg er Kirkerådet kjent med at bispedømmerådet som klageinstans enkelte steder behandlet klager på menighetsrådsvalget. Kirkerådet har ikke tidligere fått et like stort omfang av klager.

På grunnlag av at det tidligere er noe begrenset forvaltningspraksis knyttet til valgreglenes bestemmelser, gir de aktuelle bestemmelsene liten veiledning til hva som skal vektlegges i en klagebehandling. Kirkerådet foreslo i høringsnotatet å ta inn bestemmelser i valgreglene som bygger på bestemmelsene om klage i valgloven. Dette vil være en regelfesting av Kirkerådets forvaltningspraksis knyttet til klagebehandling ved kirkevalget i 2015.

Kirkerådet foreslo på denne bakgrunn endringer i et nytt kapittel 15 i reglene, se forslag til §§ 15-1, 15-2 og 15-3. Kirkerådet viste også til at det tar sikte på å utarbeide en mer detaljert veiledning om behandling av klager i valghåndboken til kirkevalget i 2019.

6.2.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det er få høringsinstanser som hadde innvendinger til spørsmålet om prøving av valgets gyldighet og klage. Noen høringsinstanser kom med tilbakemeldinger til hvordan en skrivefeil som ved en inkurie hadde sneket seg inn i teksten, kunne rettes opp. Enkelte høringsinstanser hadde noen mindre forslag og presiseringer. *Borg bispedømmeråd* uttaler:

Borg bispedømmeråd anbefaler å vurdere om Den norske kirkes klagenemd bør bli klageorgan for valgene i Den norske kirke. Kirkerådet er et politisk organ sammensatt på bakgrunn av valgets resultat. Man bør søke å skille politikk og forvaltning så mye som mulig i en demokratisk organisasjon som den norske kirke. Tilsvarende ville ikke regjeringen være klageorgan for stortingsvalg. Med etableringen av Den norske kirkes klagenemd er det naturlig å vurdere om klagenemda også skal behandle klager etter valgreglene.

Møre bispedømmeråd uttaler:

§§4-4 og 4-5 Klageinstanser

Møre bispedømmeråd mener det bør klargjøres hvorvidt det er det valgte rådet som er klageinstans og/eller om det ligger myndighet til å delegere og i så fall til hvem.

6.2.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet viser til at det var få høringsinstanser som hadde innvendinger til reglene om prøving av valget gyldighet og klage, men at Borg bispedømmeråd anbefaler at Den norske kirkes klagenemnd blir vurdert som klageorgan for valgene i Den norske kirke. Dette fordi Kirkerådet er et politisk sammensatt organ og en vurdering av at en bør skille politikk og forvaltning. Dersom Den norske kirkes klagenemnd ble fastsatt som klageinstans, ville det være et upartisk, faglig organ oppnevnt av Kirkemøtet som fikk avgjørelsesmyndigheten i klagesaker.

Kirkerådet viser til at Kirkemøtet i 2016, i forbindelse med opprettelsen av Den norske kirkes klagenemnd, vurderte spørsmålet om Klagenemnda burde overta den myndighet bispedømmerådene og Kirkerådet har i klagesaker vedrørende valggjennomføringen henholdsvis ved valg til menighetsråd og bispedømmeråd/Kirkemøtet. Spørsmålet ble blant annet sendt på høring i 2015 til bispedømmerådene, biskopene og berørte arbeidstakerorganisasjoner. Høringsinstansene var delt i dette spørsmålet. Blant de instanser som uttalte seg, gikk fem inn for å videreføre dagens ordning, mens tre foreslo å legge myndigheten til Klagenemnda.³³ På bakgrunn av høringen foreslo Kirkerådet å videreføre ordningen med at henholdsvis bispedømmerådet og Kirkerådet er klageorgan i klager på valggjennomføringen, jf. sak KM 07/16. På den bakgrunn, vedtok Kirkemøtet at klageordningene skulle videreføres, jf. sak KM 07/16.

Ettersom Kirkemøtet allerede har vurdert spørsmålet i 2016, vil Kirkerådet ikke fremme forslag om å endre klageorganet ved klager på valget.

Når det gjelder spørsmålet om det er det valgte rådet som er klageinstans og/eller om det ligger myndighet til å delegere, viser Kirkerådet til at dette er et av de spørsmålene som vil gis nærmere veiledning om i valghåndboken.

6.3 Nytt valgoppgjør i perioden. Suppleringsvalg

6.3.1 Forslag i høringsnotatet

Bestemmelsene om nytt valgoppgjør i perioden har nylig blitt oppdatert. Siden de aktuelle bestemmelsene nylig er endret, foreslo Kirkerådet ingen endringer om dette.

³³ Saksorienteringen til sak KM 07/16 side 11–12.

Når det gjelder suppleringsvalg, foreslo Kirkerådet at gjeldende bestemmelser ved suppleringsvalg for menighetsråd bør videreføres i regelverket, med noen språklige justeringer. For bispedømmerådet stiller situasjonen seg litt annerledes, særlig i de bispedømmene hvor det er flere lister. Gjennomføringen av et suppleringsvalg i hele bispedømmet midt i valgperioden vil være svært omfattende og kostnadsfullt. Ubesatte plasser i bispedømmerådet vil i praksis fylles gjennom nytt valgoppgjør. Dersom en valgliste ikke har nok personer til å fylle sine mandater, foreslås det en ny bestemmelse som bygger på valgloven.

6.3.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Det var ingen høringsinstanser som hadde innvendinger til forslaget om at bestemmelsene om nytt valgoppgjør, ikke endres.

Når det gjelder spørsmålet om suppleringsvalg, var det få av høringsinstansene som kommenterte dette forslaget, som hadde innvendinger. *Nordstrand menighetsråd* uttalte imidlertid:

Når en valgliste til bispedømmeråd/menighetsråd ikke lenger har nok personer til å fylle sine mandater (kap. 6.3)

Kirkerådet anser at praktiske hensyn taler for ikke å gjennomføre suppleringsvalg til bispedømmerådet og foreslår i stedet en ordning hvor gruppen selv eller bispedømmerådet utpeker ny kandidat dersom antallet kandidater er blitt utilstrekkelig. Menighetsrådet anser at de samme praktiske hensyn gjør seg gjeldende dersom menighetsrådet ikke lenger kan bli vedtaksført og forholdet ikke kan avhjelpest ved nytt valgoppgjør: Et suppleringsvalg til menighetsråd vil også være ressurskrevende å gjennomføre, og valgoppslutningen vil være uforutsigbar. Samsvar med valgloven og med ordningen for bispedømmeråd bør tilstrebes. Menighetsrådet foreslår derfor at en bestemmelse tilsvarende den som er foreslått for bispedømmeråd også gjøres gjeldende for menighetsråd.

6.3.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslaget om ikke å endre bestemmelsene om nytt valgoppgjør.

Når det gjelder spørsmålet om suppleringsvalg, opprettholder Kirkerådet forslaget om en ny bestemmelse etter mønster fra valgloven for bispedømmerådets del. Det innebærer at dersom antallet av vararepresentanter eller av en gruppes vararepresentanter blitt utilstrekkelig, og forholdet ikke kan avhjelpest ved nytt valgoppgjør, kan vedkommende gruppe selv utpeke den som skal rykke inn på den ledige vararepresentantplassen. Gruppen underretter deretter bispedømmerådet, som velger vedkommende som vararepresentant dersom valgbarhetsvilkårene er oppfylt. Dersom valget er holdt som flertallsvalg, utpekes kandidaten til den ledige plassen av bispedømmerådet.

Når det gjelder suppleringsvalg for menighetsrådenes del blir det et spørsmål om en skal videreføre dagens ordning, hvor menighetsrådet må gjennomføre et nytt valg i soknet, eller om menighetsrådet skal få mulighet til å selvsupplere seg for å få nok medlemmer. Kirkerådet viser til at det i praksis vil være forskjell på menighetsråd og bispedømmeråd når det gjelder behov for suppleringsvalg. For bispedømmerådets del vil ubesatte plasser i praksis fylles gjennom nytt valgoppgjør, hvor den neste på listen rykker opp til varaplass. Bestemmelsen som er foreslått for bispedømmerådvalg er

rettet mot varamedlemmer, mens det for menighetsråd kun blir aktuelt dersom så mange medlemmer og varamedlemmer trer endelig ut, at menighetsrådet ikke kan bli vedtaksført og forholdet ikke kan avhjelpes ved nytt valgoppgjør. Etter Kirkerådets vurdering er det da krevende om de få gjenværende medlemmene av menighetsrådet da vil kunne velge hvem andre som skal være medlemmer av rådet. Kostnadene ved gjennomføring av et suppleringsvalg i et sokn vil være betydelig mindre enn ved gjennomføringen av et suppleringsvalg for bispedømmerådet.

I stedet for å følge forslaget fra Nordstrand menighetsråd, har Kirkerådet vurdert om ordningen for suppleringsvalg av menighetsråd kan endres noe. I dagens bestemmelse er vilkåret at «det i valgperioden trer endelig ut av menighetsrådet så mange medlemmer og varamedlemmer at menighetsrådet ikke kan bli vedtaksført og forholdet ikke kan avhjelpes ved nytt valgoppgjør», altså at det først er når menighetsrådet ikke kan bli vedtaksført, at suppleringsvalg kan gjennomføres. Kirkerådet foreslår i stedet at kravet endres slik at bestemmelsen blir lydende:

§ 16-3. Suppleringsvalg til menighetsråd i valgperioden³⁴

Er antallet medlemmer av menighetsrådet utilstrekkelig, og forholdet ikke kan avhjelpes ved nytt valgoppgjør, kan bispedømmerådet samtykke i at det holdes suppleringsvalg etter nærmere bestemmelser som bispedømmerådet fastsetter. Tilsvarende gjelder dersom en valgliste ikke har nok personer til å fylle sine mandater.

6.4 Forskjellige bestemmelser

6.4.1 Forslag i høringsnotatet

Kirkerådet foreslo i høringsnotatet noen nærmere bestemmelser om oppbevaring, avhending og tilintetgjøring av valgmateriell og taushetsplikt etter mønster fra valgloven.

I sin evalueringsrapport fra kirkevalget i 2015 anbefalte valgrådet i Oslo bispedømme Kirkerådet å vurdere om det bør innføres en ordning med nøytrale valgobservatører ved neste valg. Kirkerådet viste i høringsnotatet til at målet med valgobservasjon ved offentlige valg er formulert som å vurdere hvorvidt valget og valgprosessen er i samsvar med nasjonal og internasjonal lovgivning og andre universelle prinsipper for demokratiske valg. Nasjonal og internasjonal lovgivning og universelle prinsipper for demokratiske valg er noe som stater er forpliktet på. Det er ikke like klart – og antageligvis heller ikke enighet om – hvilke prinsipper for demokratiske valg som kan sies å være universelle for en folkekirke eller organisasjon.

Kirkerådet understreket i høringsnotatet at det er viktig at kirken har et valgsystem som er åpent og gjennomsiktig for alle interesserte. Gjennomføring av valg er en viktig demokratisk handling som Kirkerådet ønsker at alle kirkens medlemmer skal ha den største tillit til. Dersom en går inn for å åpne opp for valgobservatører, reiser det noen spørsmål. Hvem skal ha rett til å bli akkreditert som valgobservatør? Hvem kan regnes som nøytrale observatører? Skal det være et krav om medlemskap i Den norske kirke? Spørsmålet om valgobservatører bør også ses i sammenheng med rekruttering av kvalifiserte valgfunksjonærer. Kirkerådet foreslo ikke å gå inn for en ordning med valgobservatører.

³⁴ Dette er en videreføring av regler for valg av menighetsråd § 13-2.

6.4.2 Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Høringsinstansene hadde ingen innvendinger til forslagene omtalt ovenfor. Når det gjelder valgobservasjon, har Kirkerådet ikke registrert tilbakemeldinger fra høringsinstansene på dette spørsmålet.

6.4.3 Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet opprettholder forslagene om bestemmelsene om oppbevaring, avhending og tilintetgjøring av valgmateriell og taushetsplikt.

Når det gjelder spørsmålet om valgobservasjon, viser Kirkerådet til at en ordning med valgobservasjon ville reist spørsmål som ikke uten videre er lette å besvare. Kirkerådet opprettholder derfor vurderingen om at en ikke går inn for en ordning med valgobservatører.

6.5 Andre tilbakemeldinger fra høringsinstansene

Kirkerådet viser til at noen av høringsinstansene ga tilbakemelding om at de ønsker å gjøre endringer i lovregulerte forhold knyttet til blant annet sammensetningen av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Kirkerådet viser til at det etter planen er blant spørsmålene en vil ta stilling til i forbindelse med den fremtidige kirkeordningen. Spørsmålet betegnelsen av *leke* i Den norske kirke samt spørsmålet om felles menighetsråd for flere sokn vil også kunne inngå i dette.

Videre viser Kirkerådet til at Oslo bispedømmeråd forutsetter at valghåndboka til Kirkevalget 2019 oppdateres nøye. Kirkerådet bekrefter at dette vil bli gjort i forkant av Kirkevalget 2019.

Når det gjelder spørsmål om direkte valg til kirkelige fellesråd, viser Kirkerådet til at Kirkemøtet uten hinder i kirkeloven kan godkjenne forsøk med direkte valg til kirkelig fellesråd, basert på nærmere vilkår fastsatt av Kirkemøtet, jf. kirkeloven § 24 sjuende ledd. Kirkerådet foreslår ikke å gjøre dette nå, men spørsmålet vil inngå i arbeidet med den fremtidige kirkeordningen.

Når det gjelder valgkort eller elektroniske valgkort, viser Kirkerådet til at det ved alminnelige valg er besluttet at en ikke skal bruke elektroniske valgkort ved valget i 2017, men at spørsmålet skal vurderes nærmere med sikte på enten et forsøk eller full innføring ved lokalvalget i 2019.³⁵ Kirkerådet vil følge utviklingen videre, før en eventuelt tar stilling til utsending av elektroniske valgkort.

Kirkerådet vil arbeide videre med utvikling av et kvalitetssikret opplæringsmateriale for valgfunksjonærer.

Del 7: Konsekvenser

7.1 Konsekvenser for kjønn og likestilling

I regler for valg av menighetsråd er gjeldende rett at kandidatlistene «bør ha minst 40 prosent representasjon av hvert kjønn blant de foreslåtte kandidatene på den enkelte

³⁵ Brev fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Valgdirektoratet 1. desember 2016.

liste». I regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet er gjeldende rett at «begge kjønn skal på kandidatlisten være representert med minst 40 prosent» ved valg av leke medlemmer, mens «begge kjønn skal være representert» på nominasjonslistene ved valg av prestenes representant, representant for lek kirkelig tilsatte, samiske representanter og representant fra Døvekirken.

Reglene inneholder bestemmelser om representasjon av begge kjønn. Det skal for disse kirkevalgreglene presiseres det at det er det juridiske kjønn som legges til grunn i tråd med lov 17. juni 2016 nr. 46 om endring av juridisk kjønn § 6 første ledd første punktum.

7.2 Økonomiske og administrative konsekvenser

7.2.1 Innledning

Da kirkeovens bestemmelser om det kirkelige demokratiet ble endret i 2013, på bakgrunn av demokratireformen i Den norske kirke, viste departementet til at

«De økonomiske og administrative konsekvensene av lovendringene vil i hovedsaken være de samme ved framtidige kirkevalg som ved valgene i 2009 og 2011. Før kirkevalgene i 2009 ble de økonomiske og administrative konsekvensene gjennomgått i St.prp. nr. 39 (2008–2009). Budsjettbodyet for gjennomføring av valgene ble da satt til nær 70 mill. kroner, som Stortinget sluttet seg til. Bevilgningene til kirkevalgene i 2009 ble lagt til grunn for bevilgningene til kirkevalgene i 2011, jf. Prop. 1 S (2010–2011).

De foreslåtte lovendringene tilsier ikke behov for noen ny gjennomgang av de økonomiske og administrative konsekvensene. Det legges til grunn at utgiftene knyttet til gjennomføringen av kirkevalg senere år dekkes innenfor tilsvarende økonomiske rammer som for kirkevalgene i 2009 og 2011» (Prop. 78 L (2012–2013) side 6).

Bevilgningene til kirkevalget i 2015 var totalt kr 81,5 millioner. Kirkerådet legger til grunn at de kirkelige valgene fortsatt vil bli finansiert på om lag det samme nivået. For ordens skyld må det imidlertid presiseres at det er avhengig av et ekstra tilskudd fra Stortinget.

Lokal tilrettelegging

I St.prp. nr. 39 (2008–2009) ble det lagt til grunn at behovet for tilskudd til lokalt nivå var på 27 millioner kroner. Dette skulle dekke alle merutgifter til lokal valgadministrasjon, betaling til valgfunksjonærer, informasjon om valget, valgmateriell m.m. Det er verdt å merke seg at det i denne kostnadsberegningen var tatt med i beregningen en forventning om like mye innsats basert på frivillighet som ved tidligere kirkevalg. Beregningen på 27 millioner kroner var altså tilleggskostnader på lokalt nivå i forbindelse med demokratireformen. Det er også verdt å merke seg at det i beregningen ble tatt høyde for at lokale valgstyrene hadde en viss frihet til å fastsette åpningstider for valgting og hvilke stemmesteder som skulle benyttes. Denne friheten ble langt på vei borte da bestemmelsene om menighetsrådsvalg i kirkeoven § 4 ble endret i 2013. Det ble i 2015 satt av 29 millioner kroner til lokal tilrettelegging, med samme føringer for tildelingen som i 2009.

Ved kirkevalget i 2015 var det ca. 15 000 valgfunksjonærer ved det kirkelige valget. Dette viser at gjennomføringen av valget er avhengig av et stort apparat med mange som gjør en stor innsats for at valget avholdes i tråd med regelverket.

Regional tilrettelegging

Regional tilrettelegging var i St.prp. nr. 39 (2008–2009) mindre regulert enn lokalt tilskudd. Det var i proposisjonen bemerket at det allerede var innarbeidet 5 millioner kroner i statsbudsjettet til den regionale og sentrale valgadministrasjonen. I tillegg var det budsjettert med 15 millioner kroner til nasjonal og regional tilrettelegging (informasjon, opplæring m.v.). Det var ikke fastsatt noe fordeling mellom regionalt og nasjonalt nivå, og det ble bemerket at budsjetterte beløp her til en viss grad kunne fordeles mellom formålene.

I 2015 ble det utbetalt 7,6 millioner kroner til bispedømmene. Innenfor dette beløpet var det beregnet støtte til opplæring i forkant av valget, opptelling og kursing av nye menighetsråd i etterkant av valget. Dette i tillegg til at det fra 2009 ble innarbeidet et halvt årsverk i hvert bispedømme i forbindelse med demokratireformen.

Sentral tilrettelegging

Som nevnt i forrige avsnitt var det ikke gjort klare skiller mellom tilskudd til regionale og sentralt nivå i St.prp. nr. 39 (2008–2009). I tillegg til de nevnte 15 millioner til nasjonal og regional tilrettelegging og årsverkene til sentral og regional valgadministrasjon, var det også satt av 23 millioner kroner til valgkort og informasjon til alle stemmeberettigede.

I 2015 ble det brukt 17,2 millioner kroner til valgkortutsendingen, 8,7 millioner til kommunikasjonsutgifter og ellers ca. 4 millioner i sentral tilrettelegging. En utgiftstype som i liten grad ble omtalt i St.prp. nr. 39 (2008–2009), er IKT-utvikling i forbindelse med valgene. I forbindelse med kirkevalget i 2015 var det også behov for omfattende utvikling knyttet til medlemsregisteret og valgmodulen for å kunne gjennomføre valget.

7.2.2 Tilskuddsordninger

Dersom det etableres en tilskuddsordning for støtte til nomineringsgrupper mv., vil midlene måtte tas fra det særskilte tilskuddet til de kirkelige valg. Avhengig av Kirkerådets budsjettbeslutning, vil midlene til tilskuddsordningen antageligvis tas fra det som ved de senere valg har utgjort en sentral kommunikasjonspost på kirkevalgbudsjettet.

Det vil også medføre et behov for tilskuddsforvaltning knyttet til ordningen. Det innebærer blant annet å se til at tilskuddsmottakerne kvalifiserer til vilkårene for å motta støtte, utbetaling, oppfølging og kontroll med anvendelsen av midlene. Også dette vil måtte dekkes innenfor de økonomiske rammer som er satt for kirkevalget, enten tilskuddsforvaltningen administreres av Kirkerådet eller også av bispedømmerådene.

7.2.3 Valgmanntall og medlemsregister (valgmodul)

Flere av de endringer som nå er foreslått utredet, vil kreve videreutvikling av it-verktøyet Den norske kirkes medlemsregister (inkludert «valgmodulen»). I del 4.4.4 og 6.3.1.2 er det gjort rede for et par større mulige prosjekter (stemmegivning over

internett og elektronisk opptelling av stemmesedler). I del 3.2.2 er det gjort rede for mulige konsekvenser knyttet til endringer i manntallsordning. Kirkerådet vil gjøre oppmerksom på at også mindre justeringer i reglene kan kreve endringer i it-systemene. Eksempler her kan være endringer i ordningen med supplerende nominasjon, endringer knyttet til hvilke opplysninger det bes om ved rapportering av valgene, en innføring av ordning med foreløpig opptelling samt regelendringer som krever endringer på utformingen av stemmesedlene. Det er vanskelig på forhånd å estimere slike kostnader. Noen endringer kan være enkle å implementere, mens andre endringer kan kreve mer utvikling.

7.2.4 Valgkort – elektronisk valgkort

Produksjon og utsendelse av valgkort medfører noen av de største enkeltstående utgiftene knyttet til gjennomføring av kirkevalgene. Ved Kirkevalget 2015 kostet opptrykk av valgkortene ca. 3 millioner kroner, mens utsending av kortene kostet ca. 14 millioner kroner. Den digitale virkeligheten er i stadig utvikling. Tatt i betraktning hvilke kostnadsrammer det her er snakk om, er det nødvendig ved hvert valg å gjøre en ny vurdering av hvorvidt det skal sendes ut fysiske valgkort. Samtidig er det viktig å understreke at valgkort ved alle de tre siste kirkevalgene har blitt trukket frem som den viktigste enkeltstående informasjonskanalen for kirkevalget.³⁶ Dette må veie tungt i en vurdering av hvorvidt man skal gå over til elektronisk utsendelse av valgkort.

En stor utfordringen når det gjelder vurdering av overgang til elektronisk valgkort, er at det er mange usikre faktorer. For det første er det usikkert hvor mye det er mulig å spare. Skal valgkort sendes ut elektronisk, er det elektronisk postkasse som er det aktuelle alternativet. Hva som blir den faktiske kostnaden avhenger av hvor mange som har reservert seg fra å benytte digital postkasse når vi kommer frem til sommeren 2019. Disse må få valgkortene utskrevet, konvoluttert og sendt som papirpost.

En av fordelene med digital distribusjon er at man i større grad er sikret at forsendelsen kommer frem til mottaker. Samtidig har man ingen erfaringsgrunnlag knyttet til hvorvidt et digitalt valgkort har samme effekten som et valgkort utsendt på papir. Ved alminnelige valg er det som nevnt besluttet at en ikke skal bruke elektroniske valgkort ved valget i 2017, men at spørsmålet skal vurderes nærmere med sikte på enten et forsøk eller full innføring ved lokalvalget i 2019.³⁷ Kirkerådet vil følge utviklingen videre, før en eventuelt tar stilling til utsending av elektroniske valgkort.

7.2.5 Særlig om valgopplæring

På bakgrunn av erfaringene med kirkevalget i 2015, ser Kirkerådet behov for å styrke valgopplæringen ved kirkevalget i 2019 for å sikre at valgfunksjonærene kan de nye rutineene for gjennomføring av kirkevalget. Det vil blant annet bli fokusert på gjennomføring av hemmelige valg og hindring av valgagitasjon i valglokalet. En styrking av valgopplæringen vil utløse økonomiske konsekvenser.

³⁶ KIFO-evalueringen 2015 side 64.

³⁷ Brev fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Valgdirektoratet 1. desember 2016.

7.2.6 Samisk kirkelig valgmøte

Kostnadene ved gjennomføringen av Samisk kirkelig valgmøte vil etter planen måtte tas fra tilskuddet til kirkevalg gjennomføringen. Dette har bakgrunn i at etableringen av samisk kirkelig valgmøte vil kunne sikre et mer demokratisk valg av nord-samisk og lule-samisk representant til Nord-Hålogaland bispedømmeråd og Sør-Hålogaland bispedømmeråd. Det vises til saksorienteringen om ordning for samisk kirkelig valgmøte.